

06

Fødevarers miljøeffekter

Det politiske ansvar og det personlige valg

06

Fødevarers miljøeffekter

Det politiske ansvar og det personlige valg

Journal nr. 2202-2104-003

ISBN: 87-7992-038-1

Forfattere: Henrik Saxe, Rico Busk Jensen
og Mads Lyngby Petersen

Udgivet: April 2006.

Oplag: 400 eksemplarer

Forsidefoto: Getty Images

© 2006, Institut for Miljøvurdering

Gammel Kongevej 5, 1.sal

1610 København V

Telefon 7226 5800

Telefax 7226 5839

imv@imv.dk

www.imv.dk

Indholdsfortegnelse

Resume.....	7
Executive summary.....	11
1 Indledning	15
1.1 Baggrund.....	15
1.2 Tidligere undersøgelser.....	16
1.2.1 Fødevarers betydning for miljøet.....	16
1.2.2 Kostvalgets betydning for miljøet.....	18
1.3 Rapportens formål	19
1.3.1 Det oplyste beslutningsgrundlag	19
1.3.2 Rapportens overordnede formål.....	19
1.3.3 Undersøgelsens delmål	20
1.4 Rapportens opbygning	20
2 Det politiske ansvar og det personlige valg	23
2.1 Hvordan kan man bruge den information, som denne rapport bibringer?	23
2.2 'Samfundets ansvar' – med udgangspunkt i nytteetik.....	24
2.3 Ansvar ud fra et pligtetisk udgangspunkt	25
2.4 Den politiske forbruger og det 'personlige ansvar'	26
2.5 Det frie valg	26
2.6 Det politiske ansvar– og det personlige valg	27
3 Metoder – muligheder og begrænsninger	29
3.1 Livscyklusvurdering	29
3.1.1 Generelt om LCA.....	29
3.1.2 Den anvendte database	30

3.1.3	Hvordan påvirker fødevarer miljøet?.....	31
3.1.4	Systemafgrænsning	32
3.2	Penge som målestok ved sammenligning.....	33
3.2.1	Cost-benefit analyse.....	33
3.2.2	Ingen monetarisering af kostvalgets miljøeffekter	34
3.2.3	En farbar vej – uden monetarisering.....	35
3.3	Usikkerhed	35
3.4	Gældende markedskvoter.....	36
4	Kostens miljøeffekter er betydelige	39
4.1	Forsyningsstatistikken	39
4.2	Privatforbrug.....	39
4.3	Fødevarers betydelige miljøeffekter	40
4.4	Miljøbelastningen af de overordnede fødevarergrupper	41
4.4.1	Miljøkostpyramiden og sundhedskostpyramiden.....	43
4.4.2	Kød er typisk mere ressource- og miljøbelastende end grøntsager	43
5	Kostvalgets miljøbeskyttende effekter kan være betydelige.....	45
5.1	Introduktion til kostprofilerne.....	45
5.2	DFVF's kostprofiler	46
5.2.1	Dansk gennemsnitskost og sund kost	46
5.2.2	Miljøbelastningen	47
5.2.3	Priser.....	48
5.2.4	Konklusion.....	49
5.3	KVL's kostprofiler.....	49
5.3.1	Tre kostprofiler fra en dansk kostundersøgelse	49
5.3.2	Miljøbelastningen	50
5.4	Svenske kostprofiler	51
5.4.1	Svensk gennemsnitskost og anbefalet svensk kost.....	51
5.4.2	Miljøbelastningen	51
5.5	Vegetarisk kostprofil.....	53
5.5.1	Moralsk-religiøse hensyn	53
5.5.2	Miljøbelastningen af lacto-ovo-vegetarisk kost.....	54

6	miljørigtig kost er det bedste spareråd.....	57
6.1	Valg af sund kost skåner miljøet mere end andre personlige valg.....	57
6.2	Relativ miljøvirkning af sund kost	59
7	Kost og Sundhed.....	61
7.1	Hjertekarsygdomme	61
7.2	Kræft	61
7.3	Sukkersyge.....	62
7.4	Mere frugt og grønt, mindre kød – og husk motion	63
8	Offentlig regulering	65
8.1	Afgifter som økonomiske styringsmiddel	65
8.1.1	Effektiv regulering	65
8.1.2	Afgiftsregulering til gavn for miljøet	66
8.1.3	Afgiftsregulering til gavn for sundheden.....	67
8.1.4	Dobbeltafgift?	68
8.2	Mærkningsordninger og kampagner	69
8.3	Hvad bruges besparelsen til?.....	70
9	Konklusioner og anbefaling	71
9.1	Konklusioner	71
9.2	Anbefaling – indfri potentialet for en win-win-win løsning.....	73
10	Referencer	75
11	Appendikser.....	81
11.1	Appendiks 1: Data fra Danmarks Fødevarerforskning	81
11.2	Appendiks 2: Data fra KVL, marts 2005	115
11.3	Appendiks 3: Data fra Svensk undersøgelse.....	120
11.4	Appendiks 4: Miljødata for dansk forbrugte fødevarer og udv. kostvarianter.....	121
11.4.1	Datakilder	121

11.4.2 Validering af forsyningsstatistikens data ud fra kostundersøgelsen.....	121
11.4.3 Miljødata	122
11.4.4 Usikkerhed	129
11.4.5 Kostvarianter	130

Resume

Resultaterne i denne rapport viser, at vores valg af kost, foruden at påvirke vores sundhed, har betydelig indflydelse på miljøet. Det miljørigtige kostvalg giver miljøforbedringer, der i mange henseender overgår andre realistiske miljøforbedringer i dagligdagen, herunder besparelser på boligopvarmning, el, vand og besparelser forbundet med kørsel i egen bil. Vores kostvalg kan altså være et betydningsfuldt instrument til miljøbeskyttelse. Alle initiativer, der fører til et bedre miljøet, kan anvendes samtidig.

På den ene side har den enkelte borger således gennem sit valg af kost stor mulighed for at tage et ansvar for miljøet, og på den anden side kan politikerne påtage sig et væsentligt ansvar for at påvirke forbrugernes kostvaner gennem regulering af afgifter eller andre tiltag. Disse afgiftsreguleringer skal ideelt set modsvare den belastning af miljøet som forårsages af produktion, transport, opbevaring og spild af fødevarer – foruden de sundhedsmæssige konsekvenser af at spise usund mad. Dette *totalte* ansvar, det *politiske ansvar* og det *personlige valg*, er et gennemgående tema i rapporten.

Kostvalgets samlede miljøbelastning beskrives i denne rapport ved hjælp af otte miljøbelastningspotentialer beregnet ved hjælp af livscyklusvurdering (LCA). Vares miljøeffekter beregnes "fra vugge til grossist". Miljøbelastningspotentialerne omfatter følgende miljøproblemer: (1) Drivhuseffekt, (2) ozonlagsnedbrydning, (3) forsuring, (4) næringsstofbelastning, (5) fotokemisk ozondannelse, (6) økotoxicitet, (7) human toksicitet og (8) arealbeslag. Arealbeslag skal i denne sammenhæng opfattes som et udtryk for presset mod biodiversiteten, dvs. potentiel reduktion af arternes mangfoldighed. Miljøproblemer som lugt, støj og trængsel er ikke medregnet.

Der pågår for tiden en vigtig debat om værdisætning af natur- og miljøgoder, men der er endnu ikke konsensus om, hvordan de fleste af disse kan monetariseres. Da man således ikke har en fælles målestok for samtlige miljøeffekter, er det ikke muligt at summere de otte miljøpåvirkningspotentialer anvendt i denne rapport til et samlet mål for miljøbelastningen. Det er af den grund ikke muligt kvantitativt at sammenligne miljøeffekten af to kostvalg, eller et givet kostvalg med en anden aktivitet som fx boligopvarmning, hvis den ene aktivitet er mere miljøbelastende på nogle områder, fx drivhuseffekt og økotoxisk belastning, mens den anden aktivitet er mere miljøbelastende på andre områder, fx forsuring og human toksicitet. Det er derfor ikke muligt at gennemføre en egentlig cost-benefit analyse.

Der undersøges fire sæt kostprofiler, med hver deres interne reference: (1) Et fra officielt hold anbefalet sundt kostvalg set i forhold til danskernes gennemsnitskost; (2) nordisk kost og Willett kost ("den omvendte kostpyramide") set i forhold til almindelig Dansk kost; (3) svensk anbefalet kost set i forhold til almindelig svensk kost; (4) vegetarisk kost set i forhold til danskernes gennemsnitskost.

Kun hvor samtlige miljøpåvirkningspotentialer for et givet kostvalg er mindre end for et andet kostvalg kan man sige, at det første valg er mere miljørigtig. Dette gælder for den fra officielt hold anbefalede sunde kost, når den sammenlignes med danskernes gennemsnitskost. Den sunde kost, der indeholder mindre kød, sukkervarer, sodavand, øl, vin og alkohol, og mere frugt og grønt og flere fisk og kornprodukter, er med andre ord ikke blot bedre for vores helbred, men også mindre miljøbelastende end den gennemsnitlige danske kost, og endog omkring 20 % billigere. Ved valg af den sunde kost reduceres miljøbelastningen med mellem 5 % og 17 %, afhængig af det betragtede miljøbelastningspotentiale.

Vegetarisk kost er tilsvarende mere miljørigtig end danskernes gennemsnitskost fordi den indeholder mere frugt og grøntsager og mindre animalsk fedt.

Rapportens hovedkonklusioner er,

- at mad og drikke er mere miljøbelastende end bil og bolig tilsammen målt på 3 ud af 8 miljøbelastningspotentialer (næringssaltsbelastning, økotoxicitet og arealbeslag), lige så belastende målt på to miljøbelastningspotentialer (ozonlagsnedbrydning og forsurening) og mindre belastende målt på drivhuseffekt, fotokemisk ozon og human toksicitet. Det er på den baggrund interessant at undersøge, om valget af kostprofil kan være et vigtigt og hidtil upåagtet redskab til miljøbeskyttelse;
- at forbrugeren ved at vælge sund kost frem for gennemsnitlig dansk kost ikke blot kan øge sin sundhed, men også bidrage væsentligt til at reducere miljøbelastningen fra kosten. Et vegetarisk kostvalg fører tilsvarende til en reduceret miljøbelastning – og dette er uafhængigt af, om man betragter reguleret marked (som vi har i dag) eller et dereguleret marked;
- at forbrugeren ved at vælge sund kost frem for gennemsnitlig dansk kost kan opnå en besparelse på omkring 20 % på sit kostbudget;
- at forbrugeren ved at vælge sund kost frem for gennemsnitlig dansk kost skåner miljøet mere, end hvis man vælger at spare 10 % på både benzin, varme og el til privatforbrug (bil og bolig) – målt på 6 ud af 8 miljøpåvirk-

ningspotentialer. Men hvad angår fotokemisk dannet ozon og drivhuseffekten, så er besparelsen forbundet med valget af den sunde kost kun det halve af 10 % - besparelserne forbundet med bil og bolig;

- at forbrugerne kan tage ansvar for miljø og sundhed ved at vælge den rette kost, men at det primært er politikernes ansvar at give forbrugerne incitamenter til at vælge en for samfundet hensigtsmæssig (dvs. sund og miljørigtig) kost. Dette kan ske ved hjælp af oplysningskampagner, eller bedre gennem regulering af afgifter til fremme af sund og miljørigtig kost, hvor ét muligt instrument kan være differentieret moms på fødevarer. Alle fødevarer skal prissættes så samtlige eksternaliteter indregnes, hvilket kan betyde, at de usunde og miljøskadelige fødevarer bliver dyrere, mens sunde og miljøvenlige fødevarer bliver billigere.

Tidligere undersøgelser har vist, at differentierede afgifter på fødevarer kan påvirke forbrugernes kostvalg. Fødevarers påvirkning af miljøet reguleres imidlertid mest effektivt ved at pålægge afgifter ved "kilden", fx gødnings-, energi- og pesticidafgifter. En regulering af momsen er derfor kun ét blandt flere mulige tiltag.

Executive summary

This report shows that our choice of diet not only influences our health but also impacts the environment. In many respects, the environmental improvements realised from choosing an environmentally sound diet surpass other realistic enhancements associated with savings in the private household's consumption, including heating, electricity and water consumption, as well as savings through an economic driving style in private cars. Thus, our choice of diet can be a means of protecting the environment. All initiatives aimed at environmental protection can be used in parallel, and one initiative supports the other.

On the one hand, every citizen has a great opportunity through his choice of diet to take personal responsibility for the environment, although politicians also have a responsibility to influence consumers' choice of diet through tax and fee legislation and other measures. Ideally, the fees should match the environmental impact caused by the production, transport, storage and waste disposal associated with foods and beverages – as well as the impact on public health expenses from eating unhealthy foods. This dual responsibility, the *personal choice* and the political *responsibility*, is the overall theme of this report.

This report uses eight environmental impact potentials to depict the total environmental impact associated with our choice of diet. These potentials are calculated by means of life cycle assessment (LCA), *i.e.* the environmental impact of foods and beverages calculated from "cradle to wholesale dealer". The environmental impact potentials include the following environmental problems: (1) The greenhouse effect, (2) degradation of the stratospheric ozone layer, (3) acidification, (4) nutrient overload, (5) photochemically produced tropospheric ozone, (6) ecotoxicity, (7) human toxicity and (8) area use. Area use is a measure of the overall threat to biodiversity, *i.e.* potential reduction of the number of species. Environmental problems like noise and road congestion are not included.

The present debate on valuation of natural and environmental goods is keen, but no consensus has been reached on how to place a monetary value on most of these goods. Since we thus have no common denominator by which to measure all environmental impact, a single parameter cannot summarise the eight environmental impact categories applied in this report. As a consequence, neither the environmental effects of two diets nor those of a given diet and some other activity, *e.g.* heating, can be compared if one activity is more damaging in some aspects, *e.g.* the greenhouse effect and ecotoxicity, and the other activity is more damaging in

other aspects, e.g. acidification and human toxicity. A cost-benefit analysis is therefore not an option.

Four sets of diets are investigated, each with their own internal reference: (1) An officially recommended healthy diet measured against the average Danish diet; (2) a Nordic diet and the Willett diet ("the inverted food pyramid") measured against a typical Danish diet; (3) a Swedish recommended diet measured against an ordinary Swedish diet; (4) a vegetarian diet measured against the average Danish diet.

Only when each of the eight environmental impact categories for a given diet is smaller than those for an alternative diet can it be stated with certainty that the first diet is the better environmental choice. This is precisely the case when the officially recommended, healthy diet is compared with the diet of the average Dane. The recommended diet, which contains less fat and sugar and more fruit and vegetables, is not only better for our health, but also better for the environment than the average Danish diet – not to mention about 20 % cheaper. Choosing the healthy diet reduces the environmental impact between 5 %-17 %, depending on the impact category being considered.

A vegetarian diet is also more environmentally friendly than the average Danish diet, its having a higher content of fruit and vegetables and being devoid of meat fat.

This report documents

- that in Denmark, foods and beverages impact more heavily on the environment than households and private cars combined, when measured by three out of eight environmental impact potentials (nutrient overload, ecotoxicity, and use of area); they have an equal impact when measured in terms of ozone layer degradation and acidification; and a smaller impact when measured in terms of the greenhouse effect, human toxicology and photochemical tropospheric ozone. This leads to the question whether the choice of diet could be an important and as yet overlooked instrument in environmental protection;
- that, by choosing the recommended, healthy diet instead of the average Danish diet, the consumer can improve not only his health but also the general environment. A vegetarian diet is also found to be more environmentally friendly than the average Danish diet, and this is valid both in a regulated market (as at present) and a de-regulated market.

- that, by choosing the recommended, healthy diet instead of the average Danish diet, the consumer can achieve 20% savings on his food and beverage budget;
- that, by choosing the recommended, healthy diet instead of the average Danish diet, the consumer does more to protect the environment than when saving 10 % on petrol, heating and electricity, as measured on six out of 8 environmental impact potentials. However, measured on photochemically produced ozone and the greenhouse effect, the choice of a healthy diet only protects the environment with half the values of those associated with the mentioned car and household savings;
- that consumers can take personal responsibility for the general environment and their own health by choosing a sensible diet. However, giving consumers the right incentives to buy the diet that is best for society (i.e. a healthy and environmentally sensible diet) is primarily the responsibility of the politicians. This can be achieved by information campaigns, or better by a tax policy aimed at promoting healthy and environmentally sensible diets, with a differentiating VAT on food items being one possible instrument. Food items must be priced to include all externalities, with the likely implication that unhealthy and environmentally harmful foods would become more expensive to the consumer while healthy, environmentally friendly foods would become cheaper.

Previous studies show that differential taxation of foods and beverages affects consumers' choices. However, the environmental effects caused by foods is best regulated by taxation at the "source", e.g. by taxation of fertiliser, energy and pesticides. A VAT regulation is therefore only one of several possible measures.

1 I N D L E D N I N G

Hovedbudskab

Sammenhæng mellem kost og helbred er en kendt sag, hvad enten man spiser for lidt, for meget, eller for usundt. Tidligere undersøgelser har desuden dokumenteret betydelige miljøeffekter forbundet med produktion, transport, opbevaring og deponi af fødevarer – betydelige set i relation til andre aktiviteter indenfor privatforbruget, som fx kørsel i egen bil, og el og varme i hjemmet.

Men vi *skal* jo spise og drikke, og det skal gerne være en nydelsesoplevelse; så det forhold, at kost er forbundet med miljøbelastning, er kun af interesse, hvis forskellige men ligeværdige kostvalg har så forskellig en miljøbelastning, at kostvalget bliver et instrument til miljøbeskyttelse, på linie med fx det at spare på el, vand og varme, og kørsel i privatbil. Vi undersøger i denne rapport, om vores kostvalg kan være et redskab til miljøbeskyttelse.

I nedenstående kapitel fremsættes rapportens overordnede formål og delmål, og vi skitserer rapportens opbygning. Rapporten henvender sig til forbrugeren såvel som til samfundets beslutningstagere.

1.1 Baggrund

Fødevarer – mad og drikke – er en nødvendighed for at opretholde livet. Kronisk sult er i dag en realitet for mere end 850 millioner mennesker eller 13 % af Jordens befolkning; og ser vi bort fra Kina, så er sult et tiltagende problem for flere og flere mennesker i udviklingslandene (FAO, 2004, 2005).

I den industrialiserede del af verden har vi derimod indtægter nok til at købe den mad, vi måtte ønske, men vi spiser ofte for meget, for fedt, for sødt og for salt, hvilket sammen med bl.a. tobak, alkohol og for lidt motion fører til en stadigt større udbredelse af de såkaldte livsstilssygdomme: Fedme, for højt blodtryk, hjerte- og kredsløbssygdomme, diabetes, visse typer af kræft, visse typer af gigt, åndedrætsproblemer, m.v.

Begrundelsen for den enkeltes valg af mad og drikke er individuelt. De fleste sætter nydelses- og smagsoplevelser højt, men også vaner, sociale normer, etiske overvejelser og prisen spiller en rolle. Dertil kommer hensynet til vores sundhed – et aspekt der er af stor betydning ikke blot for os selv, selvom ikke alle tager det lige

højtideligt, men også for samfundet. Udgifter til sundhedsvæsenet er i Danmark, som i de fleste lande vi sammenligner os med, stadigt stigende (OECD, 2005).

Men der er også et andet, og ikke helt ubetydeligt aspekt forbundet med vores kostvalg, nemlig den miljøpåvirkning som produktion, transport, spild, opbevaring og bortskaffelse af affald fra fødevarer forårsager, og som vi i denne rapport kalder kostvalgets miljøpåvirkningspotentialer. Disse omfatter de væsentligste miljøeffekter forbundet med mad og drikke.

Fødevarer er naturligvis ikke noget vi kan undvære eller bør spise mindre af blot for at forbedre miljøet. Men vi kan vælge mellem fødevarer, som er mere eller mindre belastende for miljøet, på samme måde som vi kan vælge mellem fødevarer, som er mere eller mindre opbyggende for vores sundhed. Det handler i begge tilfælde om prioritering.

Der har i den offentlige debat været langt mindre fokus på fødevarers miljøeffekt end på fødevarers betydning for vores helbred. Fødevarers miljøeffekter er temaet for denne rapport; men det skal understreges, at man ikke kan diskutere valg af fødevarer uafhængigt af spørgsmålet om sundhed, der således også bliver et gennemgående tema i rapporten.

1.2 Tidligere undersøgelser

1.2.1 Fødevarers betydning for miljøet

Danskernes forbrug af fødevarer udgør en ikke ubetydelig del af privatforbrugets miljøbelastning – i tidligere undersøgelser også kaldet familiens eller husholdningernes miljøbelastning (Dall og Toft, 1996; Dall m.fl., 1996; Dall, Toft og Andersen, 2002; Michaelis og Lorek, 2004). Ved miljøbelastning forstås bl.a. en forøgelse af drivhuseffekten, forsuring og eutrofiering (næringssaltsbelastning) af naturlige økosystemer, og udledning af stoffer der er skadelige for mennesker og for naturen.

Størrelsen af det tal, man finder for privatforbrugets samlede miljøbelastning, afhænger bl.a. af den afgrænsning, man tillægger begrebet privatforbrug. Privatforbrug kan fx beskrives som aktiviteter forbundet med transport (privatbil, offentlig transport, fly, m.v.), bolig (varme, el, vand, vedligehold, o.l.), rengøring, hygiejne og sundhed, fritidsaktiviteter, beklædning og kost.

Størrelsen af det tal man finder for den relative miljøbelastning afhænger for hver af disse aktiviteter desuden af den metode, man anvender til at beskrive og beregne miljøbelastningen, herunder hvilke miljøaspekter der indgår. Miljøeffekten af forskellige ressourceforbrug og aktiviteter kan kun sammenlignes, hvis de bliver vurderet på de samme miljøaspekter.

Hvad angår undersøgelser af fødevarers miljøeffekter, har man typisk benyttet sig af ét eller nogle få afledte miljøaspekter, fx energiforbrug (Carlsson-Kanyama, Ekström og Shanahan, 2003), evt. suppleret med endnu et par indikatorer, fx areal- og vandforbrug (Gerbens-Leenes, Moll og Uiterkamp, 2003). Der er intet galt i at fokusere på et enkelt eller nogle få aspekter af miljøet, hvis det alene er disse, som er af interesse. Men det giver et ufuldstændigt billede af den samlede miljøpåvirkning, hvis man undlader at inkludere samtlige eller i al fald hovedparten af miljøeffekterne.

Hvis fx miljøbelastningen beregnes alene på basis af energiforbrug, er spisning ifølge Dall, Toft og Andersen (2002) familiens mest miljøbelastende aktivitet. Men beregnes miljøbelastningen i stedet på basis af deponi af affald, så er fritidsaktiviteter familiens mest miljøbelastende aktivitet.

Det, der afgør hvilket tal, man finder for privatforbrugets miljøbelastning, afhænger med andre ord både af hvilke områder, der medregnes i privatforbruget, og af hvor mange miljøeffekter (miljøpåvirkningskategorier) der inddrages i beregningen af miljøbelastningen af den enkelte aktivitet.

Dall og Toft (1996) opgør husholdningers miljøbelastning ved at opregne 14 kategorier af ressourceforbrug og 7 typer udledninger til omgivelserne, der alle er omregnet til personækvivalenter. Dall, Toft og Andersen (2002) anvender 3 aggregerede livscyklusvurderingsbaserede indikatorværdier for henholdsvis ressourceforbrug, primærenergi og deponibehov. I henhold til disse beregninger udgør fødevarernes miljøeffekter målt som ressourceforbrug og primærenergi omkring 1/3, men målt som deponibehov kun omkring 1/5 af husstandens samlede miljøbelastning.

For at fødevarernes miljøeffekter skal kunne sammenlignes med miljøeffekter af andre af privatforbrugets aktiviteter, skal der ideelt set bruges samme målestok. Dette vender vi tilbage til i afsnit 3.2.

For at opnå det mest dækkende resultat bør flest mulige kendte miljøeffekter inddrages i undersøgelsen af fødevarers miljøeffekter. Dette har vi bestræbt os for i nærværende rapport, og det vender vi tilbage til i afsnit 3.1.2.

1.2.2 Kostvalgets betydning for miljøet

Tidligere undersøgelser har vist, at den samlede miljømæssige konsekvens af produktion, transport, opbevaring, spild, tilberedning og deponi forbundet med mad og drikke kan være ligeså væsentlig som den miljømæssige betydning af ”bil og bolig”.

Men betyder fødevarers store miljøbelastning noget, når vi trods alt ikke kan undvære at spise og drikke, og næppe ønsker at skære ned blot for at skabe et bedre miljø?

Ja, fødevarers miljøbelastning betyder noget, hvis forskellige kostvalg, der er sammenlignelige hvad angår mængde, smag, næringsværdi m.v., har så forskellig miljøbelastning, at kostvalget bliver et instrument til miljøbeskyttelse, på linie med fx det at spare på el, vand og varme, eller kørsel i privatbil.

Nærværende rapport undersøger på den baggrund forholdet mellem miljøbesparelser forbundet med vores *individuelle kostvalg* og en række andre personlige valg, vi måtte træffe for at understøtte et godt miljø. Måske afhænger vores mulighed for at tage et personligt ansvar for miljøet ikke blot af, hvor varmt vi vælger at have det hjemme i stuen på en kold vinterdag, hvor lange brusebade vi tager, hvilken bil vi kører (om nogen), eller hvor hårdt der trædes på speederen, når børnene skal køres til fodbold og klaverspil? Måske afhænger det også af, hvad vi vælger at spise og drikke? Kostvalget kan måske være et instrument til miljøbeskyttelse?

Bemærk her forskellen på ”*fødevarers betydning for miljøet*” (afsnit 1.2.1 og kapitel 4) og ”*kostvalgets betydning for miljøet*” (afsnit 1.2.2 og kapitel 5). Det er to sammenhængende, men vidt forskellige diskussioner.

Beslutningen om at skifte til en mindre bil (eller undvære bil) er langtrækkende, men valg af en mere miljørigtig kostprofil kræver et valg, hver eneste gang vi køber ind i supermarkedet eller hos købmanden, og hver gang vi går på restaurant. Og det handler naturligvis ikke om at spise mindre, det handler snarere om at spise tilstrækkeligt, nærende og miljørigtigt. Men i bund og grund handler det for den enkelte ikke mindst om personlig smag, vaner, sociale normer, pris og etik.

Det handler om et valg – et frit valg, som vi hver for sig kan træffe, men som politikerne samtidig har stor mulighed for at påvirke. Så hvem har ansvaret for, hvad vi vælger at spise og drikke? Den enkelte borger eller politikerne, eller begge parter? Dette ser vi nærmere på i kapitel 2.

1.3 Rapportens formål

1.3.1 Det oplyste beslutningsgrundlag

Hvad er det optimale niveau for miljø og sundhed i et samfund? Ud fra en teoretisk betragtning vil det optimale forureningsniveau ligge der, hvor den samlede samfundsmæssige, marginale gevinst ved forbrug af en ressource møder den samlede marginale omkostning ved udnyttelse af ressourcen og evt. også afstedkommet forurening og påvirkning af vores helbred.

Dette niveau er imidlertid meget svært at fastsætte, og det acceptable forureningsniveau er derfor oftest et socialt acceptabelt/politisk forhandlet forureningsniveau, som igen er baseret på, hvad vi ved, og hvad vi kan måle. Man begyndte således først at diskutere grænseværdier for bly i benzin, da man gennem målinger blev opmærksom på de skadelige helbredsmæssige effekter.

Det er med andre ord vanskeligt at gøre noget ved problemstillinger, som man ikke ved noget om; og det bringer os frem til *formålet* med denne rapport. For uanset om borgeren eller samfundets beslutningstagere handler ud fra en følelse af pligt, egoisme eller ansvar (se diskussionen i kapitel 2), vil det være nødvendigt at kende de årsagssammenhænge, som har indflydelse på fx miljø og sundhed.

Nærværende rapport bidrager med ny indsigt i årsagssammenhænge mellem kostvalg, miljøeffekter og sundhed. Rapporten bidrager til et bedre beslutningsgrundlag for samfundets beslutningstagere såvel som for den enkelte forbruger.

1.3.2 Rapportens overordnede formål

Miljøminister Connie Hedegaard (2005) lægger stor vægt på det personlige ansvar for fællesgoderne Natur og Miljø, og på måder hvorpå den enkelte kan udfylde dette ansvar. Kostvalg er i den sammenhæng ikke blevet nævnt, skønt det er et virkningsfuldt redskab til miljøbeskyttelse.

Det er et *overordnet formål* for denne rapport at bidrage til en debat, der får danske forbrugere til i højere grad at reflektere over deres kostvalg ud fra et oplyst helhedssyn – et helhedssyn, der ikke blot omfatter smag, sociale normer, pris og nydelse, men også sundhed og miljø – og måske etik. *Målet er samtidig* at inspirere politikerne til at sørge for, at priserne på usunde og miljøskadelige fødevarer kommer til at reflektere de omkostninger de påfører samfundet. Forbrugerens valg af mad og drikke er af afgørende betydning for samfundet (EEA, 2005a).

1.3.3 Undersøgelsens delmål

- Undersøgelsens *første* delmål er at undersøge miljøbelastningen forårsaget af danskernes forbrug af fødevarer med miljøbelastningen af familiens øvrige aktiviteter. Vi vil med andre ord se på, om man med brugen af den aktuelle metode, karakteriseret ved omfattende og ensartede LCA beregninger, kan bekræfte tidligere undersøgelser, der viste, at spisning er lige så belastende for miljøet som bil og bolig.
- Undersøgelsens *andet* delmål er at undersøge, hvorvidt forskellige kostvalg medfører forskellige effekter på miljøet. For at undersøge om der er sammenfald mellem sund og miljørigtig kost fokuserer vi på to kostprofiler: Danskerens gennemsnitskost og en fra officielt hold sundhedsmæssigt anbefalet kostsammensætning. For at give undersøgelsen større bredde ser vi også på miljøeffekten af andre kostprofiler med sundhedsmæssig relevans. Vi undersøger miljøbelastningen forbundet med den såkaldte Willett diæt ("den omvendte kostpyramide"), nordisk kost, en svensk anbefalet kostplan og en vegetarisk kostplan.
- Det *tredje* delmål er at undersøge, om det sunde og miljørigtige kostvalg er dyrere eller billigere for forbrugeren end danskernes gennemsnitskost. Dette kan kun blive en overordnet analyse, da vi ikke har tal for fx forskellige ostetyper og mærker, men kun for mere aggregerede varegrupper som fx ost.
- Undersøgelsens *fjerde* delmål er, at undersøge hvor meget kostvalget påvirker miljøet, i forhold til andre valg vi kan træffe for at skåne miljøet – valg, der tilsammen udgør vores mulighed for at tage et personligt ansvar for miljøet. Helt konkret vil vi undersøge, om et miljørigtigt kostvalg kan betyde lige så meget for miljøet som realistiske besparelser på fx boligopvarmning, vand, el og benzin.

1.4 Rapportens opbygning

Kapitel 1 satte scenen, og gav en kort oversigt over tidligere undersøgelser af fødevarers miljøbelastning. Der blev skelnet mellem *fødevarers* betydning for miljøet og *kostvalgets* betydning for miljøet. Rapportens formål blev defineret, og dens opbygning skitseres.

I kapitel 2 diskuterer vi det personlige og frie valg af kost kontra det politiske ansvar for at give forbrugerne incitament til valg af sund kost.

Kapitel 3 giver et kort resumé af begrebet livscyklusvurdering (LCA), et overblik over den valgte database, og systemafgrænsningen defineres, herunder betydningen af fødevarernes oprindelse. Vi diskuterer brugen af penge som fælles målestok ved sammenligninger og prioriteringer, og vi anviser en farbar vej for sammenligning uden monetarisering. Vi diskuterer dernæst usikkerhed forbundet med beregningerne, samt konsekvensen af landbrugets kvoteordninger for de beregnede miljøeffekter af kostvalget. Dette emne vender vi tilbage til i kapitel 5, afsnit 5.5.2.

I kapitel 4 beskrives miljøbelastningen af danskernes forbrug af fødevarer, som udtrykt i forsyningsstatistikken i et perspektiv, der inddrager miljøbelastningen af andre af familiens aktiviteter. På den baggrund findes det interessant at undersøge om kostvalget kan fungere som redskab i miljøbeskyttelse. Miljøbelastning per kg af overordnede grupper af fødevarer diskuteres, og der introduceres begrebet ”miljøkostpyramiden” som pendant til den kendte ”sundhedskostpyramide”, og på den baggrund diskuteres nogle generelle, miljøbaserede kostvalg.

I kapitel 5 beskrives oprindelsen af de fire sæt kostvalg, der undersøges i rapporten. Vi sammenligner kostvalgene gruppevis, da de har hver deres interne (kost)reference, og hvor det er muligt på basis af de foreliggende data, ser vi også på indkøbspriser. Der drages konklusioner om sammenhænge mellem kostens sundhed, miljøeffekter og pris.

I kapitel 6 undersøges, hvor meget det sunde kostvalg skåner miljøet i forhold til andre personlige valg, der også skåner miljøet. Dette gøres på de enkelte miljøpåvirkningspotentialer, da de ikke kan summeres.

I kapitel 7 gives en kort omtale af det aspekt ved kostvalget, der må formodes at være det mest betydelige set i et samfundsøkonomisk perspektiv – sundhed.

I Kapitel 8 diskuteres offentlig regulering – afgiftsregulering, mærkningsordninger og kampagner til mulig understøttelse af sund og miljørigtig kost.

Kapitel 9 omfatter konklusioner og anbefalinger.

Herefter findes referencer og appendiks 1 til 4, der omfatter data for de anvendte kostprofiler og en bearbejdning i form af LCA-vurderinger.

Hvert kapitel indledes med en blå boks, der indeholder kapitlets hovedbudskab – et kort resume af kapitlet.

2 D E T P O L I T I S K E A N S V A R O G D E T P E R S O N L I G E V A L G

Hovedbudskab

Valg af kost er lige som valg af bil et personligt valg. Men hvad angår vores valg af bil såvel som kost, så står der samfundsmæssige interesser på spil. Det, som vore valg koster samfundet, fx konsekvenserne af forureningen fra den bil vi kører, eller af fedme fremkaldt bl.a. af forkert kost, skal ideelt set afspejles i prisen på den implicerede vare eller aktivitet. Men det er ikke altid tilfældet, at sundheds- og miljøeksternaliteterne afspejles i prisen på varen, og det kalder man for "markedsfejl".

Selvom én gruppe af forbrugere, den såkaldte politiske forbruger, frivilligt påtager sig et samfundsmæssigt ansvar gennem en række valg af positiv betydning for det fælles bedste, så er det utænkeligt, at alle borgere ønsker eller magter at tage et sådant ansvar. Politikerne har derfor en vigtig rolle i at understøtte, at så mange som muligt motiveres til at træffe de samfundsgavnige valg. Politikerne har ansvar for at implementere en lovgivning, der imødegår markedsfejl gennem regulering af skatter og afgifter eller ved brug andre styringsinstrumenter.

Ansvar kan altså ligge to steder – hos den enkelte borger (efter eget valg) – og hos de folkevalgte politikere. Ud fra et nytteetisk synspunkt finder vi, at det primært ligger hos sidstnævnte; heraf rapportens undertitel: "*Det politiske ansvar og det personlige valg*".

Fødevarerindustrien, forskere og medier spiller dog også en væsentlig rolle for vores kostvalg. De rette incitamenter i forhold til forskerne og fødevarerindustrien kunne føre til udvikling af både sundere og mere miljørigtige fødevarer.

2.1 Hvordan kan man bruge den information, som denne rapport bibringer?

Informationerne i denne rapport om hvilke fødevarer og hvilke fødevarerensammensætninger, der er de mest miljøbelastende, kan for det *første* bruges af politiske beslutningstagere og regulerende myndigheder som input til sammensætning af en politik, der giver borgerne incitamenter til et samfundsmæssigt mere hensigtsmæssigt kostvalg – miljømæssigt såvel som sundhedsmæssigt. For det *andet* kan informationen bruges af borgerne (forbrugerne) til igennem deres kostvalg at tage et personligt ansvar for miljøet, i det omfang det ønskes. I øvrigt kunne forskere og

fødevarerindustrien nok frembringe sundere og mere miljørigtige fødevarer givet de rette incitamenter fra politisk hold.

Så uanset om man tager udgangspunkt i den enkeltes personlige valg eller politikernes ansvar for et miljømæssigt hensigtsmæssigt kostvalg, kan denne rapportes fokus på miljømæssige effekter af forskellige kostvalg ses som vigtig information.

Inden vi går i gang med at formidle denne information vil vi se nærmere på det etiske og økonomisk-teoretiske grundlag for at fokusere på henholdsvis 'samfundets ansvar' og 'det personlige ansvar'. Ansvarets placering har indflydelse på hvilke anbefalinger, man kan fremsætte som konsekvens af rapportens informationer.

2.2 'Samfundets ansvar' – med udgangspunkt i nytteetik

Økonomisk nytteteori bygger på *nytteetik*, som tager udgangspunkt i, at det er samfundets formål at sikre så stor en samlet velfærd for borgerne som muligt (se fx Nielsen m.fl., 2005). Det er altså summen af samtlige individers nytteniveauer, som udgør den samlede velfærd i samfundet.

Så længe det ikke fører til ubehageligheder for andre i samfundet, kan man sige, at den enkelte forbrugers valg er vedkommendes egen sag. Er handlingerne imidlertid til skade for andre, vil det set fra samfundets side være gavnligt at påvirke forbrugers valg, fx gennem skatter og afgifter eller andre former for regulering.

I det omfang markedet ikke i sig selv sikrer en samfundsmæssig optimal ressourceudnyttelse, er det i henhold til den nytteetiske argumentation de regulerende myndigheders opgave – og ultimativt politikernes ansvar – at rette disse "markedsfejl". Det drejer sig om at få indregnet (internaliseret) de af samfundets omkostninger, som endnu ikke er indregnet – de såkaldte eksternaliteter – i den pris, borgerne betaler for en given vare eller tjenesteydelse. Det, som vore valg koster samfundet, fx konsekvenserne af forureningen fra bilkørsel, skal ideelt set afspejles i prisen på den implicerede vare eller aktivitet. Hermed øges den samfundsmæssige velfærd ('den samlede nytte').

Forbrugernes valg af fødevarer kan altså reguleres bl.a. gennem skatter og afgifter, som det sker fx ved køb af bil. De modeller, som kører langt på literen og dermed er mindre miljøbelastende, koster mindre i årlig ejerafgift. En progressiv registreringsafgift virker i samme retning. En høj afgift på benzin og diesel tilskynder yder-

ligere til miljørigtig kørsel. Vi motiveres fra politisk hold til at træffe miljørigtige valg, selv om valget fortsat er personligt og frit.

Eksternaliteter forbundet med kostvalgets virkning på vores sundhed er ikke noget man i stort omfang ser afspejlet i prisdannelsen for fødevarer, fx gennem afgifter på usunde fødevarer og/eller tilskud til sunde fødevarer; og det til trods for at der er tale om betydelige udgifter for samfundet forbundet med kostvalgets sundhedseffekter. Afgifter på vin og spiritus kan her være en undtagelse.

Miljøeffekter er til gengæld i et eller andet omfang indregnet i prisen på fødevarer gennem afgifter på fx pesticider, energi, m.v. Men da flere af landbrugets afgifter sendes retur til den enkelte landmand eller til erhvervet, så udhules effekten af denne afgift i et eller andet omfang, så også i miljøhenseende er der brug for et eftersyn af prisdannelsen på fødevarer.

Som det er i dag, kan man stille spørgsmålstejn ved om prisen på fødevarer i dagens Danmark på nogen måde påvirker forbrugerne til at foretage det sunde og miljørigtige kostvalg? Et stigende salg af usunde og miljøskadelige fødevarer tyder på, at der her mangler regulering.

Hvis den rette regulering af priserne på fødevarer lykkes, så alle eksternaliteter bliver internaliserede, vil der stadig være miljø- og sundhedseffekter af borgernes og virksomhedernes adfærd, men den samlede miljøpåvirkning vil være på et samfundsmæssigt optimalt niveau. Med andre ord vil den enkelte borger skulle betale resten af samfundet for alle sine miljøskadelige aktiviteter, hvilket vil tilskynde borgeren til at tænke sig om en ekstra gang, før vedkommende gør noget miljøskadeligt. Men vedkommende kan i øvrigt udføre miljøskadelige aktiviteter med god samvittighed, i al fald overfor samfundet, med mindre de er så samfundsmæssigt skadelige, at de er blevet helt forbudt.

2.3 Ansvar ud fra et pligtetisk udgangspunkt

Et andet etisk udgangspunkt end det nytteetiske (omtalt ovenfor) kan være *pligtetikken* (Nielsen m.fl., 2005). Her indgår der *per* definition visse etiske principper, som det er individets såvel som samfundets pligt at følge. Disse principper er *absolutte* i den forstand, at de er 'ubetinget gode' – det er principper, der hverken kan eller skal afvejes mod andre hensyn, ej heller nytteetiske hensyn. Vi introducerer begrebet pligtetik med henblik på dets anvendelse i det efterfølgende afsnit.

2.4 Den politiske forbruger og det 'personlige ansvar'

IFF og Elsam (1996) definerede den politiske forbruger ud fra sine handlinger: *"Det politiske forbrug kan beskrives som en adfærd, hvor der i valget af producenter eller produkter lægges vægt på bevidste holdninger eller værdier, der retter sig mod fællesskabet"*. Det er altså ideen om, hvad der vil være til fællesskabets bedste, der driver den politiske forbrugers handlinger. Den enkelte forbruger påtager sig her et personligt ansvar for at fremme, hvad der efter dennes opfattelse er samfundsgavnlig adfærd.

At sætte sine egne umiddelbare behov til side og handle på en måde som er fordelagtig for samfundet, kan sagtens give individet en god følelse (eng.: *"warm glow"*) og på den måde påvirke hans nytte. Således kan politisk korrekt opførsel sagtens være rationel opførsel for den enkelte samfundsborger. Da den enkelte politiske forbruger tager udgangspunkt i sin egen opfattelse af, hvad der er samfundsmæssigt godt, kan man selvfølgelig ikke forvente konsensus om dette. Hvordan den enkelte vælger i praksis, vil være begrundet i dennes etiske udgangspunkt.

Med et pligtetisk udgangspunkt vil den politiske forbrugers handlinger være uafhængige af, om det er lykkedes samfundet at sammensætte en 'optimal' miljøregulering, og han vil se bort fra personlige incitamenter til at springe over, hvor gærdet er lavest. Hans valg er påvirket af nogle underliggende principper, for hvilket forbrug der er 'godt' og 'rigtigt', og han vil altid føle et 'personligt ansvar', uanset om samfundet også gør sin 'pligt'.

Med et nytteetisk udgangspunkt vil den politiske forbruger afveje det samfundsmæssige hensyn med egne nyttehensyn.

Det er således vanskeligt præcist at bestemme, hvad der ligger til grund for den enkelte forbrugers valg. Uanset etisk udgangspunkt er det dog ofte hensyn til forhold som miljø, dyrevelfærd, sundhed og velfærd i tredjeverdenslande, der har indflydelse på den politiske forbrugers valg af varer (Sørensen, 2004). Det er på denne baggrund nærliggende at forvente, at viden om kostvalgets miljø- og sundhedskonsekvenser tilsvarende kan påvirke den politiske forbrugers kostvalg.

2.5 Det frie valg

Når der er tale om miljø og folkesundhed som fælles samfundsgoder, vil den politiske forbruger handle ud fra en ide om, at det er summen af alle individers kostvalg, som vil bidrage til bedre miljø og folkesundhed. Men da man kan få del i de fælles

goder i samfundet, fx et bedre miljø, uden nødvendigvis selv at bidrage, vil nogen måske fristes til at springe over, hvor gærdet er lavest, ”køre gratis”, og nyde godt af de andres bidrag.

Individer i et demokratisk samfund er imidlertid udstyret med retten til at vælge frit, indenfor rimelighedens grænser. Det står individet frit at være uenig i samfundets definition af, hvad der er godt og rigtigt, og om miljøreguleringen er optimal. Hvis den enkelte er uenig heri eller hvis der ikke er ’optimal’ samfundsmæssig miljøregulering, kan den enkelte forbruger enten forsøge at påvirke situationen gennem sit forbrug eller på anden vis forsøge at påvirke den politiske proces, for at skruet på miljøreguleringen; eller forbrugeren kan vælge helt at overlade det til samfundet at gennemføre en bedre miljøregulering og indtage rollen som ’den upolitiske forbruger’, dvs. modpolen til den ’politiske forbruger’.

Det er her i grænseområdet mellem det kollektive ansvar og det individuelle frie valg, at vi finder diskussionen om den politiske og den upolitiske forbruger, deres respektive indflydelse på markedet – og det personlige ansvar. I lyset af ovenstående giver det i virkeligheden ikke længere mening at tale om det personlige *ansvar*, men kun om det personlige *valg*.

Det er individets *frie valg* at bestemme sine egne handlinger, og samfundet har *mulighed* for at regulere individets adfærd i retning af, hvad der menes at være hensigtsmæssigt fra et samfundsperspektiv.

2.6 Det politiske ansvar– og det personlige valg

Individets velfærd eller nytte og deraf affødte valg er bestemt af en række økonomiske og ikke-økonomiske faktorer, der billedligt kan beskrives som fx ’formue, fuglekvidder og fodbold’. Individets velfærd kan altså beskrives ved hjælp af den enkeltes individuelle nyttefunktion, dvs. den personlige opfattelse af hvad der er godt for en selv. Den personlige nyttefunktion kan indeholde sund og miljørigtig kost, fx danske æbler og kartofler, eller den kan indeholde sundhedsskadelig og miljøskadelig kost, fx slik og alkohol, som typisk indtages med stort velbehag. Da individets nyttefunktion er personlig, kan den ikke generaliseres. Men de handlinger, som er med til at optimere individets nyttefunktion, kan betragtes som rationelle set fra individets eget synspunkt. Individet kan *vælge* at lade en forpligtigelse overfor samfundet være en del af sin nyttefunktion. Det væsentlige er det *frie valg*.

Omkring halvdelen af den danske befolkning har et kostvalg, som i forhold til sundhed kan siges at være mindre hensigtsmæssigt set fra et samfundsperspektiv.

Alligevel mener danskerne, at det er op til den enkelte at vælge sund eller usund kost (Jensen og Schacht, 2005). Derimod mener sundhedseksperterne, at samfundet, myndigheder og industri skal hjælpe befolkningen, hvis vi skal standse fedmebølgen. På verdensplan er 1 milliard mennesker overvægtige, og alene i Danmark anslås overvægt at koste samfundet 3-6 milliarder kroner årligt. Ifølge eget udsagn spiser hver anden dansker sundt (Rasmussen, 2005); men tallene taler vist for sig selv.

Konklusion: Ansvaret kan altså ligge hos den enkelte borger, om denne påtager sig det, hvorfor det kaldes det personlige *valg*. Fødevarerindustrien, forskere og medier spiller dog også en væsentlig rolle for vores kostvalg. Men ansvaret ligger i særdeleshed hos politikerne; politikerne har en vigtig rolle i at understøtte, at så mange som muligt motiveres til at træffe de samfundsgavnligt valg. Politikerne har *ansvar* for at implementere den rette lovgivning, så både sundheds- og miljømæssige omkostninger indeholdes i den pris vi betaler for fødevarerne. Heraf rapportens undertitel - *det politiske ansvar og det personlige valg*.

3 METODER – MULIGHEDER OG BEGRÆNSNINGER

Hovedbudskab

Kapitlet giver et kort resumé af begrebet livscyklusvurdering (LCA), et overblik over den valgte database, og en forklaring på hvordan fødevarer påvirker miljøet, hvorefter systemafgrænsningen beskrives. Der antages *ikke* en national grænse for miljøskader.

Vi diskuterer cost-benefit analyser – brugen af penge som fælles målestok ved sammenligninger og prioritering mellem kostvalg – og anviser en farbar vej for sammenligning uden monetarisering. Dette er nødvendigt, da man endnu ikke – med internationalt anerkendte metoder – kan monetarisere samtlige livscyklusvurderingens miljøpåvirkningspotentialer, og de derfor ikke kan regnes på én skala. Miljøeffekten af et kostvalg, et ressourceforbrug eller af en handling kan derfor kun siges med sikkerhed at være mindre miljøbelastende end fx et andet kostvalg, når *samtlige* miljøbelastningspotentialer i det første kostvalg, ressourceforbrug eller handling er mindre end i det andet.

Da der ikke inddrages forbrugernes præferencer for bestemte varer, og da der ikke foretages værdisætning, er der hverken tale om en egentlig velfærdsøkonomisk analyse eller om en cost-benefit analyse.

Variationskoefficienterne for de fleste miljøeffekter og fødevarergrupper er af samme størrelse som forskellene i miljøbelastning mellem anbefalet kost og danskernes gennemsnitskost. Det antages derfor, at forskellen mellem de to kostvalgs miljøeffekter er signifikant; eksakt beregning af et samlet signifikansniveau giver ikke mening, da miljøeffekterne ikke kan opgøres på en fælles skala.

Vi diskuterer begrebet usikkerhed på flere niveauer, samt mulige konsekvenser af den anvendte forudsætning om et reguleret marked (situationen i dag) frem for et dereguleret marked (muligheden i morgen).

3.1 Livscyklusvurdering

3.1.1 Generelt om LCA

Undersøgelserne i denne rapport bygger på livscyklusvurdering (LCA). LCA af et fysisk produkt eller en tjenesteydelse er en vurdering af dets påvirkning på miljøet

gennem produktets samlede levetid, det man kalder ”fra vugge til grav”. Livscyklusvurderinger er omfattende og detaljerede analyser af ressourceforbrug og miljøbelastning knyttet til produktion, transport, opbevaring, anvendelse og bortskaffelse af spildprodukter. Det er nødvendigt at standardisere, hvordan man foretager sådanne analyser. Dette er beskrevet i den internationale standard for udarbejdelse af LCA med betegnelsen ISO 14040 (ISO 14040, 1997).

En typisk LCA indeholder fire faser: (1) Systemafgrænsning, (2) kortlægning, dataindsamling og allokering, (3) evaluering af miljøpåvirkning og (4) fortolkning af resultater og identifikation af vigtige problemstillinger (Frederiksen, 2005).

Den store kompleksitet er på samme tid livscyklusvurderingens store styrke og dens store svaghed. Styrken er analysens høje grad af detaljering og dens rækkevidde ”fra vugge til grav”. Svagheden er, at det er meget tidskrævende og kostbart at opbygge og opretholde de nødvendige databaser. En anden svaghed ved LCA er, som beskrevet i afsnit 3.2.2., at der mangler en internationalt anerkendt metode til værdisætning af flere af miljøeffekterne. I afsnit 3.2.3. beskrives, hvordan vi i denne rapport fandt en metode til delvist at overvinde denne begrænsning. Man kan således uden anvendelse af en egentlig cost-benefit analyse nå langt med hensyn til en miljøvurdering af fødevarers miljøeffekter i et samfundsmæssigt perspektiv.

3.1.2 Den anvendte database

Vi har i denne rapport søgt at inddrage så mange som muligt af de erkendte miljøeffekter (miljømæssige eksternaliteter) beregnet for forskellige kostprofiler.

Faktaboks 1. LCA fødevaredatabasens otte miljøpåvirkningspotentialer

- Drivhuseffekt målt i gram CO₂-ækvivalenter
- Ozonlagsnedbrydning målt i gram CFC-11-ækvivalenter
- Forsuring målt i gram SO₂-ækvivalenter
- Næringssaltsbelastning målt i gram NO₃-ækvivalenter
- Fotokemisk O₃ målt i gram ethen-ækvivalenter
- Økotoksicitet målt i personækvivalenter
- Human toksicitet målt i personækvivalenter
- Arealbeslag målt i PDF m² år⁻¹ (forklaret i teksten)

Dette er opnået ved at anvende en ny database udviklet af firmaet *2.-0 LCA consultants* til brug for livscyklusvurdering (LCA) af fødevarer (Weidema m.fl., 2005). Den

anvendte LCA-baserede fødevederedatabase opgør en lang række af fødevarernes miljøeffekter angivet som i boks 1. LCA i *Agri-food* sektoren er et aktuelt emne (Halberg, 2004). Miljøproblemer som lugt, støj og trængsel er ikke medregnet.

3.1.3 Hvordan påvirker fødevarer miljøet?

Produktion, transport, opbevaring og spild forbundet med fødevarer påvirker miljøet på mange måder (se fx Michaelis og Lorek, 2004). Fødevarer påvirker drivhuseffekten, fordi der afgives metan fra bl.a. rismarker, husdyr og gødningslagre, N₂O (lattergas) fra mikroorganismer i jorden (Robertson, Paul og Harwood, 2000), og CO₂ fra fossilt brændsel anvendt til maskiner, der pløjer, sår og høster de marker, hvor fødevarerne produceres. Derudover anvendes der energi ved opvarmning af stalde og afkøling af lagerrum, og energi til transport af fødevarer. Afbrænding af fossilt brændsel kan også føre til forurening med svovl og kvælstof, der bidrager til forsurening og eutrofiering af naturlige økosystemer (dvs. overbelastning med næringsalte).

Køling i forbindelse med opbevaring og transport af fødevarer, aircondition i biler m.v. kræver produktion af CFC eller CFC-lignende gasser, hvilket i et vist omfang betyder udslip af disse gasser, der bidrager til nedbrydning af ozonlaget i stratosfæren (øvre luftlag), som bl.a. beskytter os mod hudkræft. Ozonindholdet i den luft vi indånder, er i modsætning til ozonlaget i stratosfæren giftig for dyr, mennesker og planter, og nedbryder forskellige materialer. Denne uønskede ozon dannes i et samspil mellem brændstofmotorers udstødning og solens ultraviolette lys, i en såkaldt fotokemisk proces i troposfæren (nedre luftlag).

Når markerne gødes, tilføres de bl.a. kvælstof, der kan belaste grundvandet med overskydende nitrat samt bidrage til overbelastning med næringsstoffer (eutrofiering) af omkringliggende akvatiske (søer, åer, fjorde og kystnære områder) og terrestriske (landjorden) økosystemer. Jordbrugets anvendelse af bl.a. kunstgødning og pesticider tilfører naturen tungmetaller og stoffer, som skader de naturlige økosystemer og i et vist omfang menneskets helbred. Dette registreres i LCA som økotoxicitet og human toksicitet.

Jordbrug og dyrehold optager store landarealer. Det samlede arealbeslag er et mål for presset mod den nuværende biodiversitet, der måles som potentiel andel af forsvundne arter per kvadratmeter og år (PDF m⁻² år⁻¹).

LCA fødevederedatabasens oplysninger om de enkelte fødevarers miljøpåvirkningspotentialer er i denne rapport anvendt til at beregne miljøeffekterne for en række

veldefinerede kostprofiler. En tilsvarende LCA teknik er anvendt til at beregne miljøeffekterne af andre ressourceforbrug og aktiviteter indenfor familiens privatforbrug. Resultaterne, der fremgår af appendiks 4, er bearbejdet og diskuteret de i efterfølgende kapitler.

3.1.4 Systemafgrænsning

Fødevarernes samlede livscyklus er i LCA fødevaredatabasen medtaget til og med levnedsmiddelindustrien ("from cradle to gate"; Weidema m.fl., 2005). En gros- og detailhandel samt selve måltidstilberedningen er således ikke omfattet, og vi har derfor ikke en fuld livscyklusvurdering "fra vugge til grav". Forskellen på de to betragtningformer er imidlertid ikke så stor. For *næringsaltsbelastning*, *økotoksicitet* og *arealbeslag* giver de to systemafgrænsninger ca. samme resultat, for *forsuring* indeholder vores analyse $\frac{3}{4}$ af værdierne beregnet "fra vugge til grav", for *ozonlagsnedbrydning* $\frac{2}{3}$, og for *drivhuseffekt*, *fotokemisk dannet ozon* og *human toksicitet* ca. halvdelen. Årsagen til den valgte systemafgrænsning er begrundet af Weidema m.fl. (2005).

Fødevarerforbruget, som det er opgjort i denne rapport, omfatter til gengæld ikke blot fødevarer forbrugt i hjemmet, på restauranter og på hoteller, men også fødevarer forbrugt på hospitaler, institutioner og andre kantiner, dvs. også fødevarerforbrug som ikke falder indenfor den nationaløkonomiske definition af *privatforbrug*.

De fødevarer vi spiser i Danmark, kommer fra hele Verden. Miljøeffekter forårsaget af fødevarers produktion på den anden side af kloden tæller i vores beregninger på lige fod med miljøeffekter af fødevarer produceret i Danmark. Imidlertid er miljøbelastningen af fødevarer produceret i udlandet ofte større end miljøbelastningen af fødevarer produceret i Danmark, mere fordi dansk landbrug er blandt verdens mest effektive, end fordi der medregnes transport fra produktionslandet til Danmark.

Man kan mene, at forurening i udlandet, der ikke har målelige konsekvenser i Danmark, skal udelades af et dansk miljøbudget. Dette er analogt med, at nedbringe forureningen i Danmark ved at flytte vore forurenende virksomheder til udlandet. En sådan tankegang kan virke egoistisk, men bliver forståelig, hvis vi i stedet tænker på danske skatte kroner; de anvendes primært i Danmark, også selvom de ville gøre større nytte for flere, hvis de blev anvendt i udviklingslandene.

I denne rapport har vi imidlertid valgt at fastholde LCA perspektivet, det globale perspektiv, at alle miljøproblemer er lige vigtige, uanset hvor problemerne findes.

Vi kan med de foreliggende data ikke præcist vurdere, om denne afgrænsning påvirker miljøeffekterne af de undersøgte kostvalg i *forskellig* grad; men en sammenligning af data i tabel 18, der angiver mængden af overordnede fødevaregrupper i de forskellige kostvalg, med data i tabel 5, der angiver mængdeforholdet mellem importerede og dansk producerede fødevarer, peger på, at dette ikke er tilfældet.

3.2 Penge som målestok ved sammenligning

3.2.1 Cost-benefit analyse

Samfundsøkonomer har i mange år bidraget til en prioritering af udgifter indenfor sundhedsområdet. Tilsvarende er det miljøøkonomers opgave at bidrage til prioriteringer på miljøområdet. En hjælp til disse prioriteringer findes typisk ved at omregne alle omkostninger og gevinster ("costs" og "benefits") til en fælles målestok – penge.

Uden en fælles målestok kan man fx ikke sammenligne omkostninger og gevinster ved at begrænse bilers forurening med NO₂ med omkostninger og gevinster ved at begrænse bilers forurening med fine partikler. Man kan heller ikke sammenligne omkostninger og gevinster ved at begrænse forureningen fra privatbiler med omkostninger og gevinster ved at begrænse forureningen fra international skibstrafik; og man kan ikke sammenligne omkostninger og gevinster ved at begrænse brugen af pesticider med omkostninger og gevinster ved at udføre flere hofteoperationer.

Målet med miljøøkonomiske beregninger er at inddrage samtlige eksternaliteter i analyserne for at understøtte den politiske prioritering indenfor miljøområdet – og i et videre perspektiv også mellem miljøområdet og andre væsentlige områder i samfundet – fx sygehusvæsenet, uddannelse og ældrepleje. Hvis væsentlige eksternaliteter udelades, eller hvis beregningen af væsentlige eksternaliteter er usikre, skal resultatet af cost-benefit analysen imidlertid tages med store forbehold.

Den manglende mulighed for at monetarisere en række naturværdier er én af årsagerne til, at det er vanskeligt at udføre troværdige cost-benefit analyser, når naturværdier spiller en afgørende rolle. Men der gøres i dag et stort arbejde for at opgøre de økonomiske, sociale og økologiske værdier af økosystemer (Eftec, 2005). At finde de bedst mulige data til en CBA er helt afgørende for analysens værdi som grundlag for politiske beslutninger (Carlin, 2005). Derfor kan et samspil mellem LCA (de detaljerede data) med en egentlig CBA (monetarisering af samtlige "costs"

og ”benefits”) på sigt tænkes at føre til bedre samfundsøkonomisk prioritering. Videnskæssigt, teknisk og metodisk er man imidlertid ikke der endnu.

Det skal dog nævnes, at 2.-0 LCA consultants for nylig har foreslået en metode til monetarisering af LCA værdier. Metoden indeholder efter vores vurdering antagelser, som førstbør afprøves gennem en bred international konsensusudvikling.

3.2.2 Ingen monetarisering af kostvalgets miljøeffekter

Det er forventeligt, at mens ét kostvalg er mest belastende fx målt som drivhuseffekt eller ozonlagsnedbrydning, så vil et andet kostvalg være mest belastende målt som fx forsurening eller næringsstofbelastning. For at kunne sammenligne forskellige kostvalgs totale miljøpåvirkningspotentiale må man som nævnt opregne alle miljøparametre på en fælles nominel skala, fx kroner og ører. Uden en fælles målestok kan man ikke kvantificere kostprofilernes samlede miljøeffekt eller kvantitativt sammenligne miljøeffekten af vort kostvalg med miljøeffekten af andre af vores øvrige ressourceforbrug og aktiviteter.

Som omtalt i afsnit 3.2.1 findes der imidlertid endnu ingen internationalt anerkendte metoder til at monetarisere alle dele af livscyklusvurderingens otte miljøpåvirkningskategorier. Fx kan man endnu ikke værdisætte den samfundsmæssige omkostning af forsurening af naturlige økosystemer eller beregne de reelle omkostninger (og fordele) forbundet med den globale forøgelse af drivhuseffekten eller beregne værdien af en nedgang i lokal, regional eller global biodiversitet.

Ved en monetarisering af fødevarers LCA-værdier er der desuden spørgsmål forbundet med varens oprindelsesland og dermed spørgsmålet om hvordan, vi skal afveje miljøeffekter indenfor vore nationale grænser mod miljøeffekter udenfor. Hvis de ikke – som i denne rapport – regnes for ligeværdige, forestår der for fødevarer et særdeles omfattende regnestykke, der inkluderer mange tusinde fødevareremner, hvis oprindelse ændres hastigt med udviklingen i samhandel, priserne på olie, nye produktionsmetoder og modeluner.

En fuld monetarisering af livscyklusvurderingens samlede miljøpåvirkningspotentiale for fødevarer er således vanskelig. Og en fuld CBA ville endvidere kræve en analyse af forbrugernes betalingsvillighed (eng.: ”willingness to pay”) for de forskellige miljøproblemer forårsaget af det aktuelle kostvalg, dvs. vi skulle kende borgernes personlige præferencer. Det handler desuden om forbrugerens glæde ved at spise bestemte fødevarer. Dette har vi, ligesom fødevarers påvirkning af naturværdier, ikke opgjort i nærværende rapport. En egentlig velfærdsøkonomisk

analyse ligger således uden for de mulige rammer af nærværende rapport. Vi er derfor gået en anden vej for at vurdere de miljømæssige forskelle på en række mulige kostvalg.

3.2.3 En farbar vej – uden monetarisering

Med manglende mulighed for monetarisering må det gælde, at kun hvor alle miljøparametre for en given kostprofil hver for sig er større end eller lig med miljøparametrene for en anden kostprofil, kan vi sige at den ene profil er mere eller lige så miljøbelastende som den anden.

Dette kriterium var opfyldt både ved sammenligning mellem danskernes gennemsnitskost og den fra officielt hold anbefalede sunde kost, og ved en sammenligning mellem danskernes gennemsnitskost og en ”konstrueret” vegetarisk kost. Vi kan i ingen af de to tilfælde kvantificere den absolutte forskel udtrykt ved en fælles målestok, men vi kan uden brug af monetarisering konstatere, hvilken kostprofil der i hver af de to sammenligninger – samlet set – har den største miljøpåvirkning.

Det samme gælder ikke de øvrige kostprofiler vi har undersøgt eller ved sammenligning mellem kost og andre produkter og aktiviteter indenfor det øvrige privatforbrug. Så her bliver vores konklusioner mindre sikre, og er kun gyldige ved sætvis sammenligning indenfor hvert af de otte miljøpåvirkningspotentialer.

3.3 Usikkerhed

Da der er mange former for usikkerhed forbundet med selve livscyklusvurderingen, er statistisk signifikans af miljøeffekten forbundet med forskellige kostvalg vanskelig at beregne på en meningsfuld og konsistent måde.

Tabel 17 i appendiks 4 angiver variationskoefficienter (standardafvigelsen som procent af gennemsnittet) for miljøeffekterne af de enkelte fødevaregrupper. Usikkerheden omfatter aggregeringsusikkerhed, geografisk usikkerhed og usikkerhed på estimering af emissioner. For de fleste miljøeffekter og fødevaregrupper er variationskoefficienterne af samme størrelse eller mindre end de forskelle vi ser mellem miljøpåvirkningspotentialerne af anbefalet kost og danskernes gennemsnitskost og mellem vegetarisk kost og danskernes gennemsnitskost. Dette giver tillid til, at de observerede forskelle mellem disse kostprofilers miljøeffekter er signifikante.

At beregne et samlet signifikansniveau giver imidlertid ikke mening, bl.a. fordi miljøeffekterne p.t. ikke kan opgøres på en fælles skala. Manglende signifikans for en ubetydelig miljøeffekt (vi ved ikke hvilke, som er ubetydelige) eller konstateret signifikans for en dominerende miljøeffekt (vi ved ikke hvilke, der er dominerende) ville få urimelig stor indflydelse, hvis vi i mangel af en fælles målestok i form af monetarisering vægter alle miljøeffekter ens.

Konklusionerne må tages med nævnte forbehold for manglende analyse af statistisk signifikans i traditionel forstand. Resultatet af LCA-beregningerne er imidlertid det bedste estimat, man i dag kan opnå i retning af en fuldstændig sammenligning af kostvalgets miljøkonsekvenser.

Når det drejer sig om sammenligninger, hvor forskellige miljøeffekter går i modsat retning for to kostprofiler eller andre varer eller aktiviteter indenfor privatforbruget, kunne man foreslå at anvende non-parametrisk analyse med nominal skala for at afgøre signifikans. Det er imidlertid vores vurdering, at hverken et signifikant eller et ikke-signifikant resultat ville skabe sikkerhed for resultaterne. Enhver fortolkning, man ønsker at foretage, må derfor foretages for den enkelte miljøeffekt for sig, og forskellene skal her være af samme størrelsesorden som variationskoefficienten (eller større) i livscyklusvurderingen (Tabel 17) for at virke overbevisende.

Kostprofilerne leveret af Danmarks Fødevarerforskningscenter (DFVF) sammenlignes i afsnit 5.2.3 i basispriser for 1999 angivet af Danmarks Statistik (2003a, b). Basispriser er uden engros- og detailhandelsavance og uden moms. Det er muligt at andre prisopgørelser (mod forventning) kunne give et andet resultat, fordi avancerne ikke er ens for alle fødevarergrupper. Vi undersøgte problemet ved brug af korrektionen fra basispriser til detailpriser opgivet af Weidema m.fl. (2005). Den samlede forskydning ved sammenligning af priserne i DFVF's to kostprofiler var mindre end 1 %. Årsagen til dette er, at prisforskydninger i forskellige varegrupper ophævede hinanden. Vi finder derfor de beregnede besparelser omtalt i afsnit 5.2.3 troværdige.

3.4 Gældende markedskvoter

Livscyklusvurderingerne er udført under forudsætning af gældende kvoter for produktion i landbrug og fiskeri. Dette indebærer som bekendt, at der er loft over, hvad den enkelte landmand må producere af visse varer, og dette loft vil han typisk søge at nå. Dette betyder ifølge livscyklusvurderingernes forudsætninger, at landmændene ikke vil producere mindre mælk, hvis danskerne en overgang køber mindre mælk. Der vil blot blive lavet tømælk og smør til eksport og lager. Landbrugets

forurening i Danmark vil ikke blive mindre ved at flytte varen fra danske konsumenter til eksport. Ifølge livscyklusvurderingernes forudsætninger vil man endvidere, hvis danskerne vælger at spise *flere* fisk, spise *færre* fisk andre steder i verden, medmindre der produceres mere i havbrug/dambrug.

For at tilskrive et miljøpåvirkningspotentiale til alle fødevarer, også de som er underlagt kvoteordninger, er der i appendiks 4 (Tabel 16) medtaget miljøpåvirkningspotentialerne for de alternative produktionsveje, der faktisk påvirkes af en forbrugsændring. Den ”marginale fisk” er således regnet med miljøbelastningspotentialet af en kylling, da livscyklusvurderingens forudsætninger siger, at man pga. fiskekvoter ikke kan fiske flere fisk, end man allerede gør.

Beregningernes forudsætning med de eksisterende kvoter betyder, at et valg om at spise mindre mængder af særligt miljøbelastende fødevarer ikke nedsætter den samlede miljøbelastning forårsaget af spisning, i samme grad som hvis man betragtede et marked uden kvoter. Ved deregulering af markedet ville fødevarers miljøeffekter være større, og som appendiks 4 viser, markant mere for visse grupper end for andre.

Ved deregulering er det med livscyklusvurderingens forudsætninger i særlig grad mejeriprodukter, der vil tegne sig for et større miljøpåvirkningspotentiale. Miljøeffekten af mejeriprodukter bliver i størrelsesordenen 10 gange større, mens effekten af sukker bliver 5 gange større og effekten af æg dobbelt så stor. Deregulering ligger udover det personlige valg – det er et politisk valg.

Hvis en optimal afgiftssammensætning skal designes, skal det beregnes ikke blot hvad miljøvirkningerne vil være på et reguleret marked, men også hvad de ville være på et ureguleret marked, som måtte opstå som konsekvens af globaliseringen. Kun herudfra kan man få et billede af, hvad de virkelige miljømæssige eksternaliteter vil være (renset for virkningen af kvoter) på længere sigt.

Et muligt andet perspektiv, ofte antaget af økonomer, kunne være at antage, at et marginalt merforbrug kun vil have marginal effekt på prisen og derfor også kun have marginal (i realiteten ingen) effekt på produktionen og dermed på miljøet. I dette perspektiv betyder den enkelte forbrugers valg altså kun noget, for så vidt han foretager de samme valg som mange andre forbrugere – så effekten bliver mere end marginal. I nærværende rapport bruger vi imidlertid forudsætningerne fra LCA, dvs. det perspektiv, at den enkeltes handling tæller, at det personlige valg kan bidrage til et bedre miljø. Det er dog vigtigt, at politikerne gør en indsats for miljøet ved at indføre bedre regulering, da de manges handlinger tæller mere end de få.

4 KOSTENS MILJØEFFEKTER ER BETYDELIGE

Hovedbudskab

Miljøbelastningen af danskernes forbrug af fødevarer findes at være større end summen af miljøbelastningen af "bil og bolig" tilsammen målt på tre af otte miljøpåvirkningspotentialer, belastningen er på samme niveau målt på to miljøpåvirkningspotentialer og mindre end summen af miljøbelastningen af "bil og bolig" målt på tre miljøpåvirkningspotentialer.

Det er på den baggrund interessant at undersøge om valget af kostprofil kan være et vigtigt, og hidtil upåagtet redskab til miljøbeskyttelse.

4.1 Forsyningsstatistikken

Vi har i dette afsnit valgt at repræsentere danskernes forbrug af fødevarer ved hjælp af *forsyningsstatistikken* 1999 (Danmarks Statistik 2003a, b) frem for ved *kostundersøgelsen* 1995 (Andersen m.fl., 1996; Groth og Fagt, 1997; se kapitel 5), da førstnævnte med sin inklusion af spild, samtlige usunde varer, samtlige aldersgrupper, og brug af nyere tal, formentlig giver et mere korrekt billede af det danske fødevarerforbrugs aktuelle størrelse. En nærmere beskrivelse findes i appendiks 4, kapitel 11.

4.2 Privatforbrug

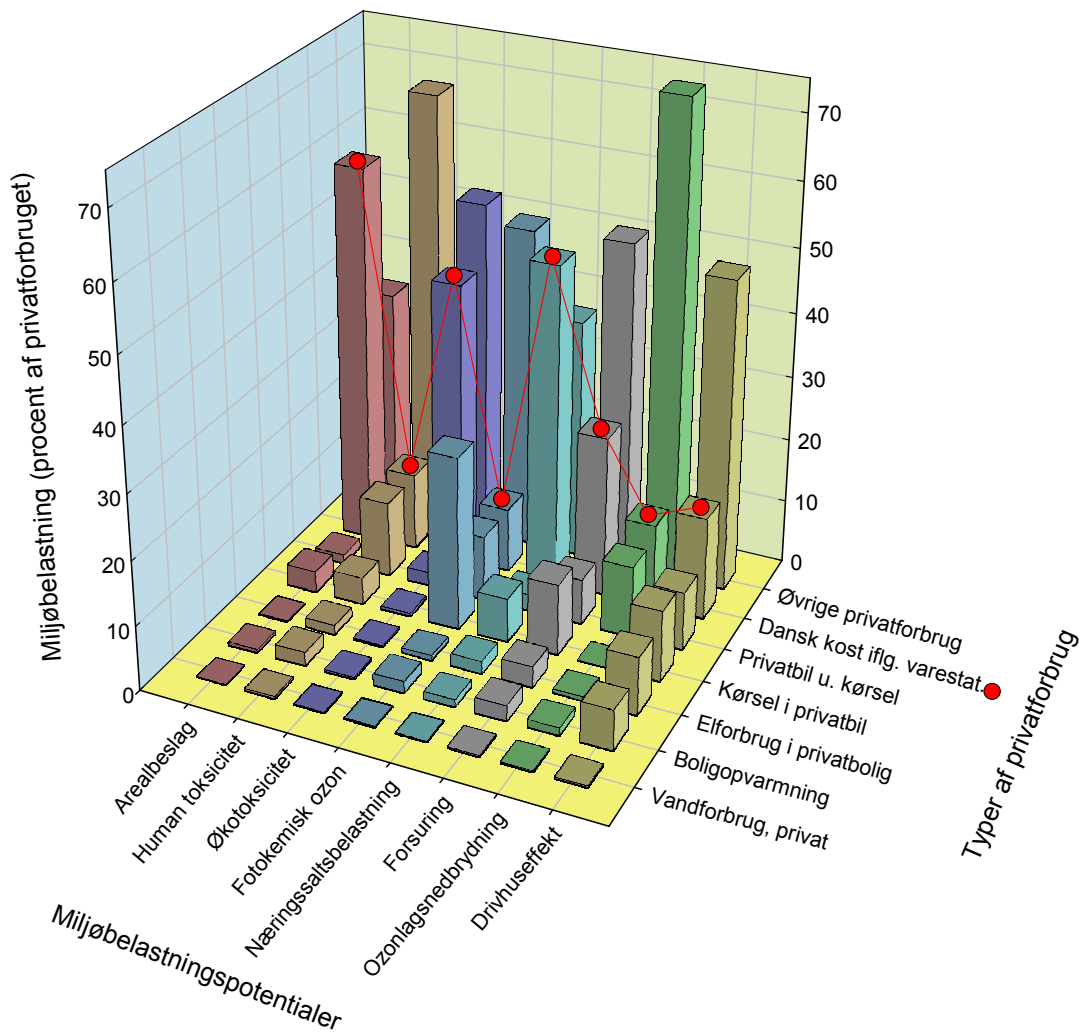
Det samlede privatforbruget er i denne rapport anvendt som målestok for fødevarers miljøeffekter. Dette valg er truffet, fordi privatforbruget afgrænser det område, som den enkelte forbruger har direkte kontrol over. Privatforbruget er samtidig det, der samlet set belaster miljøet mest (Weidema m.fl., 2005). Privatforbruget omfatter fx egen transport, boligopvarmning, el- og vandforbrug i boligen, vedligeholdelse af egen bolig, rengøringsmidler, fritidsaktiviteter, kosmetik, osv. Mad og drikke hører ligeledes under privatforbruget, uanset om man indtager måltidet i hjemmet, på restaurant eller kantine, eller er indlagt på hospital.

Vi har opdelt privatforbruget i seks typer (hvoraf mad og drikke er én type), som vi anvender, når vi regner på effekter af besparelser, foruden en syvende (rest)type kaldet det "øvrige" privatforbrug.

4.3 Fødevarers betydelige miljøeffekter

Med en ensartet LCA-beregning for en række af privatforbrugets forskellige aktiviteter (se appendiks 4) kan man give et billede af, hvor meget forbruget af fødevarer fylder vedrørende miljøbelastning i forhold til andre varer og aktiviteter indenfor familiens private husholdning (Figur 1).

Figur 1. Den relative miljøbelastning af syv typer af privatforbrug beskrevet ved otte miljøbelastningspotentialer. Fødevarers miljøeffekter (●-●) henføres til dansk gennemsnitskost iflg. Forsyningsstatistikken.

De otte miljøpåvirkningspotentialer er angivet hver for sig, fordi de ikke kan omregnes til en fælles skala, og en simpel summering ikke giver mening. Hvert af de otte miljøpåvirkningspotentialer er i Figur 1 angivet for hver af privatforbrugets udvalgte typer: Dansk gennemsnitskost (Danmarks Statistik, 2003b), privatbil uden kørsel, kørsel i privatbil, elforbrug i privatboligen, boligopvarmning, privat

vandforbrug, og det øvrige privatforbrug. Figuren illustrerer hvorfor en simpel sammenligning af miljøeffekterne af de forskellige varer og aktiviteter ikke er mulig.

Hvis miljøeffekten af bil og bolig udgør summen af miljøeffekterne forbundet med produktion og bortskaffelse af privatbilen, kørsel i privatbilen (benzin) samt forbruget af el, varme og vand i boligen, så viser vores undersøgelse, at fødevarer (mad og drikke) er mere miljøbelastende end ”bil og bolig” tilsammen for 3 ud af 8 miljøpåvirkningskategorier (næringssaltsbelastning, 4 gange mere belastende; økotoksicitet, 14 gange mere; arealbeslag, 11 gange).

Fødevarer belaster miljøet på niveau med ”bil og bolig” tilsammen i to af de øvrige miljøpåvirkningskategorier (ozonlagsnedbrydning, forsurening), mens fødevarer er halvt så miljøbelastende som ”bil og bolig” tilsammen målt på drivhuseffekten og human toksicitet, og $\frac{1}{4}$ så belastende målt på fotokemisk ozon.

Det er umuligt ud fra vores analyse at afgøre, om fødevarer alt i alt er mere eller lige så skadelige for miljøet som kørsel i ”bil og bolig” tilsammen (afsnit 1.2.1); men det er godtgjort, at fødevarer på flere af de angivne miljøpåvirkningspotentialer udgør en betydelig kilde til miljøbelastning. Det er på den baggrund interessant at undersøge om valget af kostprofil kan være et vigtigt og hidtil upåagtet redskab til miljøbeskyttelse. Når miljøpåvirkningerne ikke kan summeres, er der som tidligere forklaret kun tale om miljøbeskyttelse i sikker og absolut forstand, når et givet valg (aktivitet/forbrug) forbedrer alle miljøpåvirkningspotentialer i forhold til det valg (aktivitet/forbrug) man sammenligner med.

4.4 Miljøbelastningen af de overordnede fødevarergrupper

Ved sammenligning af fødevarers miljøbelastning kan man basere sammenligningen på fx energiindhold, proteinindhold, kulhydrater, fedtstoffer, eller vitamin- og mineralindhold. Resultatet af sammenligningen vil afhænge af den valgte enhed. Her har vi valgt at gøre det per kg, da bl.a. forsyningsstatistikken, der er basis for vores data, er angivet i kilogram.

Når man sammensætter en kostprofil kan det naturligvis ikke gøres ved substitution af én vare med en anden kg for kg uden hensyn til næringsindhold. At sammensætte en god kost kræver stor viden om næringsværdier, og sådanne overvejelser indgår ved sammensætningen af kostprofilerne fra DFVF, KVL og de svenske myndigheder (se appendiks 1 til 3) anvendt i denne rapport (kapitel 5).

Tabel 1 viser den gennemsnitlige miljøbelastning per kg for hver af de 19 overordnede fødevarergrupper og hver af de otte miljøpåvirkningskategorier. Data i tabellen er uddraget af Tabel 13 og Tabel 18 (kolonne: Forsyningsstatistikken).

Tabel 1. Miljøbelastning per kg fødevarer (reguleret marked)

Overordnede fødevarergruppe	Drivhus-effekt	Ozonlagnedbrydning	Forsuring	Nærings-salt-belastning	Fotokemisk O ₃	Økotoxicitet	Human toksicitet	arealbe-slag
	Kg CO ₂ -ækv.	mg CFC11-ækvivalenter	g SO ₂ -ækv.	g NO ₃ -ækvivalenter	g ethen-ækv.	Person-ækv. X 10 ³	Person-ækv. X 10 ³	PDF m ² yr ⁻¹
Oksekød	8,9	3,9	116	1000	7,9	0,58	0,15	74
Is, chokolade, sukkervarer	6,1	6,4	33	171	9,3	0,19	0,15	16
Andet kød	5,8	2,8	63	447	5,8	0,31	0,10	34
Fisk	5,5	2,8	50	318	5,0	0,26	0,11	23
Svinekød	5,2	2,6	66	483	4,8	0,35	0,09	34
Vin og alkohol	4,5	3,6	20	136	6,7	0,13	0,14	13
Kaffe, te og kakao	10,0	4,0	25	155	8,5	0,20	0,22	7,6
Pasta	2,3	2,3	12	103	3,3	0,10	0,05	10
Æg	2,0	0,9	19	91	1,4	0,10	0,03	10
Frugt og grønt u. kartofler	2,5	1,9	8	47	2,2	0,08	0,06	3,1
Ris	5,0	2,0	10	63	4,0	0,07	0,04	6,0
Olie og fedt	1,5	2,5	12	64	2,2	0,07	0,04	7,0
Brød og bagværk	2,1	2,1	11	61	2,8	0,07	0,06	6,2
Ost	0,65	2,2	5	18	1,2	0,02	0,04	1,4
Drik uden alkohol	0,14	1,1	7	35	1,8	0,04	0,04	3,5
Andre kornprodukter	0,11	1,0	6	40	1,5	0,05	0,02	4,6
Kartofler	0,10	0,7	6	40	1,3	0,06	0,02	3,3
Øl	0,09	0,7	5	25	1,3	0,03	0,03	2,8
Smør	0,06	0,4	4	24	0,6	0,03	0,01	1,8

For hver kategori er de ni mest miljøbelastende værdier fremhævet som røde celler, de ni mindst belastende som grønne celler, og den midterste værdi vises som gule celler. Da de otte påvirkningskategorier ikke kan sammenregnes, er rangering af fødevarerne efter samlet miljøbelastning problematisk. Fødevarergrupperne er derfor, som en foreløbig tilnærmelse, rangeret så grupper med flest røde celler er sat

øverst, derunder de med flest røde og gule celler, så de med flest gule celler, og endelig fødevarer med grønne celler.

Man kan undre sig over hvorfor oksekød er mere miljøbelastende end svinekød og "andet kød". Dette må hænge sammen med svin er mere effektive; de producerer mere kød med mindre foder og arealforbrug og færre emissioner. Størsteparten af kategorien "andet kød" er kylling. Det skal bemærkes, at ved et dereguleret marked ville mejeriprodukter stå højere oppe i tabellen (jf. appendiks 4).

4.4.1 Miljøkostpyramiden og sundhedskostpyramiden

Rangeringen af fødevarergrupper som fx i Tabel 1 kunne teoretisk set danne basis for konstruktion af en ny type kostpyramide, der bygger på miljøpåvirkning snarere end på sundhed (Kostpyramiden, 2005).

De to pyramider – sundhedskostpyramiden og miljøkostpyramiden – er på en lang række områder overensstemmende, idet brød, frugt og grøntsager befinder sig i den nedre del, mens kød, fisk og nydelsesmidler (alkohol, vin, slik, kaffe, te og kakao) befinder sig i toppen af *begge* pyramider, og bør indtages i de mindste mængder. Miljømæssigt er der den forskel mellem pyramiderne, at kød og fisk er placeret højere oppe i miljøkostpyramiden end æg og mejeriprodukter. Heraf følger den miljømæssige fordel ved lakto-ovo-vegetarisk kost frem for gennemsnitlig dansk kost (se afsnit 5.5.2).

Det konkluderes, at der overordnet set er et markant sammenfald mellem sund kost og miljørigtig kost. Man skal dog huske, at Tabel 1 ikke giver et retvisende billede af miljøbelastningen per energienhed eller baseret på næringsværdien af de forskellige fødevarer, men kun er baseret på vægt. Energitætheden, der afhænger af vandindholdet, spiller en afgørende rolle for, at fx kartofler ligger meget lavere i tabellen end fx ris og pasta. Det skal også bemærkes, at søde drikkevarer uden alkohol udgør en væsentlig del af danskernes kalorieindtag, fordi vi drikker så store mængder. Så selvom miljøbelastningen for disse drikke er relativt lav, så fylder de alligevel i den samlede belastning.

4.4.2 Kød er typisk mere ressource- og miljøbelastende end grøntsager

Det er med baggrund i det efterfølgende eksempel nemt at forstå, hvorfor kost bestående overvejende af kød kan være mere belastende for ressourcer og miljø end kost bestående overvejende af vegetabilsk føde. En gris æder flere gange sin vægt i form af kokos, palme, soja, solsikke, kartoffel, raps, bønner, ærter, skum-

metmælkspulver, vallepulver m.v., før den bliver slagtet og serveret som menneskeføde. Meget af det en gris spiser er i princippet egnet til menneskeføde. Selv med en stigende effektivitet i produktionen vil der derfor altid være et tab forbundet med at fodre menneskeføde til grisen, før den bliver gjort til en flæskesteg eller skinke til humant konsum.

En norsk undersøgelse viser, at udslippet af drivhusgasser afhænger af, hvor langt fødevareren er transporteret, før den når forbrugeren, og undersøgelsen viser også, at miljøbelastningen forbundet med forbrugernes valg af kød frem for grøntsager, langt overskygger varens geografiske oprindelse (Germiso, 2005). Sagt med andre ord er merforbruget af energi ved at producere kødprodukter, frem for at spise det vi fodrer dyrene, større end merforbruget af energi ved at langtransportere fødevarer frem for at spise lokalt producerede fødevarer. Stærkt forarbejdede fødevarer, også vegetabiliske, er mere ressourcekrævende end mindre forarbejdede fødevarer.

I USA anvender landbruget 50 % af landets areal, 80 % af det tilgængelige ferskvand og 17 % af det fossile brændstof (Pimentel og Pimentel, 2003). Rundt regnet 2 milliarder mennesker Jorden over baserer i stor udstrækning deres kost på kød, mens de resterende 4 milliarder baserer deres kost primært på grøntsager (Pimentel og Pimentel, 2003). Dette skyldes dog snarere manglende økonomiske muligheder hos et flertal af jordens befolkning end hensyn til moral eller religion. Jo rigere vi er, i al fald i vestlige lande, des mere kød spiser vi (Augstreng og Germiso, 2004). Hvis mennesker i udviklingslandene med stigende velstand går over til at spise mere kød, kan det derfor medføre øget belastning af det globale miljø.

Hvad bevæggrunden end måtte være for valget af vegetarisk kost, så *kan* det (lige som fravalg af fx alkohol, slik og sodavand) føre til en reduceret miljøbelastning (Germiso, 2005), og ofte til en forbedret sundhed (Fødevarestyrelsen, 2006a), og dermed blive et valg som fører til øget velfærd i samfundet. Der er tegn på, at vi i Danmark spiser øgede mængder af frugt og grønt, men stadigvæk mindre end ønskeligt set fra en sundhedsfaglig synsvinkel (Fagt m.fl., 2002).

Det er en kendsgerning, at mange pga. fx smag eller vane har glæde ved at spise usunde og miljøbelastende produkter; tab af denne glæde, hvis en prisstigning på usunde og miljøbelastende fødevarer fører til mindre konsum af disse, kan føre til reduceret velfærd for den enkelte. Så her skal vi skelne mellem velfærd i samfundet og velfærd for den enkelte. Tab af glæde ved at spise mindre slik og søde sager nu og her kan dog på sigt afløses af glæde over ikke at blive ramt af sygdomme forårsaget af usund kost.

5 KOSTVALGETS MILJØBESKYTTENDE EFFEKTER KAN VÆRE BETYDELIGE

Hovedbudskab

Oprindelsen af de fire undersøgte sæt kostprofiler beskrives, og deres miljøeffekter sammenlignes gruppevis, idet hvert sæt har sin egen interne kontrolkost. Vi ser på den relative miljøbelastning og, hvor det er relevant, på indkøbspriser.

En fra officielt hold anbefalet kostprofil viser sig at være ikke blot sundere end gennemsnitlig dansk kost, men samtidig mellem 5 % og 17 % mindre belastende for miljøet, afhængig af det betragtede miljøbelastningspotentiale – og endog billigere. Det bekræftes således, at valg af kost kan være et vigtigt redskab til miljøbeskyttelse.

Vegetarisk kost viser sig tilsvarende at være bedre for miljøet end gennemsnitlig dansk kost. Men et reduceret indhold af kød og fisk i kosten giver ikke automatisk en miljøbesparelse; det kommer an på, hvad man sætter i stedet, og hvilke mængder af andre miljøbelastende varer der indgår, fx slik, øl, vin og alkohol.

5.1 Introduktion til kostprofilerne

Når vi i denne rapport undersøger fire sæt kostprofiler (kostsammensætninger) frem for et enkelt sæt, er det for at give et bredere billede af betydningen af kostvalg for miljøet. Det grundlæggende sæt kostprofiler er leveret af Danmarks Fødevareforskning, DFVF. Vha. disse sammenlignes miljøeffekten af den fra officielt hold anbefalede kostsammensætning med gennemsnitlig dansk kost (kontrol).

Kostprofilerne leveret af Institut for Human Ernæring (KVL) er medtaget, fordi det er kostvalg givet til tre grupper af forsøgspersoner. De tre valg omfatter normal dansk kost (kontrol), nordisk kost og en Willett diæt, dvs. den man kalder ”den omvendte kostpyramide”. Nævnte kostprofiler er interessante alternativer til normal dansk kost, når man vil reducere risikoen for at udvikle overvægt, diabetes, hjertekarsygdomme og kræft.

For at undersøge kostvalg med lavere indhold af kød så vi på en alternativ svensk anbefaling, der indeholder mindre kød og flere grøntsager, kornprodukter og brød (Lang and Rayner, 2002). Dette var det nærmeste vi kom på en officiel definition af vegetarkost, da ingen præcist kunne specificere, hvad vegetarer faktisk spiser. Den anbefalede svenske kost blev sammenlignet med normal svensk kost (kontrol).

Endelig valgte vi selv at konstruere en kostprofil, der var rent vegetarisk, ved at substituere alt kød og fisk med ost og æg. Denne lakto-ovo-vegetariske kost indeholder ligeså meget protein som almindelig dansk kost, der var kontrollkost for det vegetariske valg. For at undersøge virkningen af kvoteordninger på kostvalgets miljøeffekt, undersøgte vi miljøeffekten af vegetarisk kost sammenlignet med danskernes normale kost både ved et reguleret marked og ved et dereguleret marked.

5.2 DFVF's kostprofiler

5.2.1 Dansk gennemsnitskost og sund kost

Danmarks Fødevarerforsknin g leverede oplysninger om indholdet af gennemsnitsdanskerens kost baseret på en stor kostundersøgelse fra 1995 (Andersen m.fl., 1996; Groth og Fagt 1997) samt indholdet af en sundhedsmæssigt anbefalet kost. Den faktiske sammensætning af de to kostprofiler fremgår af appendiks 1 sammen med fødevaredata fra forsyningsstatistikken.

Sammensætningen af den anbefalede, sunde kost er baseret på det som ernæringsautoriteterne anser for at være det sundeste under hensyn til vores madkultur, idet der så vidt muligt tages hensyn til de præferencer, som denne udtrykker. Den anbefalede kost er endvidere tilpasset de kostråd, som gives fra officielt hold, således at den opfylder de retningslinier, der gives i Nordiske Næringsstofanbefalinger (Nordic Council of Ministers, 2004). Det betyder i flg. DFVF, at der inden for hver fødevarergruppe er foretaget en udbytning af fede produkter med mere magre varianter. Smør er i vidt omfang erstattet med bløde margariner og olier. Sukker og alkoholholdige varer er begrænset, og kostfiberrige produkter er forøget.

Det ses af Tabel 2, at danskernes gennemsnitskost i disse beregninger per definition er givet at have samme energiindhold som den anbefalede kost, men at den anbefalede kost vægtmæssigt fylder ca. 12 % mindre. Den anbefalede kost indeholder på vægtbasis 6 % mindre kød, men 19 % flere mejeriprodukter.

Tabel 2. Energi indhold (MJ) og indkøbt mængde (kg) per person og år for DFVF's to kostprofiler, samt absolut og relativt indhold af kød og mejeriprodukter.

Fødevarerprofil	Mængde i alt	Kødprodukter i alt	Mejeriprodukter i alt
Anbefalet kost, energi	4122 (100 %)	-	-
Anbefalet kost, vægt	1129 (100 %)	62 (5 %)	176 (16 %)
Dansk gennemsnitskost, energi	4122 (100 %)	-	-
Dansk gennemsnitskost, vægt	1290 (100 %)	75 (6 %)	169 (13 %)

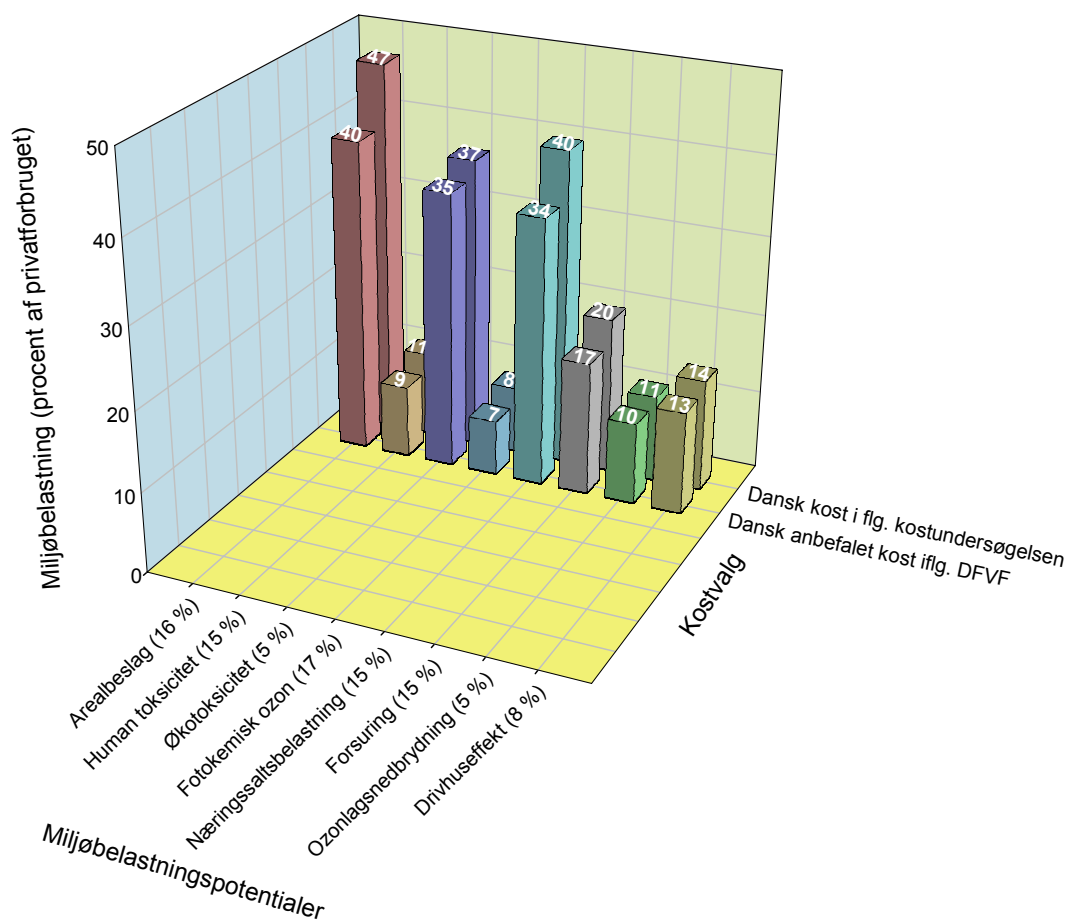
Det fremgår endvidere af tabel 18 i appendiks 4 og tabel 7 og 8 i appendiks 1, at forbruget af nydelsesmidler (te, kaffe, øl, vin, spiritus og slik) er halveret i den anbefalede, sunde kost sammenholdt med det danske i flg. kostundersøgelsen faktisk spiser. Indtaget af kornprodukter er til gengæld øget med 20 %, frugt og grøntsager med 60 %, og konsum af fisk er fordoblet.

Miljøeffekterne af DFVF's kostprofiler (beregnet i appendiks 4) diskuteres nedenfor.

5.2.2 Miljøbelastningen

Danskernes gennemsnitskost og den fra officielt hold anbefalede "sunde" kost, afviger på *samtlig*e af deres miljøeffekter således, at den sunde kost er konsekvent mindre miljøbelastende end den gennemsnitlige danske kost (Figur 2). Forskellen er altså absolut. Men de enkelte miljøbelastningspotentialer, skal fortsat sammenlignes parvis for de to kostprofiler.

Figur 2. Miljøbelastningen af to kostprofiler beregnet af Danmarks Fødevarerforskning, anbefalet sund kost og gennemsnitlig dansk kost, udtrykt i procent af privatforbrugets miljøbelastning angivet ved otte miljøbelastningspotentialer. Tallene på søjlerne angiver procentdelen af det samlede privatforbrugs miljø-belastning. Tallene i parentes angiver besparelsen indenfor hvert miljøpåvirkningspotentiale.

For eksempel viser den grønne søjle nær midten af Figur 2, at danskernes normal-kost medfører en næringssaltbelastning, der svarer til 40 % af privatforbrugets samlede næringssaltbelastning. Valg af den sunde kost medfører en mindre effekt på næringssaltbelastningen, nemlig kun 34 % af privatforbrugets samlede værdi. Målt på næringssaltbelastningen er det altså 15 % bedre for miljøet, hvis alle danskere valgte den sunde kostprofil frem for den kost, de spiser i dag. De otte miljøeffekter forbedres på samme vis mellem 5 % og 17 % – afhængig af det betragtede miljøbelastningspotentiale – ved valg af den sunde kost; forbedringerne er angivet i parentes efter betegnelsen for det enkelte miljøpåvirkningspotentiale i Figur 2.

Selvom alle miljøparametre for dansk gennemsnitskost er større end miljøparametrene for kostanbefalingen, og vi derfor samlet kan sige, at den sunde kost er mindre miljøbelastende end danskernes nuværende gennemsnitskost, så kan vi, uden at kende værdien af den enkelte miljøskade, ikke udtale os om *hvor* meget mindre effekten er.

5.2.3 Priser

Fødevarer er relativt dyrere i Danmark end i landene omkring os (Falkengård, 2003). Spørgsmålet er så, om den sunde kost er dyrere end danskernes gennemsnitskost. Med kostpriser og varenumre fra Danmarks Statistik (2003a, b) bearbejdet af 2.-0 LCA consultants (Weidema m.fl., 2005) har vi beregnet den samlede basispris (1999 niveau) for de to profiler leveret af DFVF.

Kostundersøgelsens mad og drikke beløber sig i basispriser til 21,30 kr./dag per gennemsnitsdanser, mens den anbefalede koster basispris er 16,57 kr./dag per gennemsnitsdanser. Der bruges budgetøkonomiske priser, dvs. de priser som producenterne reelt betaler for at producere fødevarerne. Aggregeringsgraden af data for fødevarer tillod ikke at finde detailpriser; fx ville det være vanskeligt at finde en reel pris på ”andre grøntsager, friske”, når vi ikke ved nøjagtigt, hvad dette dækker over. Med henvisning til diskussionen i afsnit 3.3 tillader vi os at antage, at forholdet vil være tilnærmelsesvis det samme for de to kostprofiler, hvis man havde indhentet priserne i detailhandlen.

Besparelsen ved den anbefalede kost kan bl.a. forklares ved det reducerede indtag af dyre sukkerholdige sodavand, øl, vin, spiritus, kaffe og te, men indholdet af fødevarer i de to kostprofiler afveg også på en række andre punkter (sml. appendiks 1, tabel 7 og 8).

5.2.4 Konklusion

Ved at vælge den af DFVF anbefalede, sunde kost kan man foruden øget sundhed forvente at opnå en reduceret miljøbelastning og oven i købet få en besparelse i udgiften til mad og drikke på 22 %. Betydningen af denne besparelse diskuteres i afsnit 8.3.

5.3 KVL's kostprofiler

5.3.1 Tre kostprofiler fra en dansk kostundersøgelse

Walter Willett, der er professor på Harvard Universitet, er ophavsmand til kostfilosofien bag ”den omvendte kostpyramide” (Willett og Stampfer, 2003; FELFO, 2005), der nu afprøves i en stor kostundersøgelse på Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole (KVL). Willett har udarbejdet sine kostanbefalinger baseret på omfattende epidemiologiske undersøgelser kombineret med spørgeskemaer til at afdække befolkningens kostvalg.

Institut for Human Ernæring ved KVL har leveret data for tre kostprofiler. De tre kostprofiler, henholdsvis en kontrolgruppe, en nordisk kostgruppe og en Willett-gruppe, stammer fra et kostforsøg med deltagelse af et 127 forsøgspersoner. Alle personer har i 6 måneder hentet hovedparten af deres mad fra den såkaldte MUFO-bes butik på KVL (appendiks 2). De fik maden gratis, så prisen har ikke influeret på deres valg. Der blev ikke udleveret alkoholiske drikke og sodavand fra butikken til nogen af kostgrupperne.

Kontrolgruppen har spist en kost, som svarer til en almindelig dansk kost (defineret som indtaget i følge Kostundersøgelsen, 1995). Den Nordiske gruppe har spist en kost svarende til de nuværende officielle ”sunde” kostanbefalinger. Tilsvarende har Willett-gruppen spist en kost svarende til Walter Willett's anbefalinger.

Tabel 3. Energi indhold (MJ) samt spist og drukket mængde (kg) per person og år for KVL's tre kostprofiler samt relativt indhold af kød og mejeriprodukter

Fødevarerprofil	mængde i alt	Kødprodukter i alt	Mejeriprodukter i alt
Willett, energi	3519 (100 %)	306 (9 %)	255 (7 %)
Willett, vægt	675 (100 %)	57 (9 %)	100 (15 %)
Nordisk, energi	3448 (100 %)	279 (8 %)	416 (12 %)
Nordisk, vægt	900 (100 %)	48 (5 %)	155 (17 %)
Kontrol, energi	3536 (100 %)	383 (11 %)	881 (25 %)
Kontrol, vægt	717 (100 %)	56 (8 %)	200 (28 %)

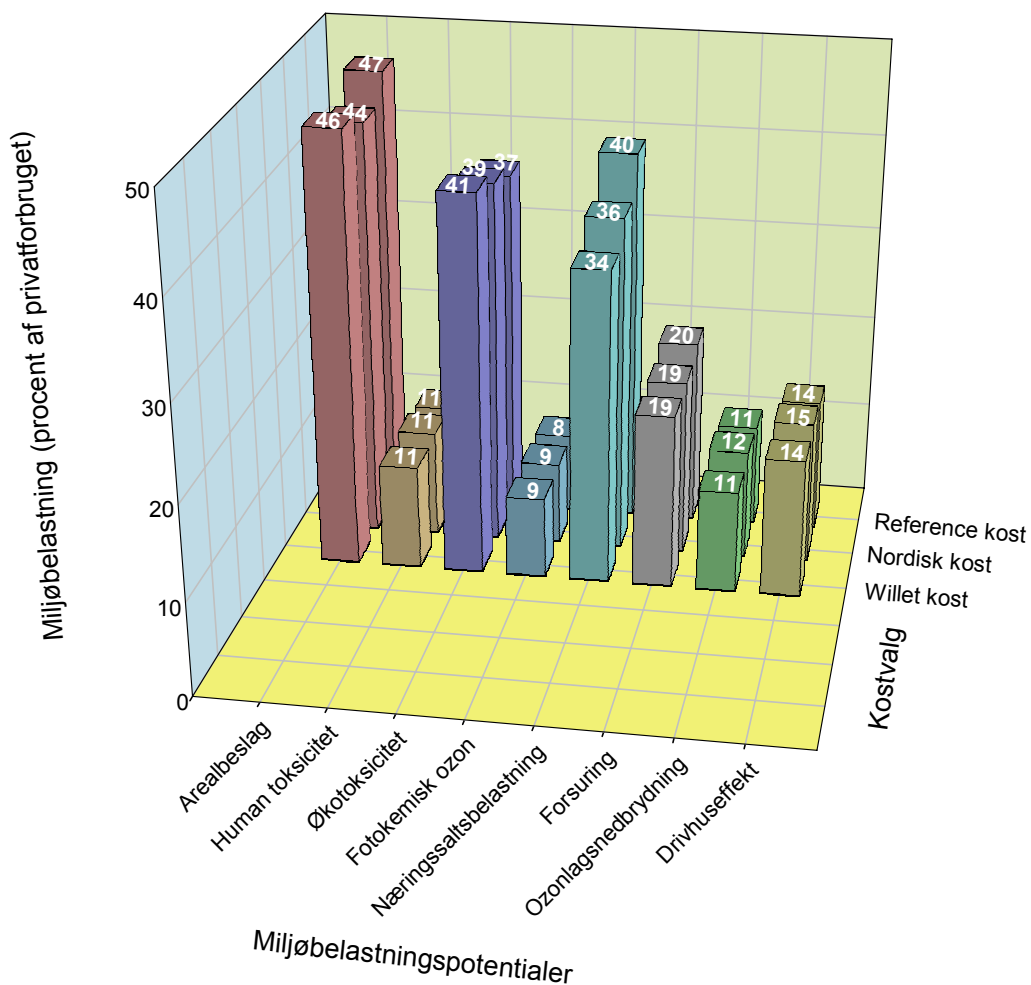
Tabel 3 viser, at de tre kostprofiler indeholdt omtrent samme mængde energi (megajoule, MJ), men at Willett-kosten indeholdt 20 % mindre energi fra kød og 71 % mindre energi fra mejeriprodukter, mens Nordisk kost indeholdt 17 % mindre energi fra kød og 53 % mindre energi fra mejeriprodukter sammenlignet med kontrolkost i form af almindelig dansk kost. Data er beregnet ud fra tallene i appendiks 2.

Målt på en vægt indeholder Nordisk kost en større masse (kg) end de to andre kostprofiler, mens Nordisk og Willett kost indeholder både mindre kød og færre mejeriprodukter end kontrollen. Miljøeffekterne af KVL's tre kostprofiler er beregnet af 2.0 LCA consultants (appendiks 4), og diskuteres nedenfor.

5.3.2 Miljøbelastningen

Miljøbelastningen forbundet med de tre kostprofiler fra KVL – Kontrol, Nordisk og Willett – fremgår af Figur 3, der er opbygget som Figur 2. De tre kostprofilers miljø-

Figur 3. Procentdel af det samlede privatforbrug angivet for otte miljøbelastningspotentialer for tre kostvalg: MUFOBes Kontrol-, Nordisk- og Willett kost. Tallene på søjlerne angiver procentdelen af det samlede privatforbrugs miljøbelastning.

belastningspotentialer – målt med den anvendte metode – er næsten ens, bortset fra natriumchloridbelastningen der er hhv. 10 % og 16 % lavere i Nordisk- og Willett kost end i referencen. Om én kostform så er sundere eller mere kostbar end en anden, vil vi ikke beskæftige os yderligere med i denne sammenhæng.

Når man ikke finder væsentlige forskelle i de tre kostprofilers miljøbelastning, kan det hænge sammen med, at man ikke udleverede alkoholiske drikke og sodavand i MUFOBes butik. Det er iflg. Institut for Human Ernæring sandsynligt, at forsøgspersoner der vælger Willett eller Nordisk kost har et mindre indtag af disse drikke samt slik og kage sammenlignet med almindelig dansk (kontrol) kost. Men da undersøgelsen ikke råder over data til at understøtte dette, er man i LCA beregningerne gået ud fra at indtaget af disse varer var ens. Dette kan være medvirkende til, at man ikke kan konstatere gennemgående forskelle mellem de tre kostvalgs miljøpåvirkningspotentialer.

5.4 Svenske kostprofiler

5.4.1 Svensk gennemsnitskost og anbefalet svensk kost

Data fra en svensk kostundersøgelse og anbefaling (appendiks 3) er hentet fra Lang og Rayner (2002). Kilden angiver svenskernes daglige indtag af en række overordnede fødevaregrupper og en svensk anbefalet kostsammensætning. Det er ikke den officielle svenske anbefaling, som faktisk er identisk med den danske anbefalede NNA-kost (nordiske næringsstofanbefalinger).

Hvis anbefalingen blev fulgt, ville det iflg. Lang og Rayner (2002) indebære en halvering af svenskernes indtag af dyrisk fedt, hvilket ville reducere forbruget af energi til produktion med 30 % og brug af kunstgødning med mellem 20 % og 40 %, samtidig med at arealkravet ville aftage.

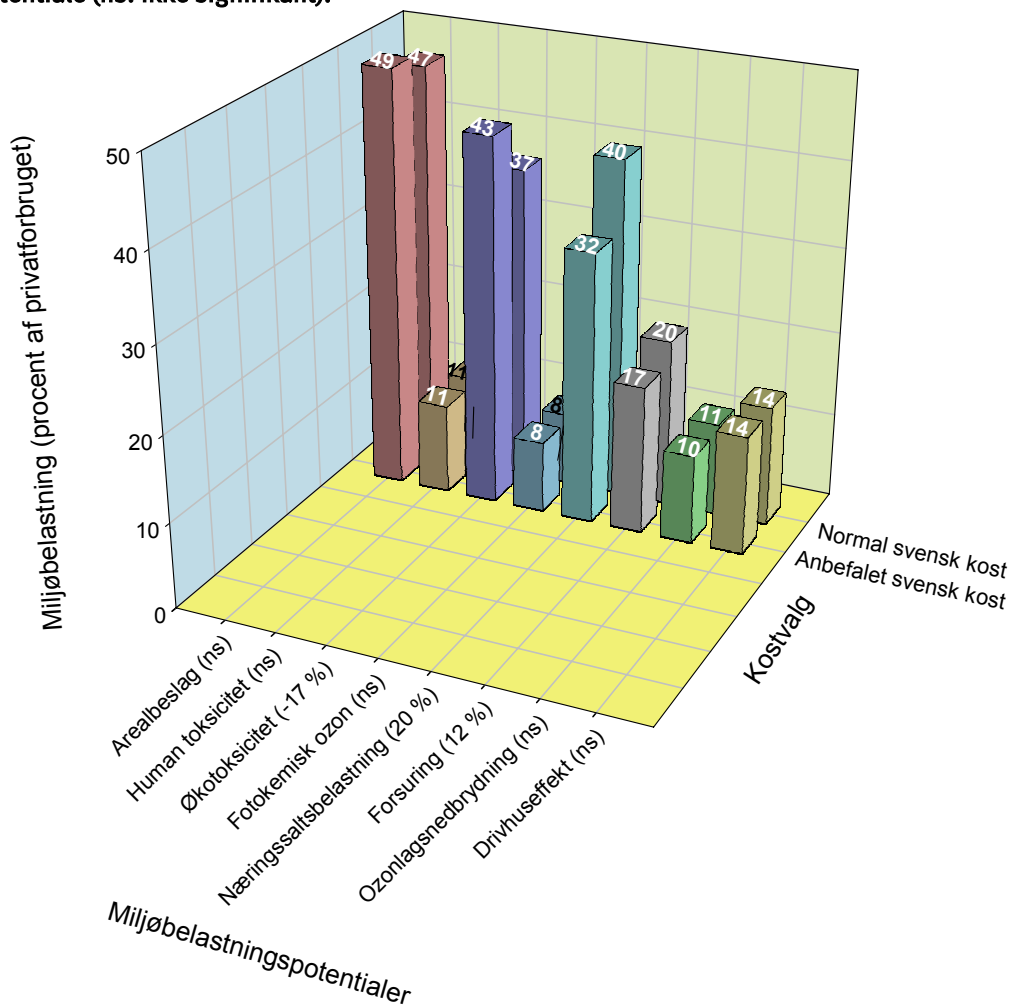
Miljøeffekterne af de svenske kostprofiler er beregnet af 2.-0 LCA consultants (appendiks 4), og diskuteres nedenfor.

5.4.2 Miljøbelastningen

Miljøbelastningen forbundet med de to svenske kostprofiler normalkost og anbefalet kost er vist i Figur 4, der er opbygget på samme måde som Figur 2 og Figur 3. Dette er en tilnærmelse, da vi ikke kender den andel, som svensk kost samlet udgør af svensk privatforbrug, og derfor har antaget, at forholdet er det samme som i Danmark. Når vi har valg at anvende samme skala, er det fordi valg af skala først og

fremmest tjener det formål, at de enkelte miljøpåvirkningspotentialer nemt kan sammenlignes parvis.

Figur 4. Procentdel af det samlede privatforbrug angivet for otte miljøbelastningspotentialer for to kostvalg: svensk normalcost og anbefalet svensk kost. Tallene på søjlerne angiver procentdelen af det samlede privatforbrugs miljøbelastning. Tallene i parentes angiver den relative besparelse indenfor hvert miljøpåvirkningspotentiale (ns: ikke signifikant).

Resultatet viser, at hvis alle svenskere spiste den svenske anbefalede ("low meat") kost, ville det føre til 20 % lavere næringssaltsbelastning og en 12 % mindre forsurening som følge af det mindre indkøb af animalske produkter. Til gengæld giver den øgede vegetabiliske produktion anledning til større pesticidforbrug, der viser sig i tallet for økotoxicitet. Hvis der var tale om økologisk jordbrug, dvs. dyrkning uden anvendelse af sprøjtemidler, ville man undgå problemer med pesticider.

Til trods for at svenskerne selv regner den anbefalede sunde kost for mere miljørigtig end den gennemsnitlige svenske kost (WHO, 2004), kan vi med vores metode

ikke påvise, at den anbefalede svenske kost samlet set er bedre for miljøet end normalkosten. Vi ved ikke hvad der betyder mest for miljøet – økotoksicitet eller nærings saltsbelastning.

Når kød er mere ressource og miljøbelastende end grøntsager (se afsnit 4.4.2), hvorfor finder vi så ikke, at den svenske anbefalede "low-meat" kost er mindre miljøbelastende end den gennemsnitlige svenske kost? En medvirkende årsag er, at kød bliver erstattet af relativt store mængder tørrede bønner fra *udlandet*, der ligesom kød er relativt miljøbelastende, og at der indtages større mængder frugt og grønt, der også er miljøbelastende. Samtidig er der hverken i de svenske kostprofiler eller i KVL's kostprofiler, som omtalt i afsnit 5.3, regnet med et forskelligt indhold af øl, vin og alkohol i de forskellige kostvalg (se appendiks 4), hvilket også medvirker til at forklare, at de anbefalede kostprofiler ikke afviger fra deres kontrolkost i miljømæssig henseende.

Man kan altså ikke beregne de nøjagtige miljøpåvirkningspotentialer af de forskellige kostprofiler ud fra et forbrug defineret alene vha. overordnede fødevarergrupper indenfor hver kostprofil og samme grupperes miljøpåvirkningspotentialer. Der kræves detaljeret viden om det enkelte produkt i det aktuelle kostvalg, som i appendiks 1 til 3, og helst også specifikation af drikkevarer (kun givet i appendiks 1).

Man kan dog godt drage nogle brede konklusioner baseret på de overordnede fødevarergrupperes miljøbelastning, forudsat det antages at miljøbelastningen af varerne indenfor hver enkelt fødevarergruppe repræsenterer gruppens gennemsnit. Dette giver vi et eksempel på i afsnit 5.5.2.

Vi har ikke data for om den anbefalede svenske kost er dyrere eller billigere end referencen.

5.5 Vegetarisk kostprofil

5.5.1 Moralsk-religiøse hensyn

Ud over hensyn til sundhed, miljø, pris, smag, vane og sociale normer indgår moralsk-religiøse overvejelser i nogle danskeres valg af kost, specielt blandt etniske minoriteter. Sådanne overvejelser hænger sammen med en bred vifte af motiver (Vegsource, 2005). Disse spænder lige fra hensyn til dyrevelfærd (Gruppen for dyrevelfærd, 2005), over religiøse overbevisninger, til politiske og sociale hensyn; hvis flere mennesker spiste mindre kød, kunne der i princippet brødfødes flere mennesker, eller vi kunne have et bedre miljø, hævdes det ofte.

Globalt set har moralsk-religiøse holdninger og overbevisninger stor indflydelse på kostvalget i meget store befolkningsgrupper. Blandt mange hundrede millioner buddhister, hinduer, sikher og jainister er der verden over mange vegetarer eller mennesker, som spiser mindre kød. Det er uklart, præcis hvor mange vegetarer der er i Danmark, men i USA er der formentlig omkring 1 % vegetarer (Stahler, 2005) og i England sandsynligvis en noget større andel (Wolftrust, 2005). De fleste mennesker i vores del af verden har altså typisk *ikke* en ren vegetarisk kost som en del af deres nyttefunktion. Men derfor kan det godt være, at nogle spiser mindre mængder af kød som en del af deres nyttefunktion, fx af hensyn til dyrevelfærd eller pga. sygdomme forbundet med indtag af kød.

5.5.2 Miljøbelastningen af lacto-ovo-vegetarisk kost

Da kød og fisk er mere ressource- og miljøbelastende end grøntsager (afsnit 4.4.2), fandt vi det fra starten interessant at undersøge betydningen for miljøet af et reduceret konsum af kød og fisk. En overordnet oversigt gives af Pimentel og Pimentel (2003), der argumenterer for det miljørigtige i at vælge vegetarisk kost.

Da det som nævnt ikke var muligt at fremskaffe en definition af vegetarisk kost eller veganerkost, har vi konstrueret et eksempel, for at undersøge miljøbelastningen af vegetarisk kost sammenlignet med gennemsnitlig dansk kost. Vegetarisk kost kan opdeles i lakto-ovo-vegetarisk kost, der hverken indeholder kød eller fisk, og veganer kost, der er helt fri for dyriske produkter (ingen mælk, æg og ost).

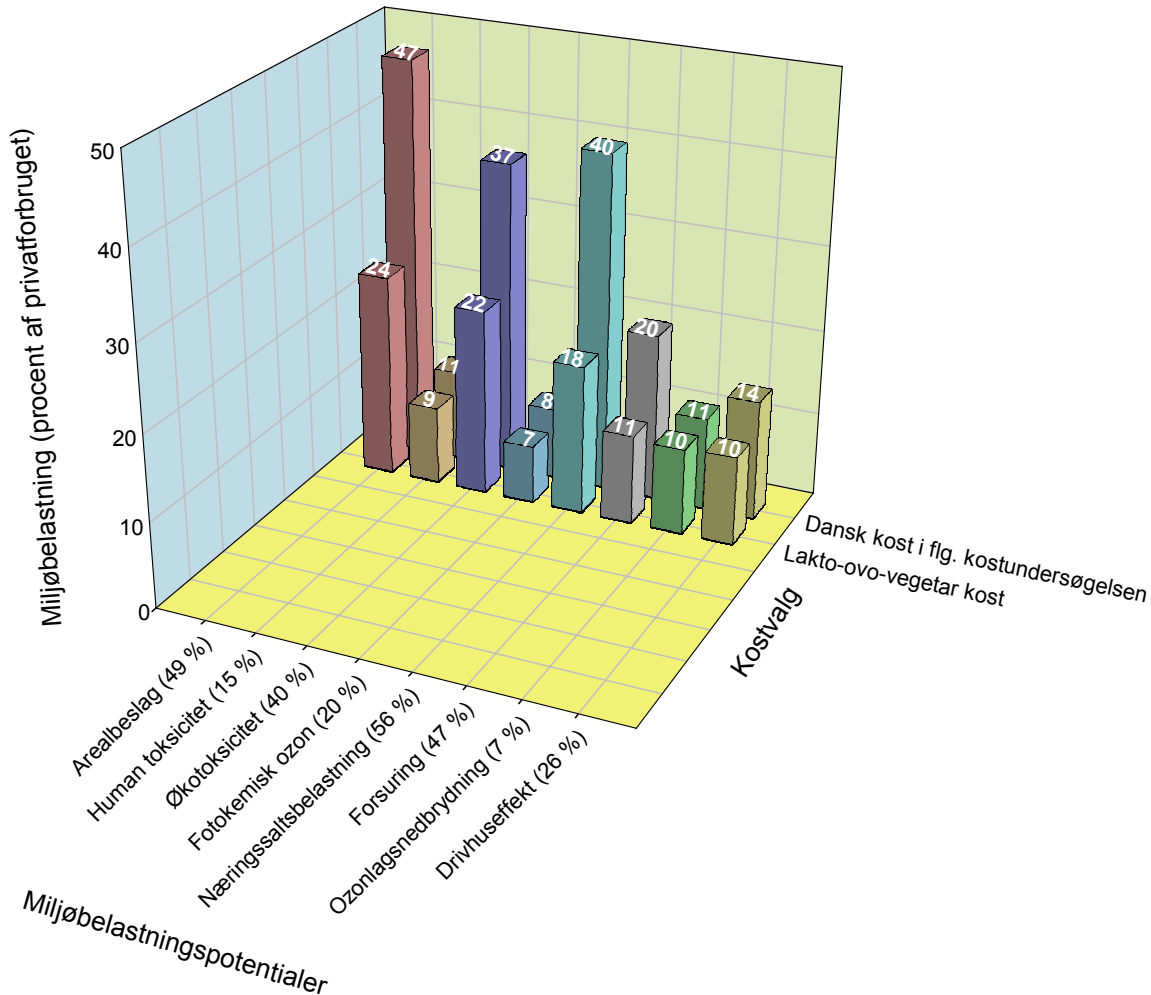
Tal fra LCA databasen i appendiks 4 bekræfter, at lakto-ovo-vegetarisk kost *kan* være mere miljøvenlig end en gennemsnitlig dansk kost, men vi har ingen sundhedsevaluering af en sådan kost. Hvad angår indhold af proteiner er de to kosttyper nogenlunde sammenlignelige, og indholdet af animalske fedtstoffer kan være ganske højt i begge kosttyper. Begge kosttyper vurderes almindeligvis at være sundest, når man vælger magre produkter og supplerer med rigelige mængder grøntsager og frugt.

Hvis vi bruger miljøbelastningspotentialerne i appendiks 4 og substituerer en gennemsnitsdanskers årlige forbrug af kød og fisk med tilsvarende mængder ost og æg, i samme forhold som denne i øvrigt indtager ost og æg, så viser det sig under gældende markedsaftaler (afsnit 3.4), at valget af denne form for vegetariske kost reducerer miljøbelastningen med mellem 7 % og 56 %, afhængig af hvilket miljøbelastningspotentiale man ser på (Figur 5). Forbedringerne er angivet i parentes efter betegnelsen for det enkelte miljøpåvirkningspotentiale. Der er her tale om en sub-

stitution af alle gennemsnitlige typer af kød og fisk med i miljøbelastningshensende gennemsnitlige typer af ost og æg.

Figur 5. Miljøbesparelse ved at vælge lakto-ovo-vegetarisk kost (kød og fisk substitueret med ost og æg) med gældende markedsaftaler. Tallene på søjlerne angiver procentdelen af det samlede privatforbrugs miljøbelastning. Tallene i parentes angiver den relative besparelse indenfor hvert miljøpåvirkningspotentiale.

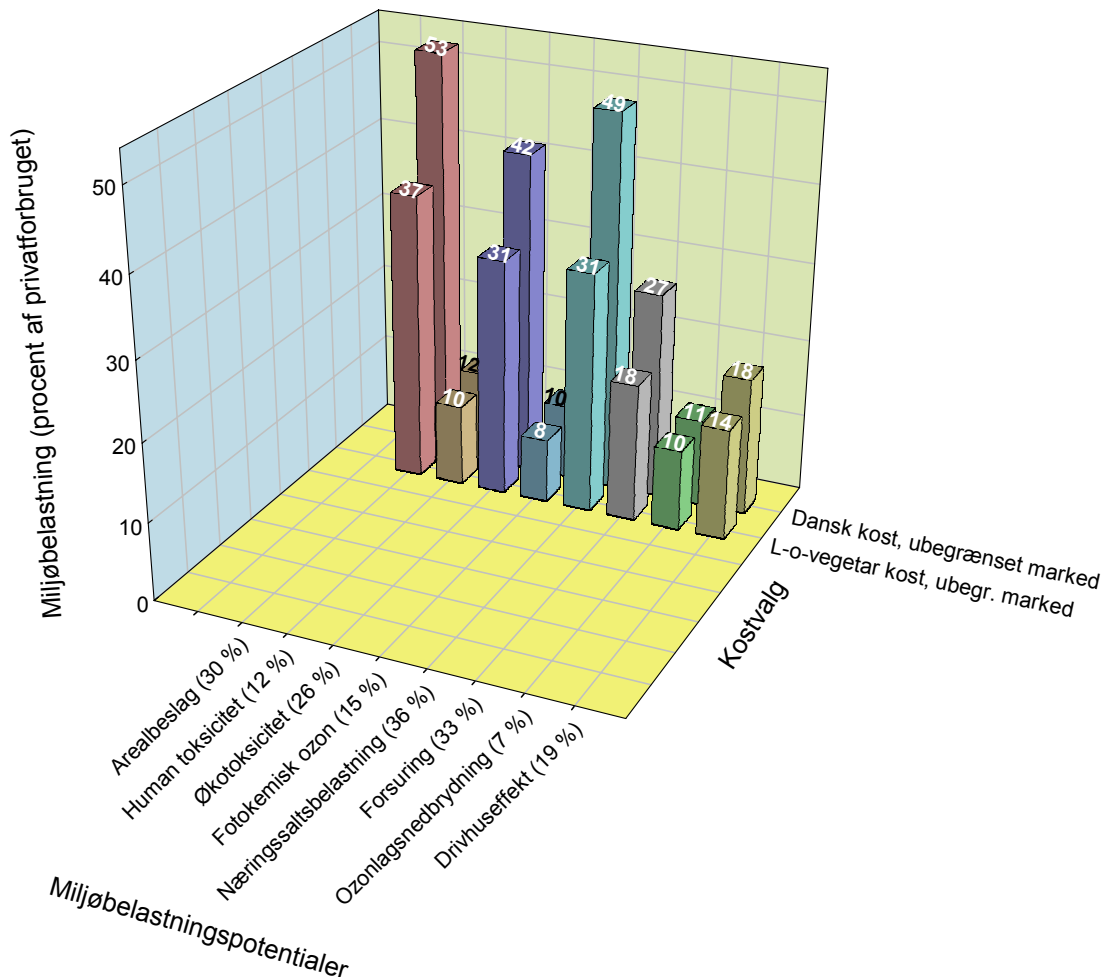
Det er jo absolut ikke alle, som kunne tænke sig at lægge sin kost om på denne vis, så eksemplet er medtaget alene for at demonstrere de miljømæssige muligheder i valget af vegetarkost, eller delvis overgang til kost med mindre indhold af kød.

Ved brug af Tabel 16 i appendiks 4 undersøges situationen ved et dereguleret marked, dvs. ved ophævelse af kvoteordninger (afsnit 3.4.). Også under sådanne forhold vil valget af lakto-ovo-vegetarisk kost reducere miljøbelastningen, nemlig mellem 7 % og 36 % (Figur 6). Forbedringerne er angivet i parentes efter betegnelsen for det enkelte miljøpåvirkningspotentiale. Miljøbelastningen af mejeriprodukter er i fig. forudsætningerne for LCA-beregningerne langt større ved et dereguleret

marked, men det gælder også for andre produkter som fx sukker, æg, olie og fedt (se appendiks 4, tabel 16).

Både ved et reguleret og et ikke-reguleret marked er det altså miljøbesparende at vælge lakto-ovo-vegetarisk kost, eller blot at erstatte nogle af de miljøbelastende varegrupper i kostvalget med mindre miljøbelastende varegrupper. Et vegetarisk kostvalg er altså én måde at gavne miljøet på, men ikke den eneste. Man kan også vælge at droppe øl, vin, alkohol, slik og sodavand.

Figur 6. Miljøbesparelse ved at vælge lakto-ovo-vegetarisk kost (kød og fisk substitueret med ost og æg) frem for normal dansk kost med et ureguleret marked (ingen kvoter). Tallene på søjlerne angiver procentdelen af det samlede privatforbrugs miljøbelastning. Tallene i parentes angiver den relative besparelse indenfor hvert miljøpåvirkningspotentiale.

Men der skal være et motiv for at ændre kostvaner, og der må gerne et økonomisk incitament. Mange vil givetvis foretrække at holde sig til den kost, de er vant til, også selvom den er usund og miljøbelastende. Andre prøver modigt nye retter og opdager, at de måske er ganske velsmagende.

6 MILJØRIGTIG KOST ER DET BEDSTE SPAREÅD

Hovedbudskab

At vælge sund kost frem for gennemsnitlig dansk kost skåner miljøet mere, end hvis man vælger samtidig at spare 10 % på både benzin, varme og el til privatforbrug – målt på 6 ud af 8 miljøpåvirkningspotentialer; men hvad angår drivhuseffekt og fotokemisk dannet ozon, så er besparelsen ”kun” det halve.

6.1 Valg af sund kost skåner miljøet mere end andre personlige valg

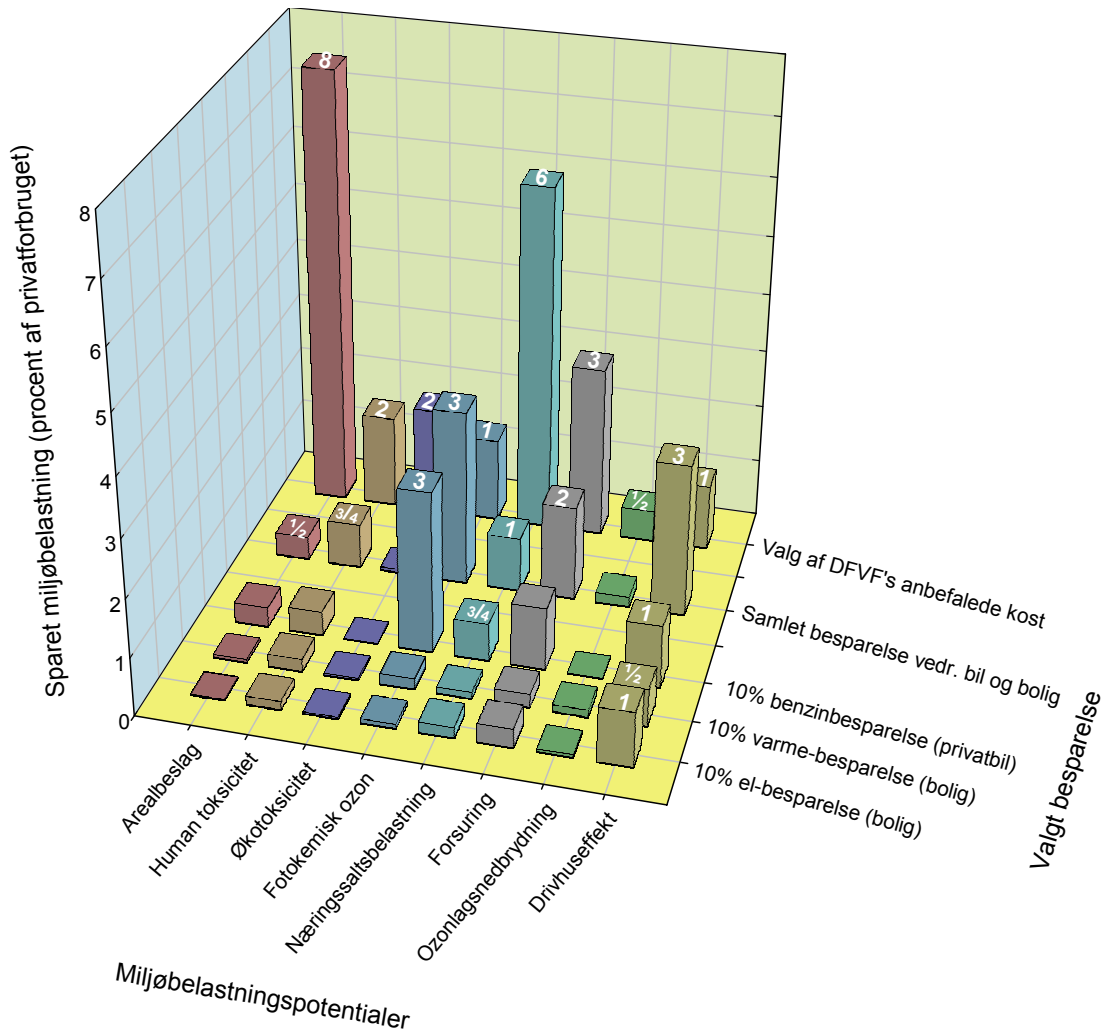
Valg af kost er et valg, som skal træffes hver gang, man køber ind, og hver gang man går på restaurant. Det kan sammenlignes med andre valg, der kræver gentagne beslutninger, fx den måde man kører sin bil, eller den måde man administrerer sit forbrug af varme og el i privatboligen.

Hvis man vælger DFVF's sunde kost, så bliver spising mindre miljøbelastende. Den bageste række af søjler i Figur 7 viser, hvor stor en besparelse i miljøbelastningen, udtrykt som procentsatser af privatforbrugets samlede miljøpåvirkningspotentiale, det sunde kostvalg indebærer. Dette fremgik også af differencen mellem søjlerne for de to kostprofiler i Figur 2. Valget af sund kost giver en besparelse i privatforbrugets miljøbelastning, der ses at være fx en 8 % reduktion i arealbeslag, en 6 % besparelse i næringsaltsbelastning, og en 1 % reduktion af drivhuseffekten.

De tre forreste søjlerækker i Figur 7 illustrerer besparelser ved energirigtig kørsel og besparelser på el og varme i boligen, mens den fjerde række viser summen.

Færdselsstyrelsen anslår, at man ved energirigtig kørsel kan spare 5-15 % benzin (Færdselsstyrelsen 2001). Energirigtig kørsel handler ikke om at komme langsommere frem og sætte værdifuld tid overstyr. Energirigtig kørsel handler derimod om at køre med det rette dæktryk, at undgå længerevarende tomgangskørsel, at fjerne tagbagagebæreren når man ikke har behov for den, at være forudseende og opmærksom i trafikken, at undgå unødige opbremsninger, at skifte hurtigt til højt gear, holde omdrejningstallet lavt, holde bilen i gear under nedbremsninger, kun at trykke speederen ca. halvt ned, og at overholde fartbegrænsningerne. Flere af disse råd kan formentlig også øge færdselssikkerheden. En realistisk besparelse svarer til en kørestil, der fx sparer 10 % benzin.

Figur 7. Besparelser i miljøbelastning (udtrykt som procentdel af privatforbrugets samlede miljøbelastning) ved valg af sund kost og ved valget at spare 10 % på forbrug af el og varme i boligen og 10% på benzin til bilen. Miljøbelastningen er udtrykt ved de sædvanlige otte miljøpåvirkningspotentialer.

HNG anslår besparelsen i et 100 m² parcelhus ved sænkning af temperaturen, i de perioder man ikke har behov for almindelig stuetemperatur, til at udgøre 2,5 – 13 % afhængig af bygningens karakter, samt hvor længe og hvor meget temperaturen sænkes. En 10 % besparelse burde være opnåelig (HNG, 2005).

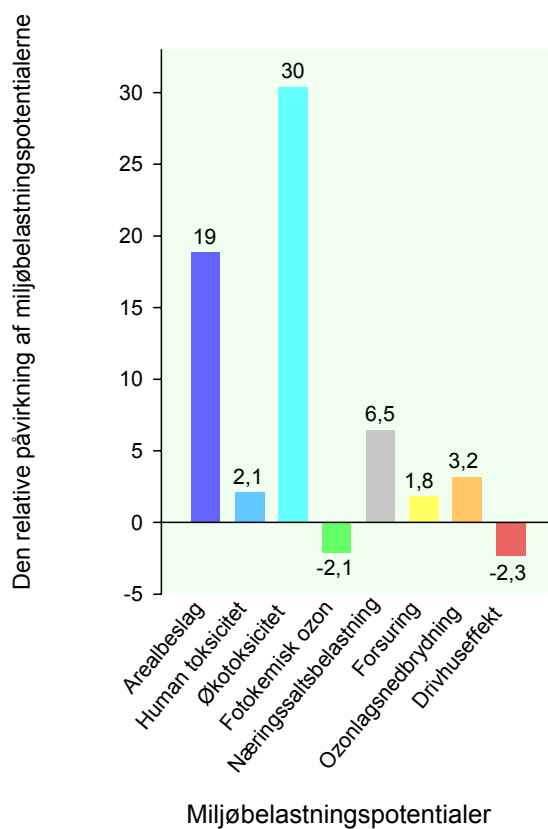
Tilsvarende er en 10 % besparelse på elforbruget i privatboligen et realistisk mål; det handler blot om at få gode el-vaner (Energi Randers, 2005).

Besparelse i miljøbelastning er for 6 ud af 8 parametre større ved valg af sund kost end ved samtidigt at spare 10 % benzin til privatbilen og 10 % på både el og varme i privatboligen. Dette er tydeliggjort i afsnit 6.2.

6.2 Relativ miljøvirkning af sund kost

Figur 8 illustrerer den gavnlige effekt på miljøet af at spise den anbefalede, sunde kost relativt til summen af de ovenfor nævnte 10 % besparelser på bil og bolig. Når værdien af sidstnævnte besparelser sættes til 1, viser de otte søjler den gavnlige miljøeffekt forbundet med valget af sund kost målt på hver af de otte miljøpåvirkningskategorier. Størst er effekten på økotoksicitet, hvor sund kost giver 30 gange så stor en miljøbesparelse som besparelserne på benzin, varme og el tilsammen.

Figur 8. Den relative påvirkning af miljøbelastningspotentialerne ved valg af DFVF's sunde kost sammenlignet med valget at spare 10 % på benzin til privatbil, og 10 % på el og varme i privatboligen.

7 K O S T O G S U N D H E D

Hovedbudskab

Kapitlet, der giver en ultrakort omtale af kostens sundhedsmæssige aspekter og aktuelle kostråd, er medtaget i rapporten for at bevare et helhedssyn. Både sundhed og miljø er samfundsøkonomisk væsentlige aspekter af kostvalget.

Forkert kost er medvirkende til forekomsten af bl.a. hjertekarsygdomme og kræft, der i dag er blandt de væsentligste dødsårsager i den vestlige verden. Men en række andre forhold spiller også ind på forekomsten af disse sygdomme, fx motion, tobak, alkohol, genetisk konstitution og det ydre miljø.

7.1 Hjertekarsygdomme

Den mest udbredte hjertekarsygdom er iskæmisk hjertesygdom (IHS), der fremkaldes af åreforkalkning og blodproppdannelse. *Forekomsten* af denne og visse andre hjertesygdomme kan reduceres ved indtagelse af tilstrækkelige mængder frugt og grøntsager; denne kost kan også anvendes som et led i *behandlingen* af IHS (Trolle m.fl., 1998). Der kan ikke peges på enkelte frugter eller grøntsager eller enkeltkomponenter heri, som kan forklare den gunstige effekt. Det vides heller ikke, om den positive effekt skyldes store mængder frugt og grønt eller den samtidigt reducerede indtagelse af fx animalske levnedsmidler. Undersøgelser peger imidlertid i retning af, at et dagligt indtag af frugt og grøntsager (eksklusive kartofler) og en ugentlig indtagelse af gulerødder kan nedbringe IHS-risikoen med 15-30 %.

Mængder udover 200-250 g frugt og grøntsager per dag anses for at være forebyggende mod hjertekarsygdomme.

7.2 Kræft

World Cancer Research Fund kortlagde i en stor international undersøgelse kostvalgets sammenhæng med forekomsten af forskellige kræftformer (WCRF, 1997). Det fremgik, at sammenhængen mellem kost, ernæring og kræft ofte er så klar, at man kan fremlægge egentlige anbefalinger vedrørende befolkningens kostvalg. WCRF konkluderede, at skønt genetiske forhold spiller ind, så er der to væsentlige forhold, der reducerer hyppigheden af kræft. Det ene er undgåelse af kræftfremkal-

dende stoffer, hvoraf tobak er langt den vigtigste. Det andet er regelmæssig indtagelse af bestemte former for mad og drikke.

I en oversigt over 19 større rapporter fra de seneste 25 år slår WCRF (1997) fast, at disse rapporter samstemmende anbefaler, at vi skal spise mere frugt og grønt og mindre kød for at reducere hyppigheden af kræft og hjertekarsygdomme (WCRF, 1997: Appendiks A). Man bør indtage mindre dyrisk fedt, og den nyeste viden peger på, at det er godt at anvende mere planteolie. Alt i alt skal vi have færre kalorier, og der er overvejende enighed om at anbefale de fleste stivelseholdige produkter og en moderation i alkoholindtaget; og så er der særligt fokus på de kræftbeskyttende virkninger af antioxidanter, indoler, proteasehæmmere og kostfibre.

WCRF konkluderede i 1997, at usund kost kunne være årsag til omkring en tredjedel af alle dødsfald forårsaget af kræft, dog med en meget stor usikkerhedsmargin, 10-70 %. Man skønnede, at der gennem det rette kostvalg suppleret med motion årligt kan spares 3-4 millioner for tidlige dødsfald globalt set. Et tilsvarende antal skyldes rygning. I en ny rapport fra WHO/IARC (2003) sætter man imidlertid forebyggelsespotentialer af frugt og grønt ned til 5-13 %.

Det mest fortrøstningsfulde, der er kommet ud af kræftforskningen, er, at man bl.a. gennem kostvalg kan have en vis indflydelse på sandsynligheden for selv at blive ramt. Flere former for kræft er delvist en konsekvens af individuelle kostvalg, der kunne stimuleres i positiv retning ved den rette regulering på fødevarerområdet. Det er bemærkelsesværdigt, at vi i Europa er langt bagefter USA, når det drejer sig om at udarbejde anbefalinger for sund kost til forebyggelse af kræft. Kun nogle enkelte europæiske lande har udfærdiget større rapporter om emnet.

7.3 Sukkersyge

Der er to hovedtyper af sukkersyge, den insulinkrævende diabetes (IDDM) og den ikke-insulinkrævende diabetes (NIDDM), som kan behandles med diæt alene, evt. suppleret med tabletter. Diabetes er ofte forbundet med nyresvigt, IHS, nervesygdom og nedsat syn. Antallet af diabetespatienter er kraftigt stigende. Ca. 3 % af den danske befolkning lider af NIDDM. Trolle m.fl. (1998) gav en gennemgang af kostens sammenhæng med udvikling og behandling af sukkersyge, og her er frugt og grøntsager centralt placeret sammen med råd om vægttab. Man ved i dag, at hovedårsagen til NIDDM er overvægt og mangel på motion.

7.4 Mere frugt og grønt, mindre kød – og husk motion

Ifølge ovenstående afsnit kan de tre væsentligste folkesygdomme – hjertekarsygdomme, kræft og sukkersyge – alle delvis forebygges ved at spise mindre fedt, især animalsk fedt, ved at indtage færre sukkerholdige drikkevarer, og ved samtidig at spise mere frugt, grøntsager og fuldkornsprodukter. Og som vi har set i afsnit 5.5.2 har valget indenfor netop disse kategorier relevans for miljøet. Man kan dog ikke alene spise sig til sundhed, der skal også motioneres.

Ernæringsrådet og Danmarks Fødevarerforskningscenter har for nylig samlet otte gode råd om kost og motion (Astrup m.fl., 2005), og Fødevarestyrelsen har på grundlag heraf udarbejdet et nyt kostkompasset, der skal hjælpe danskerne gennem junglen af forskellige kostvejledninger (Fødevarestyrelsen, 2006b).

Faktaboks 2. Kostkompassets otte råd.

- Spis frugt og grønt – 6 om dagen
- Spis fisk og fiskepålæg – flere gange om ugen
- Spis kartofler, ris eller pasta og groft brød – hver dag
- Spar på sukker – især fra sodavand, kager og slik
- Spar på fedtet – især fra mejeriprodukter og kød
- Spis varieret – og bevar normalvægten
- Sluk tørsten i vand
- Vær fysisk aktiv – mindst 30 minutter om dagen

Kostrådene er ikke nogen slankekur. Men vil man tabe sig, er det ifølge Ernæringsrådet en god ide at gøre kostrådene til en livsstil, spise mindre portioner og bevæge sig *mere* end de anbefalede minimum 30 minutter om dagen.

8 OFFENTLIG REGULERING

Hovedbudskab

Forbrugerne kan stimuleres til et samfundsgavnligt valg på fødevarerområdet. Kostvalgets konsekvenser for miljø og sundhed bør indregnes (internaliseres) i prisen for den enkelte fødevarer. Dette kunne føre til, at sunde og miljørigtige fødevarer bliver relativt billigere, og usunde og miljøskadelige fødevarer dyrere.

I dette kapitel diskuteres på den baggrund offentlig regulering: Afgiftsregulering og mærkningsordninger til fremme af sund og miljørigtig kost. Vi diskuterer spørgsmålet om, hvordan forbrugeren anvender evt. besparelser på kostbudgettet, fremkommet ved valget af sund kost, og mulige miljømæssige konsekvenser af dette.

8.1 Afgifter som økonomiske styringsmiddel

Vi tager i dette afsnit tråden op fra kapitel 2, og undersøger hvordan politikerne kan tilskynde forbrugerne til et mere samfundsgavnligt kostvalg.

8.1.1 Effektiv regulering

For at miljøafgifter skal være økonomisk effektive er det ifølge økonomisk teori hensigtsmæssigt, at de bliver pålagt tættest muligt på årsagen til problemet. Det gør reguleringen mindre omkostningsfuld set fra samfundets side. Fx vil udledning af kvælstof fra landbrugsprodukter være lettere at administrere gennem en afgift på kvælstof, som bliver tildelt i marken, frem for en afgift på rugbrød i butikken. Omvendt vil det, økonomisk set, være mere effektivt at forebygge fedme ved at øge prisen for fløde i butikken gennem en afgift, frem for at lægge afgiften på foder til koen som producerer mælken til fløden. Samlet set bør brugen af afgifter føre til at prisen på fødevarer ændres, så den afspejler de negative, men også positive påvirkninger af miljø og sundhed, som fødevarerne giver anledning til.

Anvendelsen af afgifter skal dog også ses i lyset af de administrative omkostninger, de kan afstedkomme. Det tilsiger, at det kan være hensigtsmæssigt først at rette fokus mod områder, hvor der er størst behov for regulering.

Der forestår fortsat en stor opgave i at få *identificeret* samtlige eksternaliteter af fødevarers påvirkninger på miljøet – mens man ved mere om virkninger på sundhed (se fx WHO, 2004; WHO/IARC, 2003) – og efterfølgende at få knyttet *økonomiske værdier* til eksternaliteterne. Det er langt fra nogen enkel opgave. De opgjorte

miljøpåvirkningspotentialer, som denne rapport har præsenteret, er et forsøg på at indfange miljøbelastningen ud fra en livscyklusbetragtning. Dette kan ses som et første skridt mod at prioritere indsatsen og målrette brugen af afgifter. Dertil kan være andre hensyn, som bør overvejes, fx hvilke indkomstgrupper der bliver ramt af en afgift og potentielle muligheder for at omgå reglerne.

8.1.2 Afgiftsregulering til gavn for miljøet

I dansk miljøpolitik er der gennemført en række tiltag for at regulere miljøbelastningen fra produktion og forbrug af fødevarer. Der er afgifter på input til fødevarerproduktionen, fx kvælstof og pesticider, afgifter på energi og kuldioxidudledning forbundet med fragt, forarbejdning og opbevaring af fødevarerne, samt afgifter forbundet med bortskaffelse af emballage. Alt sammen noget der vil afspejle sig i markedsprisen for fødevarer og alt sammen af hensyn til miljøet – og måske også af hensyn til statskassen. Så når forbrugeren køber fødevarer i butikken, betaler de allerede for dele af den miljøbelastning, som produktet giver anledning til.

Eksempelvis kræver produktion af svinekød input i form af bl.a. korn, som igen kræver input af kvælstof, pesticider og transport, der er belagt med afgifter. Det medfører, at prisen på svinekød afspejler de afgifter, som inputtet indeholder. Dette gør alt andet lige svinekød dyrere end vegetabiliske produkter, fordi grisen gennem sit liv æder flere gange sin vægt i vegetabiliske produkter, inden den selv bliver til føde i form af fx flæskesteg. Afgifter sikrer altså, at der bliver betalt – i al fald delvist – for de skader på miljøet, som opstår i produktionen. Det er i tråd med ”forureneren betaler” princippet.

Det er dog langt fra givet, at alle eksternaliteter er indarbejdet i prisen for fødevarer. Dertil kommer, at der indenfor landbrugserhvervet sker en tilbageførsel af en del af de pålagte afgifter (Finansministeriet, 1999; Skatteministeriet, 2003), hvilket kan svække den ønskede internalisering. Man kan diskutere det fornuftige i overhovedet at tilbageføre provenuet, men det er resultatet af et politisk forlig. Den økonomiske pointe er, at tilbageførsel bør være incitamentsneutral i forhold til landbrugets miljøpåvirkning, eller man bør anvende provenuet til at opnå andre adfærdsmønstre (offensiv tilbageførsel). Subsidier i landbrugssektoren kan ligeledes udhule en effektiv miljøregulering.

Selvom man har forsøgt at tage højde for miljøeffekterne gennem beskatning af input, så har miljøskatterne tilsyneladende ikke en sådan virkning på prisen, at det har fået forbrugernes til at købe færre miljøbelastende fødevarer. Vi forbruger sta-

dig større mængder af kød, kager og vin. Det kunne være interessant at vide *hvorfor*. Måske handler det om miljøskadelige subsidier til landbruget, som kompenserer for afgifter? Måske handler det om tilbageføringernes neutraliserende effekt? Måske er vi bare mere velhavende og øger forbruget af det, vi bedst kan lide.

8.1.3 Afgiftsregulering til gavn for sundheden

Det er mindre udbredt med lignende regulering af fødevarepriserne til gavn for folkesundheden. Der er fx hverken afgifter på fedt og sukker eller tilskud til at spise frugt og grønt. Fødevareøkonomisk Institut (FØI) har imidlertid påvist en sammenhæng mellem fødevareefterspørgsel og fødevarepris (Jacobsen, Jensen og Wier, 2003). Således mener man, at det er muligt at øge forbruget af sunde fødevarer fx ved at sænke momsens på fødevarer som frugt og grønt; samtidig kunne man sænke forbruget af usunde produkter ved at indføre en afgift på indholdet af fedt og sukker i fødevarer (Smed og Denver 2004). Men det sker bare ikke i dag. De positive og negative eksternaliteter vedrørende folkesundhed bliver ikke fanget i prisen på fødevarer.

Smed & Denver (2004) gør opmærksom på, at forskellige befolkningsgrupper vil rammes forskelligt. De undersøgte tiltag vil især have virkning overfor børnefamilier. Men yderligere undersøgelser kan sætte økonomer i stand til at målrette en evt. differentieret afgift på fødevarer til størst mulig gavn for samfundet som helhed.

En vanskelighed med at pålægge fødevarer differentierede sundhedsfremmende afgifter er, at sundhed er resultatet af det samlede spektrum af fødevarer, vi indtager – og dette i samspil med vores samlede livsstil. Så en beregning for det enkelte levnedsmiddel giver ikke et tilstrækkelig viden til at fastsætte den ”korrekte” eller velfærdsoptimerede afgift; her er samspilseffekter vigtige.

Alternativt kan det overvejes at tage udgangspunkt i de overordnede grupper af fødevarer, som giver anledning til de væsentligste negative effekter ikke blot på sundhed, men også på miljø. Dette kunne gøres med udgangspunkt i kostpyramiden og oplysninger om fødevarers miljøeffekter, fx som i Tabel 1. Fokus kunne rettes mod produkter med et højt indhold af sukker og animalsk fedt, der belaster både helbred og miljø, og mod frugt og grønt, der er godt for vores helbred og skånsomt for miljøet.

8.1.4 Dobbeltafgift?

Som omtalt i afsnit 8.1.2 er der en hel buket af afgifter, som er indirekte forbundet med fødevarers miljøbelastning; afgifter der kan opfattes som grønne afgifter. I det omfang fødevarer i hele deres livscyklus berøres af sådanne afgifter vil det være en dobbeltafgift også at pålægge overordnede grupper af fødevarer ekstra beskatning af hensyn til sundhed. Men afgift-på-afgift er ikke noget ukendt fænomen i Danmark.

For eksempel er biler, udover afgifter forbundet med produktionen i oprindelseslandet, pålagt en dansk registreringsafgift, en ejerafgift, der afhænger af hvor langt bilen kører på literen, miljøafgifter på olie og benzin, samt moms. Der er således fortilfælde, hvor man, delvis af miljøhensyn, pålægger en differentieret afgift afhængig af miljøpåvirkningen, og ikke nøjes med at beskatte grundelementerne forbundet med produktionen. Man har reelt accepteret, at en vare beskattes på mange måder, inden den når frem til konsum – også selvom dette ikke er økonomernes livret.

Det vigtigste set fra et samfundsøkonomisk synspunkt er imidlertid, at afgifterne i så høj grad som muligt internaliserer eksternaliteterne, og dermed optimerer den samlede samfundsmæssige velfærd. Det betyder, at afgifterne sammenlagt hverken må være for store eller for små. Det er samtidig helt afgørende, at afgiften har en reel adfærdsregulerende virkning, hvilket næppe er tilfældet, når vi taler om fødevarer. Danskerne kunne efter alt at dømme spise både sundere og mere miljørigtigt til fordel for øget samfundsmæssig velfærd.

En differentieret afgift på fødevarer til fremme af sunde og miljørigtige kostvalg vil altså være i overensstemmelse med nuværende praksis på andre dele af skatte og afgiftsområdet, men dog stadig, set fra et samfundsmæssigt synspunkt ikke den optimale metode til at internalisere miljøeksternaliteterne. Ideelt set bør man føre fødevarerpolitik for at bevare befolkningens sundhed, og miljøpolitik for at beskytte miljøet. Set fra et samfundsøkonomisk synspunkt er det væsentligste ved fastsættelse af afgifter imidlertid at maksimere samfundets velfærd.

Hvis man indfører en samlet afgifteregulering af priserne på fødevarer, og samtidig ønsker at bevare en uændret beskatning, må de nuværende afgifter nedsættes på nogle fødevarer og hæves for andre, så afgiftstrykket samlet set holdes neutralt.

8.2 Mærkningsordninger og kampagner

Mange forbrugere regner med, at økologisk kost bidrager til en positiv udvikling for miljø, sundhed, dyrevelfærd, smag, m.v.. Der er en demonstreret betalingsvilje til at købe økologisk. Der er imidlertid kun få undersøgelser der underbygger de formodede effekter, endstige dokumenteret at økologisk kost er den mest omkostningseffektive vej til at opnå sådanne mål (Wrang, Skjoldborg og Egense, 2004).

Det er et paradoks, at man har en mærkningsordning for økologiske fødevarer, der mangler en klar dokumentation af en gunstig effekt på vores helbred og miljø, og at vi samtidig *mangler* en mærkningsordning for fødevarer, som man gennem talrige og veldokumenterede undersøgelser ved, er både sunde og miljørigtige. Økologisk kost omtales her, ikke for at forklejne dette kostvalg, men fordi vi med den viden, vi har i dag, kan anbefale et kostvalg, som må formodes at have langt *større* effekter på sundhed og miljø, men som ikke understøttes af en mærkningsordning.

Ganske vist deklarerer fødevarers næringsindhold ofte på emballagen, og vi ved ofte en del om, hvad der er sundt, og hvad der ikke er så sundt. Men vi ved langt mindre om hvilke fødevarer, der er miljøbelastende, og hvilke der er mindre miljøbelastende. Dette tomrum er denne rapport med til at udfylde.

Men hvor stor en effekt kan man mon regne med, at yderligere brug af mærkningsordninger vil få? Vi ved jo udmærket (bl.a. gennem kampagner m.v.), at fedt, slik, kaffe og alkohol er mindre godt end frugt og grønt. Men hvad nytter det? Og vil udbyttet af endnu en mærkningsordning modsvare de samfundsmæssige omkostninger?

Hvad angår sundhed, er der faktisk udsigt til en ny type mærkningsordning. Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender (2005a) har fremlagt en revideret model, der gør det muligt at inddele alle fødevarer efter et princip om, hvad man bør spise ”mest”, ”mindre” eller ”lidt” af, afhængig af det omfang et produkt tilgodeser forbrugernes sundhed. Ordningen opdeler alle fødevarer i 10 overordnede produktgrupper. Det gør ordningen simpel og overskuelig for forbrugerne. Desværre tages der ikke højde for miljøeffekter.

Et alternativ eller supplement til en mærkningsordning for sunde og miljørigtige fødevarer kunne tænkes at være kampagner. Problemet er imidlertid, at man ved meget lidt om, hvorvidt kampagner faktisk nytter (Korsgaard, 2004). Historisk set har visse kampagner haft en bedre effekt end andre. For eksempel vil mange nikke genkendende til kampagnen ”6 om dagen”, der arbejder for at få danskerne til at

spise mere frugt og grønt. Helst 6 stykker eller 600 gram frugt og grønt om dagen. Kampagnen ”skrab fedtet af brødet” var også ret succesrig. Omvendt findes der også eksempler på kampagner, der ikke har slået igennem i befolkningen.

Hvis ikke forbrugerne efterspørger de miljørigtige varer, er der ingen motivation for erhvervslivet til at udvikle og markedsføre produkterne (Naturvårdsverket, 1997; Husmer m.fl., 2003). Både mærkningsordninger og kampagner er brugbare alternativer til afgifter, hvis man fra politisk hold ønsker at øge informationsniveauet i befolkningen. Det kan appellere til større opmærksomhed omkring det personlige ansvar. Men selvom kampagner øger forbrugernes viden, er der ingen garanti for at denne viden omsættes til ændret indkøbsadfærd (Husmer m.fl., 2003). Derfor er offentlig regulering af fødevarers påvirkning af miljø og sundhed realistisk set mest effektiv ved brug af økonomiske styringsmidler, fx afgifter.

8.3 Hvad bruges besparelsen til?

Vi har vist, at miljørigtig kost kan spare forbrugeren 22 % på kostbudgettet. Dette beløb kan efter eget valg bruges på andet forbrug, fx charterrejser (høj miljøbelastning), på at udskifte oliefyret med et gasfyr (lav miljøbelastning), opsparing (udsat miljøbelastning), nedsat arbejdstid (muligvis ingen belastning) eller donation til miljøbeskyttelse (nedsat miljøbelastning). Den samlede effekt på miljøet ved at vælge den sunde og miljørigtige kost kan altså efterfølgende blive modificeret gennem de valg man træffer for anvendelsen af det sparede beløb.

Denne problemstilling adskiller sig imidlertid ikke fra den situation, hvor forbrugeren vælger at købe en billigere, mere miljøvenlig bil, eller at spare på el og varme i privatboligen; her bliver der også penge tilovers til et alternativt privatforbrug, der belaster/beskytter miljøet afhængig af det, man vælger at købe eller foretage sig.

Kort sagt, hvad der er sparet, er tjent. Om man sparer på miljøet gennem sit valg af transport eller sit valg af kost, og derved får ekstra frihed til forurenende forbrug og aktiviteter på andre områder adskiller sig ikke fra den tilsvarende problemstilling forbundet med en produktionsforøgelse i samfundet. En produktionsforøgelse vil ligesom besparelser give den enkelte såvel som for samfundet øget velfærd, og typisk også øget miljøbelastning – selvom man stræber mod at afkoble disse to forhold.

9 KONKLUSIONER OG ANBEFALING

I denne rapport er miljøbelastningen forbundet med danskernes fødevarerforbrug og en række alternative kostvalg undersøgt ved hjælp af livscyklusvurdering. Årsagen til at fødevarer belaster miljøet er, at der anvendes energi, landarealer og råstoffer i forbindelse med produktion, transport, opbevaring, tilberedning, spild og deponi af fødevarer. Vore analyser opgør miljøeffekterne fra vugge til og med producent, da man i dette område finder de væsentligste miljøeffekter. Men der kunne for nogle af miljøbelastningerne forventes endnu større effekter, om man havde medregnet detailed og forbrugerens indkøb og tilberedning.

Miljøbelastningen er undersøgt for otte forskellige typer af miljøbelastning: drivhuseffekt, nedbrydning af ozonlaget, forsuring, næringsaltsbelastning, fotokemisk dannet ozon, økotoksicitet, human toksicitet og arealbeslag. Opgørelsen af miljøbelastningspotentialet vha. disse otte typer af miljøbelastning repræsenterer en væsentlig landvinding i forhold til tidligere undersøgelser.

Resultaterne af denne rapport bidrager yderligere ved at være sat ind i en større sammenhæng på to måder. For det første ser rapporten på, hvordan både den samlede danske gennemsnitskost og den sundhedsmæssigt anbefalede kostsammensætning påvirker miljøet. For det andet sammenlignes kostvalgets miljøbelastning med miljøbelastningen fra andre af familiens hovedaktiviteter såsom opvarmning og kørsel i bil.

9.1 Konklusioner

Resultaterne i denne rapport viser, med reference til de i indledningen opstillede delmål,

1. at mad og drikke – målt med omfattende LCA beregninger – forårsager en betydelig del af den samlede miljøbelastning forbundet med danskernes privatforbrug.

Fødevarer er mere miljøbelastende end kørsel i bil (benzin) og bolig (el, varme og vand) tilsammen målt på 3 ud af de 8 miljøpåvirkningstyper (næringsaltsbelastning (4 gange så belastende), økotoksicitet (14 gange) og arealbeslag (11 gange)). Fødevarer belaster miljøet på niveau med bil og bolig tilsammen i to af de øvrige miljøpåvirkningskategorier (ozonlagsnedbrydning, forsuring), mens fødevarer er halvt så miljøbelastende som bil

og bolig tilsammen målt på drivhuseffekten og human toksicitet, og 1/4 så belastende målt på fotokemisk ozon. Vi kan således delvist bekræfte tidligere undersøgelser, der viste, at spisning kan være ligeså belastende for miljøet som bil og bolig.

Det var i det perspektiv, vi fandt det interessant at undersøge, om valget af kostprofil kunne være en substantiel og hidtil upåagtet måde at mindske familiens miljøbelastning.

2. at forbrugeren ved at vælge den fra officielt hold anbefalede sunde kost frem for gennemsnitlig dansk kost ikke blot kan øge sin sundhed, men også bidrage til at reducere miljøbelastningen. De relative forskelle i miljøbelastning fordelt på de otte miljøbelastningstyper mellem den gennemsnitlige kost og den anbefalede sunde kost er:

Drivhuseffekt	8 %
Ozonlagsnedbrydning	5 %
Forsuring	15 %
Næringssaltbelastning	15 %
Fotokemisk ozon	17 %
Økotoksicitet	5 %
Human toksicitet	15 %
Arealbeslag	16 %

Sund kost indeholder mindre fedt kød, sukkervarer, sodavand, øl, vin og alkohol, og mere frugt og grønt samt flere fisk og fuldkornsprodukter. Lakto-ovo-vegetarisk kost er tilsvarende et valg, der fører til reduceret miljøbelastning. Vi kan således bekræfte, at forskellige kostvalg kan medføre forskellige effekter på miljøet. Samfundets samlede miljøfordel er proportional med antallet af forbrugere, der lægger kostvanerne om.

3. at forbrugeren ved at vælge den sunde kost i stedet for den gennemsnitlige danske kost kan opnå en besparelse på omkring 20 % på sit kostbudget. Det sunde kostvalg er altså ikke alene godt for sundheden og miljøet, det er også godt for pengepungen.

4. at forbrugeren ved at vælge sund kost frem for gennemsnitlig dansk kost skåner miljøet mere, end ved sammenlagt at spare 10 % på benzin til kørsel i privatbil, 10 % på varme og 10 % på el i privatboligen – målt på 6 ud af 8 miljøpåvirkningstyper; og hvad angår drivhuseffekt og fotokemisk dannet ozon, så er besparelsen forbundet med valget af den sunde kost det halve af besparelsen vedrørende bil og bolig.

Der er altså et klart potentiale for, at vi kan spise og drikke os ikke blot til bedre sundhed men samtidig til et bedre miljø. Den stigende udbredelse af livsstilssygdomme tyder imidlertid ikke på, at vi udnytter dette potentiale. Med de klare samfundsmæssige konsekvenser af forbrugernes kostvalg synes der derfor at være behov for politiske indgreb. Men hvordan giver politikerne i så fald forbrugerne de bedste incitamenter til at træffe de mest samfundsgavnlig valg, når der købes mad og drikke?

9.2 Anbefaling – indfri potentialet for en win-win-win løsning

Selvom mærkningsordninger og kampagner kan have en vis virkning, er *rapportens klare anbefaling*, at man gennem en differentiering af priserne på fødevarer skaber incitament til det rette kostvalg. Dette vil føre til øget sundhed for den enkelte, øget folkesundhed og en bedre miljøkvalitet. Samtidig vil det være en privatøkonomisk fordel for forbrugeren. Anbefalingen byder således på *en win-win-win* løsning, hvor en regulering af afgifter på landbrugs- og fødevarerområdet vil gavne ikke bare *sundheden*, men også *miljøet og økonomien*.

Der er allerede en lang række miljøafgifter i Danmark, og det kan på baggrund af nærværende rapport ikke siges, om der er tale om en underregulering af fødevarers miljøbelastning; men på sundhedsområdet *er* eksternaliteterne sandsynligvis underregulerede. Resultaterne i denne rapport viser, at hvis man på grundlag af de sundhedsmæssige anbefalinger fra Ernæringsrådet (Astrup m.fl., 2005) og Nordic Council of Ministers (2004) vælger at differentiere afgifterne på en række overordnede grupper af fødevarer, vil det have en positiv afsmitning på miljøet.

Med henblik på øget samfundsmæssig velfærd bør politikerne sikre, at samfundets udgifter til sundhed og miljø forbundet med forbrugernes valg af kost – lige fra sygedage til klimaændringer – er indregnet i det, vi betaler for fødevarerne. Usunde fødevarer medvirker til hjertekarsygdomme, sukkersyge og kræft, som koster samfundet i form af sygedage og hospitaler; og de samme fødevarer er typisk mere miljøbelastende end sunde fødevarer; og som denne rapport viser, så udgør føde-

varers miljøeffekter en væsentlig del af privatforbrugets samlede miljøbelastning, og miljøeffekterne af kostvalget er et udmærket redskab til miljøbeskyttelse.

For at opnå den bedst mulige regulering bør man føre miljøpolitik for at forbedre miljøet og sundhedspolitik for at forbedre folkesundheden, og de pålignede afgifter skal bedst muligt afspejle de sundhedsmæssige og miljømæssige eksternaliteter; når dette er tilfældet, kan vi spise den kost vi vælger med god samvittighed – i al fald overfor samfundet.

Da fødevareravgifter med henblik på sundhed bør lægges på varen, mens afgifter med henblik på fødevarers miljøeffekter ideelt set skal lægges på råvarerne i landbruget, er afgiftsreguleringer indenfor fødevarerområdet ikke nogen nem sag. Vi støtter derfor anbefalingen i en ny rapport fra Forbrugerministerens tænketank, hvor man peger på, at der skal forskes mere i anvendelsen af politiske styringsinstrumenter for at øge folkesundheden (Ministeriet for familie- og forbrugeranliggender, 2005b).

Reguleringen vil sandsynligvis føre til øgede afgifter på fede fødevarer, slik, kager, sodavand, øl, vin og alkohol, og øge prisforskellen til fødevarer som frugt og grønt, der muligvis bliver billigere. Dette vil bidrage til at forbedre folkesundheden og samtidigt skåne miljøet. Og et bedre miljø bidrager i sig selv til øget folkesundhed. Sundhed og miljø er uløseligt knyttet sammen (EEA, 2005b).

Vi skal tilføje, at også fødevarerindustrien, forskerne og pressen har en muligt rolle (Strand, 2005; Schacht og Jensen, 2005; Pedersen, 2005). Her kunne de rette incitamenter føre til udvikling af sundere og mere miljørigtige fødevarer. Men hovedansvaret bæres af politikerne, fordi markeds kræfterne ikke nødvendigvis formår at inddrage alle de afledte omkostninger og gevinster ved produktion af fødevarer, og fordi forbrugernes valg har så store samfundsmæssige konsekvenser.

TAK

Forfatterne takker Niels Lyhne og Ellen Trolle ved Danmarks Fødevarerforskning, Søren Toubro og Thomas Meinert Larsen ved Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole, samt Bo Weidema og Anne Merete Nielsen fra 2.-0 LCA Consultants for leverancer og bearbejdning af data til dette projekt. Der er desuden anvendt data fra Danmarks Statistik og Det Svenske Miljøministerium. Forfatterne takker professor Arne V. Astrup (Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole, Institut for Human Ernæring) og direktør Søren Frandsen (Fødevarerøkonomisk Institut, Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole) for at have læst og kommenteret et udkast af rapporten som et led i IMV's normale kvalitetssikringsprocedure. For intern kvalitetskontrol af rapporten og mange gode diskussioner takker forfatterne Kirsten Carlsen, Uffe Nielsen og Karsten Staehr. Institut for Miljøvurdering bærer det fulde ansvar for rapportens indhold.

1 0 R E F E R E N C E R

Citerede websider blev sidst kontrolleret den 5. april, 2006.

Andersen, N.L., Fagt, S., Groth, M.V., Hartkopp, H.B., Møller, A., Ovesen, L., Warming, D.L. 1996. Danskernes kostvaner 1995. Hovedresultater. Publikation nr. 235, Levnedsmiddelstyrelsen.

Astrup, A., Andersen, N.L., Stender, S., Trolle, E. 2005. Kostrådene 2005. En rapport fra Ernæringsrådet, publikation nr. 36. ISSN.nr. 0909-9859.

Augstreng, I., Germiso, M. 2004. Slik spiser de rike. Om norsk kjøttforbruk i globalt perspektiv. Framtiden i våre hendes forskningsinstitutt (FIFI). Rapport 2/2004.

Carlin, A. 2005. The New Challenge to Cost-Benefit Analysis. *Regulation*, fall 2005: 18-23.

Carlsson-Kanyama, A., Ekström, M.P., Shanahan, H. 2003. Food and life cycle energy inputs: Consequences of diet and ways to increase efficiency. *Ecological Economics* 44: 293-307.

Dall, O., Toft, J. 1996. Kortlægning af miljøbelastningen ved en families aktiviteter. Model for livscyklusvurdering af en families ressourceforbrug og udledninger til miljøet. *Arbejdsrapport fra Miljøstyrelsen* Nr. 26.

Dall, O., Toft, J., Andersen, T.T. 2002. Danske husholdningers miljøbelastning. *Arbejdsrapport fra Miljøstyrelsen* Nr. 13.

Dall, O., Toft, J., Frees, N., Weidema, B., Mortensen, B., Madsen, T., Winther-Nielsen, M., Brandt, K. 1996. Miljøbelastningen ved familiens aktiviteter. Resultater fra en kortlægning af ressourceforbrug og udledninger til miljøet fra 22 aktiviteter i en modelfamilie. *Forbrugerstyrelsen Rapport* 1996.1.

Danmarks Statistik. 2003a. Grundmateriale til miljøøkonomisk regnskab for Danmark (NAMEA). Emissionsmatricer og input-output-matricer for 1999. København: Danmarks Statistik.

Danmarks Statistik. 2003b. 1999 løbende tilgang-anvendelses matrice på varenummer-niveau med tilføjede mængdeoplysninger baseret på Varestatistik og Udenrigshandelstatistik. København: Danmarks Statistik.

EEA. 2005a. Household consumption and the environment. EEA Report No 10.

http://reports.eea.eu.int/eea_report_2005_11/en/EEA_report_11_2005.pdf

EEA. 2005b. Environment and Health. EEA Report No 10.

http://reports.eea.eu.int/eea_report_2005_10/en/EEA_report_10_2005.pdf

Eftec. 2005. The Economic, Social and Ecological Value of Ecosystem Services.

Final report for the Department for Environment, Food and Rural Affairs. U.K.

<http://statistics.defra.gov.uk/esg/reports/ecosystem/mainrep.pdf>

Energi Randers. 2005. http://www.energiranders.dk/pdf/gode_elvaner.pdf. Se også:

http://www.energiranders.dk/gode_raad.asp

Fagt, S., Matthiessen, J., Trolle, E., Lyhne, N., Christensen, T., Hinsch, H.J., Hartkopp, H., Biltoft-Jensen, A., Møller, A., Daae, A.S. 2002. Danskernes Kostvaner 2000-2001. Udviklingen i danskernes kost - forbrug, indkøb og vaner. Fødevarer-Rapport 2002:10. Fødevaredirektoratet, Afdeling for Ernæring.

Falkengård, C. 2003. En dyr dansk indkøbskurv. Politiken 5. sektion side 4-8.

FAO, Food and Agriculture Organization of the United Nations. 2004. The State of Food Insecurity in the World 2004. Monitoring progress towards the World Food Summit and Millennium Development Goals. Rome. 40 Pp.

http://www.fao.org/documents/show_cdr.asp?url_file=/docrep/007/y5650e/y5650e00.htm

FAO, Food and Agriculture Organization of the United Nations. 2005. The state of food insecurity in the world. Rome.

FELFO, 2005. <http://www.denomvendtekostpyramide.dk/?show=whoare>

Finansministeriet. 1999. Virkninger af Energipakken (1. del).

<http://www.fm.dk/1024/visPublikation.asp?artikelID=4186>

Frederiksen, R.H. 2005. Livscyklusvurdering (LCA).

http://www.lcafood.dk/LCA/LCA_dansk.htm#gennemgang

Færdselsstyrelsen. 2001. Energirigtig køreteknik. http://www.fstyr.dk/graphics/synkron-library/faerdselsstyrelsen/Dok/Publikationer/Energiforbrug/Tls_rapport_-_endelig_version_1.pdf

se også: <http://www.fstyr.dk/sw24695.asp>

Fødevarestyrelsen, 2006a.

<http://www.altomkost.dk/madtildig/Goderaad/Vegetar/Vegetarmadogsundhed/forside.htm>

Fødevarestyrelsen, 2006b. Kostkompasset.

<http://www.altomkost.dk/de8kostraad/De8Kostraad/forside.htm>

Gerbens-Leenes, P.W. Moll, H.C., Schoot Uiterkamp, A.J.M. 2003. Ecological Economics 46: 231-248.

Germiso, M. 2005. Kortreist, langreist eller vegetarisk? Sammenhengen mellom mat og klimagassutslipp. Arbeidsnotat 10/05. Framtiden i våre hender, Oslo, Norge. http://www.fivh.no/filer/A200510_Kortreist_langreist_vegetar.pdf.

Groth, M.V., Fagt, S. 1997. Danskernes kostvaner 1995. Teknisk rapport 1. Undersøgelsens tilrettelæggelse, gennemførelse og datakvalitet. Institutet for Levnedsmiddelkemi og Ernæring, Levnedsmiddelstyrelsen.

Gruppen for dyrevelfærd. 2005. <http://www.dyrevelfaerd.dk/index.html>

Halberg, N. 2004. Life Cycle Assessment in the Agri-food sector. Proceedings from the 4th. International Conference, October 6-8, 2003, Bygholm, Denmark. DIAS Report, Animal Husbandry no. 61, October 2004. http://www.lcafood.dk/lca_conf/DJFrapport_paper_2_poster.pdf

Hedegaard, C. 2005. Citater vedrørende vores personlige ansvar for natur og miljø. <http://nyhederne.tv2.dk/article.php?id=2906201>. http://www.mim.dk/Ministeren/Taler/2005-10-24_Konference_om_haandhaevelse.htm. <http://www.okolariat.dk/page300.asp>. <http://nyhederne.tv2.dk/article.php?id=2906201>. <http://www.xn--grntansvar-1cb.dk/>.

HNG. 2005. Sænk temperaturen om natten og/eller om dagen. <http://www.hng.dk/raadgivning/villakunder/SaenkTemperaturen.asp>

Husmer, L., Jensen, M.L., Poulsen, J., Hjelmmer, U. 2003. Miljø og forbrugeradfærd. Miljøprojekt nr. 870. Miljøstyrelsen, Danmark.

IFF (Institut for Fremtidforskning) og Elsam. 1996. Den politiske forbruger (p. 6). Elsam, Fredericia.

ISO 14040. 1997. ISO standard og opfølgende dokumenter. <http://www.iso.org/iso/en/CombineQueryResult.CombinedQueryResult?queryString=14040>.

Jacobsen, L.-B., Jensen, J.D., Wier, M. 2003. Prisforholdenes betydning for forbruget af fødevarer. Notat. Fødevarøkonomisk Institut, Afdeling for Jordbrugspolitik. <http://www.foi.kvl.dk/upload/foi/docs/udredning/forbrug,%20sundhed%20og%20etik/prisforholdenes%20betydning%20for%20forbruget%20af%20fodevarer.pdf>

Jensen, S.G., Schacht, M.K. 2005. Danskerne skal have hjælp til det sunde liv. Mandagmorgen 44: 6-10.

Korsgaard, H. 2004. Få erfaringer med at evaluere offentlige kampagner i Danmark. Dansk Kommunikationsforening. <http://www.kommunikationsforening.dk/7680029>.

Kostpyramiden. 2005. Se fx: <http://www.fdb.dk/default.asp?id=1&aid=1195>

Kramer, K.J. 2000. Food matters. Veenendaal: Universal Press. [Ph.d. afhandling; Groningen Universitet].

Lang, T., Rayner, G. 2002. Why Health is the Key to the Future of Food and Farming. A joint submission to the Policy Commission on the Future of Farming and Food. <http://www.gfw.co.uk/PDF/whyhealthisthekey.pdf>. Oprindelige data fra det svenske miljøministerium.

Michaelis, M., Lorek, S. 2004. Consumption and the Environment in Europe. Trends and Futures. Environmental Project No. 904, The Danish Environmental Protection Agency, The Ministry of the Environment, Denmark.

Miljøstyrelsen. 2002. Danske husholdningers miljøbelastning. <http://www.mst.dk/udgiv/Publikationer/2002/87-7972-094-3/pdf/87-7972-095-1.pdf>

Ministeriet for familie- og forbrugsanliggender. 2005a. Ernæringsfagligt grundlag for ernæringsmærkning. https://www.minff.dk/fileadmin/template/minffdk/pdf/Publikationer/Udspil_til_ern_ringsm_rke.pdf

Ministeriet for familie- og forbrugsanliggender. 2005b. 50 Forslag til initiativer og partnerskaber, der vil forebygge overvægt i Danmark. Tanker fra Familie- og Forbrugerministerens Tænketank for partnerskaber om sund mad og motion. <https://www.minff.dk/nyheder/pressemeddelelser/taenketank-praesenterer-50-forslag-mod-overvaegt/>.

Naturvårdsverket. 2003. Att äta för en bättre miljö. Slutrapport från systemstudie Livsmedel. Naturvårdsverket Kundtjänst. Stockholm, Sverige. ISBN 91-620-4830-9. Kundtjanst@environ.se.

Nielsen, U., Hansen, A.S., Lopdrup, U. 2005. Natur, Miljø og Økonomi, i Bach m.fl. (eds) Natur og Miljø 2005 - Påvirkninger og tilstand. Faglig rapport fra DMU nr. 550. http://www2.dmu.dk/1_viden/2_Publikationer/3_fagrappporter/rapporter/FR550.PDF.

Nordic Council of Ministers. 2004. Nutrition Recommendations 2004 – Integrating nutrition and physical activity. Nord 2004:13. 436 pp. ISBN 92-893-1062-6.

OECD. 2005. OECD Health Data 2005 - frequently requested data. http://www.oecd.org/document/16/0,2340,en_2649_34631_2085200_1_1_1_1,00.html.

Pedersen, P.A. 2005. Forbrugerne indtager forsiderne. Mandagmorgen 44: 34-37.

Pimentel, D., Pimentel, M. 2003. Sustainability of meat-based and plant-based diets and the environment. American Journal of Clinical Nutrition 78 (3, suppl): 660S-663S.

- Rasmussen, E. 2005. Fed chance til Danmark. *Mandagmorgen* 44:24-28.
- Robertson, G.P., Paul, E.A., Harwood, R.R. 2000. Greenhouse gases in intensive agriculture: Contributions of individual gases to the radiative forcing of the atmosphere. *Science* 289: 1922-1925.
- Schacht, M.K., Jensen, S.G. 2005. Fødevareindustriens udfordring: Fra bagstræber til nytænder. *Mandagmorgen* 44:17-21.
- Skatteministeriet. 2003. Afrapportering fra arbejdsgruppen om økonomiske virkemidler til regulering af kvælstof og fosfor (F2) - kvælstof.
http://www.vmp3.dk/Files/Filer/Rap_fra_t_grupper/%F8ko-virkem-co2-p-f2.pdf.
- Smed, S., Denver, S. 2004. Fødevarer på tværs - Sundhed og ernæring: Er momsdifferentiering en farbar vej? Fødevareøkonomisk Institut. Working paper.
<http://www.foi.kvl.dk/upload/foi/docs/publikationer/working%20papers/2004/8.pdf>. se også:
<http://www.kvl.dk/forskning/indsigt/momsdifferentiering.aspx?lg=print>.
- Stahler, C. 2005. How many vegetarians are there? (Gentryk af *Vegetarian Journal* juli/august 1994). <http://www.vrg.org/nutshell/poll.htm>.
- Strand, I. 2005. En trussel mod bundlinien. *Mandagmorgen* 44: 12-16.
- Suh, S. 2003. MIET 3.0. An inventory estimation tool for missing flows using input-output techniques. Leiden: CML, Leiden University.
- Sørensen, M.P. 2004. Den politiske forbruger. Hans Reitzels Forlag, Danmark.
- Trolle E., Fagt, S., Ovesen, L. 1998. Frugt og grøntsager. Anbefalinger for indtagelse. Veterinær- og Fødevare direktoratet. ISBN 87 90599 20 9.
- Vegsource. 2005. http://www.vegsource.com/how_to_win.htm#ethical.
- Warming, D.L., Fagt, S. 1997. Danskernes kostvaner 1995. Teknisk rapport 2. Beregningsgrundlag for kostdagbogen. Institut for Levnedsmiddel- kemi og Ernæring, Levnedsmiddelstyrelsen.
- WCRF, 1997. Food, Nutrition and the Prevention of Cancer: a global perspective. World Cancer Research Fund in Association with American Institute of Cancer Research. 1759 R St. NW Washington, DC 20009, USA. ISBN 1 899533 05 2.
- Weidema, B.P., Nielsen, A.M., Christiansen, K., Norris, G., Notten, P., Suh, S., Madsen, J. 2005. Prioritisation within the integrated product policy. København: Miljøstyrelsen. Environmental Project No. 980.

WHO. 2004. Food and health in Europe, a new basis for action. WHO Regional Publications, European Series, No. 96. <http://www.euro.who.int/document/E82161.pdf>.

WHO/IARC, 2003. IARC Handbooks of cancer prevention. Volume 8. Fruit and Vegetables. IARC Press, Lyon, France.

Willett, W.C., Stampfer, M.J. 2003. Rebuild the Food Pyramid. Scientific American January 2003: 66-71.

Wolftrust. 2005. Vegetarianism. <http://www.wolftrust.org.uk/aec-v-entries.html>

Wrang, K., Skjoldborg, A., Egense, A. 2004. Økologi og Økonomi. Fordele og omkostninger ved økologisk fødevarerproduktion. Rapport fra Institut for Miljøvurdering. ISBN 87-7992-024-1.

http://www.imv.dk/Files/Filer/Rapporter/oekologi_og_oekonomi.pdf.

1 1 A P P E N D I K S E R

11.1 Appendiks 1: Data fra Danmarks Fødevarerforskning

Danmarks Fødevarerforskning (DFVF) indgik aftale med IMV om leverance af realistiske kostprofiler for gennemsnitsdanskere og en anbefalet (sund) kost til brug for LCA beregninger af disse kostprofilers miljøeffekt – beregninger der efterfølgende blev foretaget af 2.-0 LCA consultants.

Som et oplæg til dette modtog DFVF fra 2.-0 LCA consultants et regneark omfattende Forsyningsstatistikken 1999 (Tabel 5), dvs. tal fra Danmarks Statistik, som LCA consultants ved udarbejdelse af deres LCA fødevarerdatabase” betragtede som et godt udgangspunkt for danskernes forbrug af fødevarer.

DFVF mente imidlertid ikke, at disse tal tilstrækkeligt præcist repræsenterer danskernes konsum af fødevarer og foretrak at tage udgangspunkt i Fødevarestyrelsens Kostundersøgelse som udtryk for vores gennemsnitskost. Forskellen mellem Forsyningsstatistikken og Kostundersøgelsen fremgår af Tabel 19 og Tabel 20.

Kostundersøgelsen er en større undersøgelse af danskernes kostvaner gennemført af institut for Fødevarerundersøgelser og Ernæring (nu Danmarks Fødevarerforsknings, DFVF) i 1995 (Andersen m.fl., 1996). Undersøgelsen omfattede godt 3000 danskere, heraf 1837 voksne i alderen 15-80 år og 1261 børn i alderen 1-14 år. Den anvendte metode var en kombination af personlige interviews og selvadministrerede kostregistreringsskemaer (såkaldt kostdagbog). To senere publicerede tekniske rapporter beskriver dels overvejelserne, der lå til grund for valg af metode og befolkningsgruppe til undersøgelsen (Groth og Fagt, 1997), og dels de opskrifter, der dannede grundlag for næringsberegningerne, samt en gennemgang af kostdagbogens opbygning (Warming og Fagt, 1997).

Med kostundersøgelsen og dermed gennemsnitdanskerens kost som udgangspunkt udarbejdede DFVF dernæst en alternativ oversigt over en anbefalet kostprofil.

Den anbefalede kost tager udgangspunkt i den registrerede gennemsnitskost, idet der så vidt muligt tages hensyn til de præferencer, som denne udtrykker. Den anbefalede kost er endvidere tilpasset de kostråd, som gives fra officielt hold, således at den opfylder de retningslinier, der gives i Nordiske Næringsstofanbefalinger (Nordic Council of Ministers, 2004). Det betyder, at der inden for hver fødevarer-

gruppe er foretaget en udbytning af fede produkter med mere magre varianter. Smør er i vidt omfang erstattet med bløde margariner og olier. Sukker og alkoholholdige varer er begrænset, og kostfiberrige produkter er forøget.

DJVF har forsynet tabellerne med farvekoder, som skulle lette oversigten i forbindelse med koblingen mellem DFVF's LT-numre og Forsyningsstatistikens (og dermed 2.-0 LCA Consultants) V-numre.

DFVF skriver, at der kun findes LT-numre på drikkeklar kaffe og te; ikke på kaffebønner og teblade. Både i kostundersøgelsen og i DFVF's beregninger for den anbefalede kost indgår mængder på drikkeklar kaffe og te. For at beregne hvilke mængder kaffebønner og teblade, der er brugt til de drikkeklare portioner, og for dermed at kunne oversætte til V-numre, har DFVF brugt følgende omregning: 55 g kaffebønner per liter vand og 17 g teblade per liter vand.

Nogle levnedsmidler har DFVF ikke kunnet tildele et nummer, og ved andre var man meget i tvivl, da der er flere muligheder. I disse tilfælde overlod DFVF det endelige valg til 2.-0 LCA Consultants.

For at lette sammenligneligheden mellem LT- og V-numre har DFVF givet deres tabeller en farvekode til dels svarende til koderne i tabellen nedenfor. Der er dog ikke fuld overensstemmelse mellem kategorierne, derfor findes endnu en farvekode – violet – der bryder kartoffelrelaterede produkter op i flere kategorier.

Data er viderebearbejdet af 2.-0 LCA Consultants i appendiks 4.

Tabel 4. Oversigt over kostundersøgelsens fødevaregrupper med farvekode som anvendt i de efterfølgende tabeller

1	Mælk og mælkeprodukter
2	Ost og osteprodukter
3	Konsum is
4	Korn og stivelsesprodukter (inkl. brød)
5	Grøntsager og grøntsagsprodukter
6	Frugt og frugtprodukter
7	Kød og kødprodukter
8	Fisk og fiskeprodukter
9	Fjerkræ og fjerkræprodukter
10	Æg og ægprodukter
11	Fedtstoffer og fedtstofprodukter
12	Sukker og slik m.v.
13	Drikkevarer
14	Krydderier og andre hjælpestoffer

Tabel 5. Forsyningsstatistikken 1999. Farvekoderne viser sammenhæng til Kostundersøgelsens LT-numre.

V-nr.	Handelsvare	"LCA food database" gruppe	Kg
V081300	Abrikos, svesker og tør frugt, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	1.338.757
V080900	Abrikoser kirsebær ferskner m.v., DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	4.573.120
V080900	Abrikoser kirsebær ferskner m.v., ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	13.346.688
V080800	Æbler pærer og kvæder friske, DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	24.692.795
V080800	Æbler pærer og kvæder friske, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	85.564.419
V071003	Ærter (art pisum sativum), fros, DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	6.030.222
V071003	Ærter (art pisum sativum), fros, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	1.018.383
V071301	Ærter, hestebønner m.v. udbæl.tør, DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	33.583.944
V071301	Ærter, hestebønner m.v. udbæl.tør, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	4.579.629
V200101	Agurker, asier og spiseløg, DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	2.468.927
V200101	Agurker, asier og spiseløg, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	2.034.629
V070700	Agurker, asier, fersk/kølet, DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	12.456.204
V070700	Agurker, asier, fersk/kølet, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	16.974.819
V170203	Ahornssukker og -sirup, ROW	Flødeis, chokolade og konfekturer	8.506
V030208	Ål, fersk/kølet, DK	Fisk	309.220
V030208	Ål, fersk/kølet, ROW	Fisk	61.146
V030309	Ål, frosset, ROW	Fisk	290.305
V220203	Andre drikkevarer, alkoholfrie, DK	Mælk, fløde, yoghurt, etc.	27.479.069
V220203	Andre drikkevarer, alkoholfrie, ROW	Mælk, fløde, yoghurt, etc.	3.003.302
V220203	Andre drikkevarer, alkoholfrie (bev.), DK	Mineral vand, sodavand og frugtsaft	11.679.479
V220203	Andre drikkevarer, alkoholfrie (fruit), DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	507.991
V220203	Andre drikkevarer, alkoholfrie (n.e.c), DK	Fødevarer n.e.c.	1.274.718
V070900	Andre grøntsager friske/kølet, DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	16.472.949
V070900	Andre grøntsager friske/kølet, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	23.704.975
V090900	Anis, kommen og enebær m.v., DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	416
V090900	Anis, kommen og enebær m.v., ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	8.610
V070800	Bælgfrugter også udbælgede, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	896.968
V210205	Bagepulver, tilberedte, DK	Fødevarer n.e.c.	125.587
V210205	Bagepulver, tilberedte, ROW	Fødevarer n.e.c.	72.818
V210205	Bagepulver, tilberedte (N), DK	Fødevarer n.e.c.	28.750
V080300	Bananer, friske eller tørrede, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	62.498.220
V151703	Blandinger af fedtstoffer/olier, DK	Smør, olier og fedtstoffer	333.683
V151703	Blandinger af fedtstoffer/olier, ROW	Smør, olier og fedtstoffer	2.233.110
V040503	Blandingsprodukter, DK	Smør, olier og fedtstoffer	47.748.942
V100800	Boghvede, hirse, og a kornsorter, DK	Brød og kornprodukter	48.714
V100800	Boghvede, hirse, og a kornsorter, ROW	Brød og kornprodukter	3.025
V071005	Bønner (art vigna, phaseolus), DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	668.042
V071005	Bønner (art vigna, phaseolus), ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	926.748
V071303	Bønner, linser, bælgfrugter tør., ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	59.398
V220401	Champagne, mousserende vin, ROW	Vin og spiritus	135.505
V180603	Chokoladevarer i pakk over 2kg, DK	Flødeis, chokolade og konfekturer	16.416
V180603	Chokoladevarer i pakk over 2kg, ROW	Flødeis, chokolade og konfekturer	241.830
V180605	Chokoladevarer, i pakk max 2 kg, DK	Flødeis, chokolade og konfekturer	23.109.194
V180605	Chokoladevarer, i pakk max 2 kg, ROW	Flødeis, chokolade og konfekturer	20.493.059
V081400	Citrusfrugt- el melonskaller, DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	.201
V081400	Citrusfrugt- el melonskaller, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	1.114
V080500	Citrusfrugter frisk el tørrede, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	61.065.548
V080400	Dadler figner ananas m.v., ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	8.370.774
V190103	Dej, pulver til fremstilling af bagværk, DK	Brød og kornprodukter	8.166.360
V190103	Dej, pulver til frem. af bagværk, ROW	Brød og kornprodukter	6.177.182
V190103	Dej, pulver til frem. af bagværk (bread),	Brød og kornprodukter	1.915.389
V190103	Dej, pulver til frem. af bagværk (dairy),	Brød og kornprodukter	1.462.226
V220600	Drikkevarer, gærede, i.a.n., DK	Vin og spiritus	1.687.685
V220600	Drikkevarer, gærede, i.a.n., ROW	Vin og spiritus	1.042.860

V220600	Drikkevarer, gærede, i.a.n. (fruit), DK	Vin og spiritus	99.029
V220600	Drikkevarer, gærede, i.a.n. (n.e.c.), DK	Vin og spiritus	406.005
V220600	Drikkevarer, gærede, i.a.n. (pharm.), DK	Vin og spiritus	209.574
V220409	Druemost, gæret, ROW	Vin og spiritus	14.768
V080601	Druer, friske, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	15.099.493
V080603	Druer, tørrede, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	4.097.457
V220900	Eddike og eddikeerstatninger, DK	Fødevarer n.e.c.	456.981
V220900	Eddike og eddikeerstatninger, ROW	Fødevarer n.e.c.	1.863.254
V210103	Ekstrakt m.v. af te el mate, DK	Kaffe, te og kakao	204.920
V210103	Ekstrakt m.v. af te el mate, ROW	Kaffe, te og kakao	818.847
V210103	Ekstrakt m.v. af te el mate (dairy), DK	Kaffe, te og kakao	93.627
V210103	Ekstrakt m.v. af te el mate (n.e.c.), DK	Kaffe, te og kakao	129.372
V210101	Ekstrakter af kaffe, cikorie mm, DK	Kaffe, te og kakao	57.956
V210101	Ekstrakter af kaffe, cikorie mm, ROW	Kaffe, te og kakao	788.597
V220700	Ethanol o a spiritus i.a.n., DK	Vin og spiritus	345.527
V220700	Ethanol o a spiritus i.a.n., ROW	Vin og spiritus	500.316
V150100	Fedt af svin og fjerkræ, DK	Smør, olier og fedtstoffer	23.075.018
V150100	Fedt af svin og fjerkræ, ROW	Smør, olier og fedtstoffer	17.791.546
V151800	Fedtstoffer/olie samt dele ian, ROW	Smør, olier og fedtstoffer	29.231
V040303	Fermenteret mælk ej yoghurt, DK	Mælk, fløde, yoghurt, etc.	71.236.749
V040303	Fermenteret mælk ej yoghurt, ROW	Mælk, fløde, yoghurt, etc.	2.203.198
V030211	Ferskvandsfisk, DK	Fisk	394.734
V160400	Fisk tilberedt el konserveret, DK	Fisk	22.423.585
V160400	Fisk tilberedt el konserveret, ROW	Fisk	11.551.544
V030500	Fisk tørret, salt, røg også kogt, DK	Fisk	2731.694
V030500	Fisk tørret, salt, røg også kogt, ROW	Fisk	1.898.296
V030101	Fisk, levende, DK	Fisk	60.686
V030101	Fisk, levende, ROW	Fisk	13.906
V030403	Fiskefilet, fiskekød, frosset, ROW	Fisk	4.266.073
V030401	Fiskefilet, fersk/kølet, DK	Fisk	573.922
V030401	Fiskefilet, fersk/kølet, ROW	Fisk	3.013.091
V030209	Fiskelev., rogn el mælk, fer/køl, DK	Fisk	203
V030209	Fiskelev., rogn el mælk, fer/køl, ROW	Fisk	2.130
V030301	Fiskelev., rogn og mælk, frosset, ROW	Fisk	569.305
V020701	Fjerkræ, sp. affald fersk/køl, DK	Kød	48.976.412
V020701	Fjerkræ, sp. affald fersk/køl, ROW	Kød	8.792.485
V020703	Fjerkræ, sp. affald frosset, DK	Kød	6.544.272
V020703	Fjerkræ, sp. affald frosset, ROW	Kød	11.905.209
V030204	Fladfisk, fersk/kølet, DK	Fisk	344.260
V030204	Fladfisk, fersk/kølet, ROW	Fisk	127.329
V040105	Fløde, ej konc. el sød. 6 vægt %, DK	Mælk, fløde, yoghurt, etc.	41.431.867
V040105	Fløde, ej konc. el sød. 6 vægt %, ROW	Mælk, fløde, yoghurt, etc.	4.055.089
V020803	Frølår, fersk/kølet el frosset, ROW	Fisk	12.226
V200803	Frugt m.v. på dåse, DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	10.700.116
V200803	Frugt m.v. på dåse, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	12.561.005
V200900	Frugt- og grøntsagssaft, DK	Mineral vand, sodavand og frugtsaft	72.439.057
V200900	Frugt- og grøntsagssaft, ROW	Mineral vand, sodavand og frugtsaft	50.339.005
V200600	Frugt, nødder, frugtskaller, DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	19.786
V200600	Frugt, nødder, frugtskaller, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	474.857
V081200	Frugter og nødder ej færdige, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	25.546
V081103	Frugter, frosne, også sødede, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	4.193.866
V040700	Fugleæg med skal fris/kons/kog, DK	Æg	3.949.583
V040700	Fugleæg med skal fris/kons/kog, ROW	Æg	717.765
V040800	Fugleæg uden skal, og æggeblom., DK	Æg	340.380
V040800	Fugleæg uden skal, og æggeblom., ROW	Æg	217.620
V020405	Gedekød, fersk/kølet/frosset, ROW	Kød	8.037
V350300	Gelatine og gelatinederivater, DK	Kød	13.086
V350300	Gelatine og gelatinederivater, ROW	Kød	46.396
V170205	Glukose, -sirup ej indh. fruktose, DK	Flødeis, chokolade og konfekturer	203.461

V170205	Glukose, -sirup ej indh. fruktose, ROW	Flødeis, chokolade og konfektur	9.969.565
V170207	Glukose, -sirup, fruktose, m.v. ian, DK	Flødeis, chokolade og konfektur	13.573
V170207	Glukose, -sirup, fruktose, m.v. ian, ROW	Flødeis, chokolade og konfektur	150.997
V170207	Glukose, -sirup, fruktose, m.v. ian (fruit),	Flødeis, chokolade og konfektur	5.090
V090201	Grøn og sort te vægt max 3 kg, ROW	Kaffe, te og kakao	486.097
V090203	Grøn og sort te vægt over 3 kg, ROW	Kaffe, te og kakao	764.945
V200403	Grøntsager, -blandinger frosne, DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	1.554.417
V200403	Grøntsager, -blandinger frosne, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	946.167
V200403	Grøntsager, -blandinger frosne (Kød), DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	136.396
V200403	Grøntsager, -blandinger frosne (nec), DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	743.417
V071100	Grøntsager, forel. konserveret, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	51.939
V200103	Grøntsager, frugter, nødder o l, DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	8.040.954
V200103	Grøntsager, frugter, nødder o l, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	5.587.781
V071007	Grøntsager, grøntsagsbland. fros, DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	18.313.018
V071007	Grøntsager, grøntsagsbland. fros, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	15.599.978
V200501	Grøntsager, homogenis. ej frosne, DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	7.031
V200501	Grøntsager, homogenis. ej frosne, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	5.601
V110301	Gryn og groft mel, af hvede, DK	Brød og kornprodukter	267.087
V110301	Gryn og groft mel, af hvede, ROW	Brød og kornprodukter	5.932.217
V110303	Gryn og groft mel, andre korns., DK	Brød og kornprodukter	1.370.286
V110303	Gryn og groft mel, andre korns., ROW	Brød og kornprodukter	3.535.961
V070600	Gulerødder turnips rødbeder m.v., DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	11.287.354
V070600	Gulerødder turnips rødbeder m.v., ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	10.125.438
V070600	Gulerødder turnips rødb. m.v. (proc.), DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	1.303.325
V030305	Hellefisk, rødspætte m.v..frosset, ROW	Fisk	60.878
V020500	Hestekød m.v. fersk/kølet/frosse, DK	Kød	269.195
V020500	Hestekød m.v. fersk/kølet/frosse, ROW	Kød	24.825
V210403	Homogen.samn.sat næringsmidl., ROW	Fødevarer n.e.c.	29.779
V160201	Homogeniserede næringsmidler., DK	Kød	49.602
V160201	Homogeniserede næringsmidler., ROW	Kød	1.181
V120400	Hørfrø, også knuste, DK	Brød og kornprodukter	284.627
V120400	Hørfrø, også knuste, ROW	Brød og kornprodukter	58.297
V030603	Hummer, rejer, krabber, frosset, DK	Fisk	130.809
V030603	Hummer, rejer, krabber, frosset, ROW	Fisk	956.823
V030601	Hummer, rejer, krabber, fersk/køl, DK	Fisk	1.626.936
V030601	Hummer, rejer, krabber, fersk/køl, ROW	Fisk	485.968
V110100	Hvedemel og mel af hvede+rug, DK	Brød og kornprodukter	171.173.878
V110100	Hvedemel og mel af hvede+rug, ROW	Brød og kornprodukter	72.253.012
V070400	Hvidkål blomkål grønkål m.v., DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	18.036.105
V070400	Hvidkål blomkål grønkål m.v., ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	17.606.104
V070400	Hvidkål blomkål grønkål m.v. (proc.), DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	1.931.132
V091000	Ingefær, karry o a krydderier, ROW	Fødevarer n.e.c.	40.093
V190503	Ingefærkager og lignende, ROW	Brød og kornprodukter	267.583
V150901	Jomfruolie, rå, rensset el raff., ROW	Smør, olier og fedtstoffer	1.004.967
V081000	Jordbær, andre friske frugter, DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	3.583.149
V081000	Jordbær, andre friske frugter, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	5.981.347
V081101	Jordbær, frosne, også sødede, DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	49.756
V081101	Jordbær, frosne, også sødede, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	1.472.740
V120200	Jordnødder ej varmebehandlede, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	505.709
V150801	Jordnøddolie, råolie, ROW	Smør, olier og fedtstoffer	73.097
V090103	Kaffe, rå, koffeinfri, ROW	Kaffe, te og kakao	266.495
V090101	Kaffe, rå, med koffeinindhold, ROW	Kaffe, te og kakao	42.260.164
V090105	Kaffe, brændt, DK	Kaffe, te og kakao	11.060.231
V090105	Kaffe, brændt, ROW	Kaffe, te og kakao	1.498.578
V190508	Kager, bagværk tils. sødemidler, DK	Brød og kornprodukter	20.680.608
V190508	Kager, bagværk tils. sødemidler, ROW	Brød og kornprodukter	4.394.629
V190508	Kager, bagværk tils. sødemidler (nec),	Brød og kornprodukter	775.523
V180601	Kakaopulver, sødet, ROW	Kaffe, te og kakao	266.475
V180500	Kakaopulver, usødet, ROW	Kaffe, te og kakao	310.662

V030705	Kammuslinger m.v. fros. tør. salt, DK	Fisk	36.155
V030705	Kammuslinger m.v. fros. tør. salt, ROW	Fisk	1.182.918
V090600	Kanel og kanelblomster, ROW	Fødevarer n.e.c.	228.431
V110503	Kartoffelflager, ROW	Kartofler etc.	514.997
V110501	Kartoffelmel, ROW	Kartofler etc.	657
V070100	Kartofler friske el kølet, ian., DK	Kartofler etc.	118.193.777
V070100	Kartofler friske el kølet, ian., ROW	Kartofler etc.	20.249.367
V070100	Kartofler friske el kølet, ian. (proc.), DK	Kartofler etc.	9.517.976
V071001	Kartofler, frosne, ROW	Kartofler etc.	2.262.899
V200401	Kartofler, konserveret, frosne, DK	Kartofler etc.	22.665.045
V200401	Kartofler, konserveret, frosne, ROW	Kartofler etc.	31.299.347
V200503	Kartofler, konserveret ej frosne, DK	Kartofler etc.	5.086.621
V200503	Kartofler, konserveret ej frosne, ROW	Kartofler etc.	6.176.611
V200503	Kartofler, konserveret ej frosne (bread),	Kartofler etc.	5.086.621
V200503	Kartofler, konserveret ej frosne (n.e.c.),	Kartofler etc.	1.634.985
V190505	Kiks, biscuits, småkager, vafler, DK	Brød og kornprodukter	30.557.818
V190505	Kiks, biscuits, småkager, vafler, ROW	Brød og kornprodukter	18.728.985
V190501	Knækbrød, ROW	Brød og kornprodukter	2.884.826
V020200	Kød af hornkvæg frosset, ian., ROW	Kød	7.875.507
V020100	Kød af hornkvæg, fersk/kølet, DK	Kød	25.485.952
V020100	Kød af hornkvæg, fersk/kølet, ROW	Kød	28.214.150
V020301	Kød af svin, fersk/kølet, DK	Kød	67.558.571
V020301	Kød af svin, fersk/kølet, ROW	Kød	5.686.638
V020303	Kød af svin, frosset, DK	Kød	12.585.377
V020303	Kød af svin, frosset, ROW	Kød	30.119.284
V021003	Kød og sp. aff. af hornkvæg m.v., ROW	Kød	1.574.238
V020801	Kød og sp. affald af dyr ian., DK	Kød	842.711
V020801	Kød og sp. affald af dyr ian., ROW	Kød	923.905
V160203	Kødvarer af dyr tilb. el kons., DK	Kød	95.567.262
V160203	Kødvarer af dyr tilb. el kons., ROW	Kød	10.618.585
V151303	Kokosolie m.v. + dele ej rå olie, DK	Smør, olier og fedtstoffer	2.383.329
V151303	Kokosolie m.v. + dele ej rå olie, ROW	Smør, olier og fedtstoffer	3.039.015
V210500	Konsum is også indhold af kakao, DK	Flødeis, chokolade og konfektur	15.182.342
V210500	Konsum is også indhold af kakao, ROW	Flødeis, chokolade og konfektur	23.746.740
V110400	Korn valset, flager (havregryn), DK	Brød og kornprodukter	2.611.733
V110400	Korn valset, flager (havregryn), ROW	Brød og kornprodukter	6.500.878
V190403	Korn, forkogt el tilberedt, DK	Brød og kornprodukter	2.049.100
V190403	Korn, forkogt el tilberedt, ROW	Brød og kornprodukter	2.260.809
V190403	Korn, forkogt el tilberedt (bread), DK	Brød og kornprodukter	747.229
V190403	Korn, forkogt el tilberedt (fruit), DK	Brød og kornprodukter	1.715.449
V190403	Korn, forkogt el tilberedt (Kød), DK	Brød og kornprodukter	303.320
V160500	Krebsdyr bløddyr o. l. vanddyr, DK	Fisk	2.504.272
V160500	Krebsdyr bløddyr o. l. vanddyr, ROW	Fisk	9.420.831
V170201	Laktose og laktosesirup, DK	Flødeis, chokolade og konfektur	56.126
V170201	Laktose og laktosesirup, ROW	Flødeis, chokolade og konfektur	1.066.394
V030202	Laks og ørred m.v., fersk/kølet, ROW	Fisk	2.763.199
V030303	Laks og ørred, frosset, DK	Fisk	2.127.356
V030303	Laks og ørred, frosset, ROW	Fisk	1.189.410
V020401	Lamme- og fårekød, fersk/kølet, DK	Kød	210.600
V020401	Lamme- og fårekød, fersk/kølet, ROW	Kød	841.122
V020403	Lamme- og fårekød, frosset, ROW	Kød	3.117.274
V210201	Levende gær, DK	Fødevarer n.e.c.	581.124
V210201	Levende gær, ROW	Fødevarer n.e.c.	127.564
V070300	Løg og porrer friske el kølet (proc.), DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	6.972.895
V070300	Løg og porrer friske el kølet, DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	12.021.652
V070300	Løg og porrer friske el kølet, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	754.205
V040201	Mælk i fast form, konc. el sød., DK	Mælk, fløde, yoghurt, etc.	187.623
V040201	Mælk i fast form, konc. el sød., ROW	Mælk, fløde, yoghurt, etc.	2.389.476
V040101	Mælk, ej konc. el sød. 1 vægt %, DK	Mælk, fløde, yoghurt, etc.	129.051.885

V040103	Mælk, ej konc. el sød. 6 vægt %, DK	Mælk, fløde, yoghurt, etc.	513.711.986
V040207	Mælk, fløde, ej fast form, konc., DK	Mælk, fløde, yoghurt, etc.	1510.300
V040207	Mælk, fløde, ej fast form, konc., ROW	Mælk, fløde, yoghurt, etc.	942.633
V040203	Mælk, fløde, fast form ej sød., DK	Mælk, fløde, yoghurt, etc.	259.182
V040203	Mælk, fløde, fast form ej sød., ROW	Mælk, fløde, yoghurt, etc.	25.841
V040205	Mælk, fløde, fast form, konc+sød, DK	Mælk, fløde, yoghurt, etc.	4.356.239
V151505	Majskimolie og dele deraf, DK	Smør, olier og fedtstoffer	269.870
V151505	Majskimolie og dele deraf, ROW	Smør, olier og fedtstoffer	961.520
V151701	Margarine, ej flydende margarine, DK	Smør, olier og fedtstoffer	28.369.305
V151701	Margarine, ej flydende margarine, ROW	Smør, olier og fedtstoffer	12.035.713
V200703	Marmelade m.v. af citrusfrugter, DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	1.453.146
V200703	Marmelade m.v. af citrusfrugter, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	181.676
V200703	Marmelade m.v. af citrusfrugter (conf.),	Flødeis, chokolade og konfekturer	128.109
V200705	Marmelade m.v. ej af citrusfrugt, DK	Flødeis, chokolade og konfekturer	20.590.706
V200705	Marmelade m.v. ej af citrusfrugt, ROW	Flødeis, chokolade og konfekturer	850.112
V190510	Matze, kirkeblater, biscuits ol, DK	Brød og kornprodukter	14.240.051
V190510	Matze, kirkeblater, biscuits ol, ROW	Brød og kornprodukter	12.130.414
V110200	Mel ej af hvede og hvede+rug, DK	Brød og kornprodukter	39.400.394
V110200	Mel ej af hvede og hvede+rug, ROW	Brød og kornprodukter	9.141.629
V080700	Meloner, friske, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	22.886.021
V220101	Mineralvand, vand med kulsyre, DK	Mineral vand, sodavand og frugtsaft	28.142.792
V220101	Mineralvand, vand med kulsyre, ROW	Mineral vand, sodavand og frugtsaft	12.045.838
V220101	Mineralvand, vand med kulsyre (fruit),	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	8.289.358
V090800	Muskatnød, kardemomme m.v., ROW	Fødevarer n.e.c.	94.612
V030702	Muslinger, blækspr. lev.fersk/køl, DK	Fisk	7.169.202
V030702	Muslinger, blækspr. lev.fersk/køl, ROW	Fisk	177.583
V040900	Naturlig honning, DK	Flødeis, chokolade og konfekturer	3.289.488
V040900	Naturlig honning, ROW	Flødeis, chokolade og konfekturer	1.051.593
V040900	Naturlig honning (agr.), DK	Flødeis, chokolade og konfekturer	1.133.385
V090700	Nellik, og nellikestilke, ROW	Fødevarer n.e.c.	26.462
V080200	Nødder (val, hassel),mandler m.v., DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	298.045
V080200	Nødder (val, hassel),mandler m.v., ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	3.094.388
V080100	Nødder fra kokos, para, akajou, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	783.134
V200801	Nødder, kerner, frø, konserveret, DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	73.909
V200801	Nødder, kerner, frø, konserveret, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	981.936
V220300	Øl, DK	Øl	739.319.038
V220300	Øl, ROW	Øl	11.810.896
V151000	Olier og dele deraf, af oliven, ROW	Smør, olier og fedtstoffer	15.368
V150903	Olivenolie m.v., rensed el raff., ROW	Smør, olier og fedtstoffer	86.207
V040601	Ost, DK	Ost	63.521.789
V040601	Ost, ROW	Ost	20.059.512
V030701	Østers, DK	Fisk	67.465
V030701	Østers, ROW	Fisk	203.023
V151103	Palmeolie og dele, ej rå olie, DK	Smør, olier og fedtstoffer	4.620.891
V151103	Palmeolie og dele, ej rå olie, ROW	Brød og kornprodukter	18.860.335
V190203	Pastaprod., med fyld, også kogte, DK	Brød og kornprodukter	1.064.228
V190203	Pastaprod., med fyld, også kogte, ROW	Brød og kornprodukter	3.772.614
V190203	Pastaprod., m. fyld, også kogte (Kød), DK	Brød og kornprodukter	654.604
V190203	Pastaprod., m. fyld, også kogte (nec), DK	Brød og kornprodukter	200.436
V190201	Pastaprod. ej kogt, fyld el tilb, ROW	Brød og kornprodukter	12.284.333
V090400	Peber tørrede knuste el formal, ROW	Fødevarer n.e.c.	368.410
V130201	Plantesafer og -ekstrakter, DK	Fødevarer n.e.c.	173.017
V130201	Plantesafer og -ekstrakter, ROW	Fødevarer n.e.c.	335.857
V160100	Pølser o l varer af kød mm, DK	Kød	44.931.470
V160100	Pølser o l varer af kød mm, ROW	Kød	4.784.302
V210601	Proteinkoncentrater, DK	Fødevarer n.e.c.	4.315.236
V210601	Proteinkoncentrater, ROW	Fødevarer n.e.c.	644.805
V151401	Raps-rybs- sennepsolie,rå olie, DK	Smør, olier og fedtstoffer	381.529
V151401	Raps-rybs- sennepsolie,rå olie, ROW	Smør, olier og fedtstoffer	2.045.220

V151401	Raps-rybs- sennepsolie,rå olie (veg.), DK	Smør, olier og fedtstoffer	328.774
V170105	Ren sakkarose, i fast form, DK	Sukker	66.864.025
V170105	Ren sakkarose, i fast form, ROW	Sukker	6.612.926
V100603	Ris, afskallet (hinderis), ROW	Brød og kornprodukter	2.711.270
V100605	Ris, brudris, ROW	Brød og kornprodukter	11.406.269
V100601	Ris, uafskallet, ROW	Brød og kornprodukter	2.990
V190401	Ristede el ekspanderede korn, DK	Brød og kornprodukter	632.146
V190401	Ristede el ekspanderede korn, ROW	Brød og kornprodukter	19.596.540
V190401	Ristede el ekspanderede korn (bread),	Brød og kornprodukter	210.715
V190401	Ristede el ekspanderede korn (n.e.c.),	Brød og kornprodukter	632.146
V071400	Rødder og rodknolde, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	6.764.654
V220801	Rom, tafia, gin, genever o lign, DK	Vin og spiritus	5.371.768
V220801	Rom, tafia, gin, genever o lign, ROW	Vin og spiritus	12.534.126
V170103	Rør-roesukker, med smag el farv, DK	Sukker	347.030
V170103	Rør-roesukker, med smag el farv, ROW	Sukker	51.622
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v., DK	Brød og kornprodukter	209.775.670
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v., ROW	Brød og kornprodukter	13.415.299
V070500	Salat og cikorie friske/kølet, DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	17.757.849
V070500	Salat og cikorie friske/kølet, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	14.744.828
V070500	Salat og cikorie friske/kølet (proc.), DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	5.502.325
V250100	Salt, DK	Fødevarer n.e.c.	201.182.137
V250100	Salt, ROW	Fødevarer n.e.c.	190.870.376
V210303	Sennepsmel samt tilb. sennep, DK	Fødevarer n.e.c.	2.902.283
V210303	Sennepsmel samt tilb. sennep, ROW	Fødevarer n.e.c.	751.451
V210303	Sennepsmel samt tilb. Sen. (flavour), DK	Fødevarer n.e.c.	705.671
V120705	Sesamfrø, også knuste, ROW	Brød og kornprodukter	187.142
V151507	Sesamolie og faktioner deraf, ROW	Smør, olier og fedtstoffer	16.929
V220407	Sherry, portvin, druevin, o lign., ROW	Vin og spiritus	10.198
V090108	Skaller og hinder af kaffe m.v., ROW	Kaffe, te og kakao	18.259
V040603	Smelteost ej revet el pulverf., DK	Ost	1.702.711
V040603	Smelteost ej revet el pulverf., ROW	Ost	4.517.468
V040500	Smør og andre mælkefedtstoffer, DK	Smør, olier og fedtstoffer	8.911.865
V040500	Smør og andre mælkefedtstoffer, ROW	Smør, olier og fedtstoffer	10.049.550
V030707	Snegle, undt havsnegle, ROW	Fisk	20.786
V040107	Sødmælk ab landmand, DK	Mælk, fløde, yoghurt, etc.	22.667.333
V210301	Sojasauce, tomatketchup m.v., DK	Fødevarer n.e.c.	16.535.853
V210301	Sojasauce, tomatketchup m.v., ROW	Fødevarer n.e.c.	20.269.755
V210301	Sojasauce, tomatketchup m.v. (fruit), DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	14.402.194
V210301	Sojasauce, tomatketchup m.v. (Kød), DK	Fødevarer n.e.c.	1.066.829
V210301	Sojasauce, tomatketc. m.v. (pharm.), DK	Fødevarer n.e.c.	235.418
V151201	Solsik-, saflorolie, rå olie m.v., DK	Smør, olier og fedtstoffer	303.965
V151201	Solsik-, saflorolie, rå olie m.v., ROW	Smør, olier og fedtstoffer	21.765
V120600	Solsikkefrø, også knuste, ROW	Brød og kornprodukter	16.269.526
V151203	Solsikke-saflorolie ej rå olie, DK	Smør, olier og fedtstoffer	298.867
V151203	Solsikke-saflorolie ej rå olie, ROW	Smør, olier og fedtstoffer	606.791
V150703	Soyabønneolie m.v.ej rå olie, DK	Smør, olier og fedtstoffer	378.642
V150703	Soyabønneolie m.v.ej rå olie, ROW	Smør, olier og fedtstoffer	2.776.710
V020900	Spæk og fedt af svin, fjerkræ, DK	Smør, olier og fedtstoffer	2.760.286
V020900	Spæk og fedt af svin, fjerkræ, ROW	Smør, olier og fedtstoffer	96.270
V020603	Spiseligt slagteaffald af svin, DK	Kød	51.180.418
V020603	Spiseligt slagteaffald af svin, ROW	Kød	12.480.173
V020601	Spiseligt slagteaffald ej svin, DK	Kød	6.250.478
V020601	Spiseligt slagteaffald ej svin, ROW	Kød	8.957.095
V071203	Spiseløg, svampe m.v., tørrede, DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	320.529
V071203	Spiseløg, svampe m.v., tørrede, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	1.136.422
V110800	Stivelse inulin, DK	Brød og kornprodukter	21.023.509
V110800	Stivelse inulin, ROW	Brød og kornprodukter	7.775.818
V071009	Sukkermajs, frossen, DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	1.016.253
V071009	Sukkermajs, frossen, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	621.890

V200507	Sukkermajs, konserveret ej fros, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	4.022.597
V121209	Sukkerrør, friske, tørrede., ROW	Flødeis, chokolade og konfekturer	.874
V170403	Sukkerverer u. indh. af kakao, DK	Flødeis, chokolade og konfekturer	26.920.238
V170403	Sukkerverer u. indh. af kakao, ROW	Flødeis, chokolade og konfekturer	14.495.513
V210401	Suppe og bouillon, DK	Fødevarer n.e.c.	3.331.122
V210401	Suppe og bouillon, ROW	Fødevarer n.e.c.	4.728.044
V210401	Suppe og bouillon (Fisk), DK	Fødevarer n.e.c.	859.644
V210401	Suppe og bouillon (n.e.c.), DK	Fødevarer n.e.c.	1.289.467
V210401	Suppe og bouillon (pharm.), DK	Fødevarer n.e.c.	214.911
V210401	Suppe og bouillon (veg.), DK	Fødevarer n.e.c.	322.367
V200505	Surkål, ærter, bønner o.l. ej frø, DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	6.293.261
V200505	Surkål, ærter, bønner o.l. ej frø, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	9.833.220
V200505	Surkål, ærter, bønner o.l. ej frø (n.e.c.),	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	3.539.959
V200300	Svampe, trøfler ej med eddike, DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	421.166
V200300	Svampe, trøfler ej med eddike, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	1.719.854
V021001	Svinekød saltet, tørret el. røg, DK	Kød	12.697.670
V021001	Svinekød saltet, tørret el. røg, ROW	Kød	1.405.037
V050400	Tarme, blærer og maver, ej fisk, DK	Kød	89.390
V050400	Tarme, blærer og maver, ej fisk, ROW	Kød	59.211
V210603	Tilb. næringsmidler ej mælkefedt, DK	Fødevarer n.e.c.	3.270.745
V210603	Tilb. næringsmidler ej mælkefedt, ROW	Fødevarer n.e.c.	4.127.369
V210603	Tilb.nær.midl. ej mælkefedt (pharm.), DK	Fødevarer n.e.c.	389.374
V190105	Tilbe. næringsmidl, min 50 vægt%, ROW	Fødevarer n.e.c.	320.814
V190101	Tilbe. næringsmidler til børn, DK	Fødevarer n.e.c.	5.188.900
V190101	Tilbe. næringsmidler til børn, ROW	Fødevarer n.e.c.	135.983
V190101	Tilbe. næringsmidler til børn (Kød), DK	Fødevarer n.e.c.	2.703.492
V190101	Tilbe. næringsmidler til børn (n.e.c.), DK	Fødevarer n.e.c.	475.064
V190101	Tilbe. næringsmidler til børn (pharm.),	Fødevarer n.e.c.	235.497
V210604	Tilberedte næringsmidler, DK	Fødevarer n.e.c.	20.598.737
V210604	Tilberedte næringsmidler, ROW	Fødevarer n.e.c.	18.781.201
V210604	Tilberedte næringsmidler (bread), DK	Fødevarer n.e.c.	605.845
V210604	Tilberedte næringsmidler (chem.), DK	Fødevarer n.e.c.	1.817.536
V210604	Tilberedte næringsmidler (fat), DK	Fødevarer n.e.c.	1.211.690
V210604	Tilberedte næringsmidler (Kød), DK	Fødevarer n.e.c.	9.693.523
V210604	Tilberedte næringsmidler (pharm.), DK	Fødevarer n.e.c.	6.664.297
V210604	Tilberedte næringsmidler (veg.), DK	Fødevarer n.e.c.	1.211.690
V070200	Tomater, fersk/kølet, DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	34.425.503
V070200	Tomater, fersk/kølet, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	23.584.088
V200200	Tomater, konserveret, DK	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	634.320
V200200	Tomater, konserveret, ROW	Frugt og grøntsager undtagen kartofler	12.835.418
V190300	Topioka og -erstatninger, DK	Brød og kornprodukter	20.074
V190300	Topioka og -erstatninger, ROW	Brød og kornprodukter	158.394
V030206	Tun, sild, torsk ol., fersk/kølet, DK	Fisk	8.473.750
V030206	Tun, sild, torsk ol., fersk/kølet, ROW	Fisk	21.329.095
V030206	Tun, sild, torsk ol., fersk/kølet (proc.),	Fisk	953.746
V030307	Tun, sild, torsk, sej ol. frosset, DK	Fisk	976.075
V030307	Tun, sild, torsk, sej ol. frosset, ROW	Fisk	6.675.926
V190507	Tvebak, krydder, ristet brød o l, DK	Brød og kornprodukter	572.185
V190507	Tvebak, krydder, ristet brød o l, ROW	Brød og kornprodukter	1.976.779
V190507	Tvebak, krydder, ristet brød o l (n.e.c.),	Brød og kornprodukter	385.016
V170401	Tyggegummi, overtruk med sukker, DK	Flødeis, chokolade og konfekturer	996.521
V170401	Tyggegummi, overtruk med sukker, ROW	Flødeis, chokolade og konfekturer	162.224
V040400	Valle, i.a.n., DK	Mælk, fløde, yoghurt, etc.	10.883.168
V040400	Valle, i.a.n., ROW	Mælk, fløde, yoghurt, etc.	7.870.689
V120711	Valmuefrø, også knuste, ROW	Brød og kornprodukter	1.252.469
V220103	Vand, is, sne, ej vand og mineral, ROW	Mineral vand, sodavand og frugtsaft	13.017.081
V220201	Vand, sødet, aromati. med kulsyre, DK	Mineral vand, sodavand og frugtsaft	216.846.131
V220201	Vand, sødet, aromati. med kulsyre, ROW	Mineral vand, sodavand og frugtsaft	4.613.747
V220201	Vand, sødet, aromati.m. kulsyre (fruit),	Mineral vand, sodavand og frugtsaft	4.519.781

V220201	Vand, sødet, aromati.m. kulsyre (nec).	Mineral vand, sodavand og frugtsaft	4.613.747
V090500	Vanille, DK	Fødevarer n.e.c.	40.991
V090500	Vanille, ROW	Fødevarer n.e.c.	42.366
V151603	Vegetabil. fedtstof + -olie samt dele, DK	Smør, olier og fedtstoffer	11.421.296
V151603	Vegetab. fedtstof + -olie samt dele, ROW	Smør, olier og fedtstoffer	1.859.281
V220500	Vermouth o a vin af frisk drue, ROW	Vin og spiritus	277.975
V220405	Vin m. champagneprop, ej mouss, ROW	Vin og spiritus	1.149.426
V220405	Vin, DK	Vin og spiritus	35.015.619
V220403	Vin, ROW	Vin og spiritus	27.867
V220803	Whisky, ROW	Vin og spiritus	2.573.506
V040301	Yoghurt, konc. med smag el sød., DK	Mælk, fløde, yoghurt, etc.	45.217.524
V040301	Yoghurt, konc. med smag el sød., ROW	Mælk, fløde, yoghurt, etc.	4.562.530

Tabel 6. Indplacering af levnedsmidler fra kostundersøgelsen i forhold til forsyningsstatistikens V-numre. Højrøde markeringer viser usikre angivelser, hvis endelige indplacering er afgjort af 2.-0 LCA Consultants.

Levnedsmidler fra Kostundersøgelsen	V-numre	Forsyningsstatistikken
A38, acidophilus tykmælk	V040303	Fermenteret mælk ej yoghurt
Abrikos, tørret	V081300	Abrikos, svesker ol tør frugt
Agurk, rå	V070700	Agurker, asier, fersk/kølet
Ananas, konserveres	V200803	Frugt m.v. på dåse
Ananas, rå	V081000	Jordbær, andre friske frugter
(indsat af forfatterne)	V080400	Dadler figner ananas m.v.
And, kød og skind, rå	V020703	Fjerkræ, sp. affald frosset
And, kød, rå	V020703	Fjerkræ, sp. affald frosset
Appelsin, rå	V080500	Citrusfrugter frisk el tørrede
Appelsinjuice, konserveres	V220203	Andre drikkevarer, alkoholfrie (fruit)
(indsat af forfatterne)	V200900	Frugt- og grøntsagssaft
Asier, syltede	V200101	Agurker, asier og spiseløg
Asparges, konserveres	V071100	Grøntsager, forel. konserveret
Asparges, uspec., rå	V070900	Andre grøntsager friske/kølet
Aubergine, rå	V070900	Andre grøntsager friske/kølet
Avocado, rå	V080900	Abrikoser kirsebær ferskner m.v.
(indsat af forfatterne)	V200600	Frugt, nødder, frugtskaller
(indsat af forfatterne)	V081000	Jordbær, andr. friske frugter
Bacon, stegestykke, rå	V021001	Svinekød saltet, tørret el. røg
Bagegær, presset, rå	V210201	Levende gær
Banan, rå	V080300	Bananer, friske el tørrede
Bladselleri, rå	V070900	Andre grøntsager friske/kølet
Blodpølse	V160100	Pølser o l varer af kød mm
(indsat af forfatterne)	V020601	Spiseligt slagteaffald ej svin
Blomkål, uspec., rå	V070400	Hvidkål blomkål grønkål m.v.
Blomme, rå	V081000	Jordbær, andre friske frugter
Blæksprutte, rå	V030702	Muslinger, blæksp. lev. fersk/køl
Bolcher, blandede	V170403	Sukkervarer u. indh af kakao
Bondebrød med fedtrige frø, industrifremstillet	V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v.
Bondebrød, uden fedtrige frø, industrifremstillet	V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v.
Bouillon, oksekød, terning, spiseklar	V210401	Suppe og bouillon
Brie, 60+	V040601	Ost
Broccoli, rå	V070400	Hvidkål blomkål grønkål m.v.
Brune bønner, tørrede	V071303	Bønner, linser, bælgfrugter tørret
Bulgur (hvedekerner, knækkede, parboiled), rå	V190403	Korn, forkogt el tilberedt
Kakao, pulver	V180500	Kakaopulver, usødet
Kakaomælk	V220203	Andre drikkevarer, alkoholfrie
Champignon, konserveres	V071100	Grøntsager, forel. konserveret
Champignon, rå	V200300	Svampe, trøfler ej med eddike
Citronsaft, friskpresset	V080500	Citrusfrugter frisk el tørrede
Cornflakes, frosted	V190401	Ristede el ekspanderede korn
Cornflakes, uspec.	V190401	Ristede el ekspanderede korn
Creme fraiche 18 %	V040303	Fermenteret mælk ej yoghurt
Creme fraiche 38 %	V040303	Fermenteret mælk ej yoghurt
Croissant	V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v.
Daddel, tørret	V080400	Dadler figner ananas m.v.
Danablu 60+	V040601	Ost
Danbo, 20+	V040601	Ost
Danbo, 30+	V040601	Ost
Danbo, 45+	V040601	Ost
Dild, rå	V070900	Andre grøntsager friske/kølet
Dressing, mayonnaise	V151800	Fedtstoffer/olie samt dele ian
Eddike	V220900	Eddike og eddikeerstatninger

Fersken, konserver	V200803	Frugt m.v. på dåse
Fersken, rå	V080900	Abrikoser kirsebær ferskner m.v.
Feta, 40+	V040601	Ost
Feta, 50+	V040601	Ost
Figen, rå	V080400	Dadler figner ananas m.v.
Fladbrød	V190501	Knækbrød
Flûte, fint, industrifremstillet	V190511	Rug-,fransk-,sigtebrød m.v.
Flûte, groft, industrifremstillet	V190511	Rug-,fransk-,sigtebrød m.v.
Flûte, med fedtrige frø, industrifremstillet	V190511	Rug-,fransk-,sigtebrød m.v.
Fløde 13 %	V040105	Fløde,ej konc.el sød. 6 vægt%
Fløde 38 %, piskefløde	V040105	Fløde,ej konc.el sød. 6 vægt%
Flødechokolade	V180605	Chokoladevarer,i pakk max 2 kg
Flødeis	V210500	Konsumis også indhold af kakao
Flødeost, 70+	V040601	Ost
Franskbrød	V190511	Rug-,fransk-,sigtebrød m.v.
Frugtkvark	V040601	Ost
Frugtpålæg, figen	V081300	Abrikos, svesker ol tør frugt
Frugtsaft, blandet, sødet, koncentreret	V200900	Frugt- og grøntsagssaft
Frugtsaft, blandet, usødet, koncentreret	V200900	Frugt- og grøntsagssaft
Gelatine	V350300	Gelatine og gelatinederivater
Grahamsmel, fuldkornshvedemel	V110301	Gryn og groft mel, af hvede
Grovfranskbrød	V190511	Rug-,fransk-,sigtebrød m.v.
Grøn kål, dybfrost	V070400	Hvidkål blomkål grøn kål m.v.
Grøn kål, rå	V070400	Hvidkål blomkål grøn kål m.v.
Grønne bønner, dybfrost	V200403	Grøntsager, -blandinger frosne
(indsat af forfatterne)	V071007	Grøntsager,grøntsagsbland.fros
Grønne bønner, grønne, rå	V071005	Bønner (art vigna, phaseolus)
Grønne ærter, dybfrost	V071003	Ærter (art pisum sativum),fros
Grønne ærter, rå	V200505	Surkål,ærter,bønner o.l.ej fro
Gule ærter (flækærter), rå	V071301	Ærter,hestebønner m.v. udbæl.tør
Gulerod, uspec., rå	V070600	Gulerødder turnips rødbeder m.v.
Gås, kød og skind, rå	V020703	Fjerkræ, sp. affald frosset
Gås, kød, rå	V020703	Fjerkræ, sp. affald frosset
Hamburgerryg, kogt	V160203	Kødvarer af dyr tilb. el kons.
Hassel nød, tørret	V080200	Nødder (val,hassel),mandler m.v.
Havarti, 60+	V040601	Ost
Havregryn, uspec.	V110400	Korn valset,flager (havregryn)
Hellefisk, røget	V030500	Fisk tørret,salt,røg også kogt
Hindbær, rå	V081000	Jordbær, andre friske frugter
Hindbærmarmelade	V200705	Marmelade m.v. ej af citrusfrugt
Hjerte, svin, rå	V020603	Spiseligt slagteaffald af svin
Honning	V040900	Naturlig honning
Hornfisk, rå	V030401	Fiskefilet,fersk/kølet
Hvedebrød, bolle, fin, industrifremstillet	V190511	Rug-,fransk-,sigtebrød m.v.
Hvedebrød, bolle, grov, industrifremstillet	V190511	Rug-,fransk-,sigtebrød m.v.
Hvedebrød, bolle, grov, m. fedtrige frø, indust.	V190511	Rug-,fransk-,sigtebrød m.v.
Hvedebrød, bolle, italiensk, industrifremstillet	V190511	Rug-,fransk-,sigtebrød m.v.
Hvedebrød, fint, store	V190511	Rug-,fransk-,sigtebrød m.v.
Hvedebrød, groft uden fedtrige frø, uden kerner	V190511	Rug-,fransk-,sigtebrød m.v.
Hvedebrød, sandwich/toastbrød med fedtrige	V190511	Rug-,fransk-,sigtebrød m.v.
Hvedebrød, store, italiensk	V190511	Rug-,fransk-,sigtebrød m.v.
Hvedebrød, store, med fedtrige frø	V190511	Rug-,fransk-,sigtebrød m.v.
Hvedebrød, toastbrød, fint, industrifremstillet	V190511	Rug-,fransk-,sigtebrød m.v.
Hvedebrød, toastbrød, groft, industrifremstillet	V190511	Rug-,fransk-,sigtebrød m.v.
Hvedekliid	V110301	Gryn og groft mel, af hvede
Hvedemel	V110100	Hvedemel og mel af hvede+rug
Hvide bønner, tørrede	V071303	Bønner,linser,bælgfrugter tør.
Hvidkål, rå	V070400	Hvidkål blomkål grøn kål m.v.
Hvidløg, rå	V070300	Løg og porrer friske el kølet

Hvidvin, medium	V220403	Vin
Hyben pulver, tørret	V081300	Abrikos, svesker og tør frugt
(indsat af forfatterne)	V130201	Plantesafter og -ekstrakter
Hytteost, 20+	V040601	Ost
Høne, kød, rå	V020703	Fjerkræ, sp. affald frosset
Hørfrø, rå	V120400	Hørfrø, også knuste
Jordbær, dybfrost, usukrede	V081101	Jordbær, frosne, også sødede
Jordbær, rå	V081000	Jordbær, andre friske frugter
Jordnød, tørret	V071303	Bønner, linser, bælgfrugter tør.
Jordnøddesmør	V200801	Nødder, kerner, frø, konserveret
Jordskok, rå	V071400	Rødder og rodknolde
Kaffe, drikkeklar	V090105	Kaffe, brændt
Kakifrugt (Sharon), rå	V080400	Dadler figner ananas m.v.
(indsat af forfatterne)	V081000	Jordbær, andre friske frugter
Kalkun, kød, rå	V020701	Fjerkræ, sp. affald fersk/køl
Karameller, blandede	V170403	Sukkervarer u. indh af kakao
(indsat af forfatterne)	V170205	Glucos-, sirup ej indh fructose
Karry, pulver	V091000	Ingefær, karry og krydderier
Kartoffel, chips (franske kartofler)	V110503	Kartoffelflager
Kartoffel, pommes frites, friturestegte	V110503	Kartoffelflager
Kartoffel, uspec., rå	V070100	Kartofler friske el kølet, ian.
Kartoffelmel	V110501	Kartoffelmel
Kaviar, uægte (stenbiderrogn)	V030209	Fiskelev., rogn el mælk, fer/køl
Kiks, fuldkorns-, digestivetype	V190505	Kiks, biscuits, småkager, vafler
Kikærter, tørrede, rå	V071301	Ærter, hestebønner m.v. udbæl.tør
(indsat af forfatterne)	V071303	Bønner, linser, bælgfrugter tør.
Kinakål, pe-tsai, rå	V070400	Hvidkål blomkål grønkål m.v.
Kirsebær, rå	V080900	Abrikoser kirsebær ferskner m.v.
Kirsebær, syltede	V200803	Frugt m.v. på dåse
Kiwi, rå	V081000	Jordbær, andre friske frugter
Knækbrød, hvede-, fint	V190501	Knækbrød
Knækbrød, hvede-, granhamstype	V190501	Knækbrød
Køgt oksebryst	V160203	Kødvarer af dyr tilb. el kons.
Kokosfedt	V151303	Kokosolie m.v. + dele ej rå olie
Kokosmel	V080100	Nødder fra kokos, para, akajou
Kokosnød, rå	V080100	Nødder fra kokos, para, akajou
Kvark, 5+	V040601	Ost
Kylling, kød og skind, rå	V020701	Fjerkræ, sp. affald fersk/køl
Kylling, kød, rå	V020701	Fjerkræ, sp. affald fersk/køl
Kærnemælk	V040303	Fermenteret mælk ej yoghurt
Kødpølse	V160100	Pølser og varer af kød mm
Lakrids, uspec.	V170403	Sukkervarer u. indh af kakao
Lakridskonfekt	V170403	Sukkervarer u. indh af kakao
Laks, røget, udskåret	V030500	Fisk tørret, salt, røg også kogt
Laks, rå	V030202	Laks og ørred m.v., fersk/kølet
Lammekød, bov, rå	V020403	Lamme- og fårekød, frosset
Lammekød, kølle, afpudset, rå	V020403	Lamme- og fårekød, frosset
Lammekød, kølle, med fedt, rå	V020403	Lamme- og fårekød, frosset
Letmælk	V040101	Mælk, ej konc. el sød. 1 vægt%
Letmælksyoghurt med saft	V040301	Yoghurt, konc. med smag el sød.
Lever, kalv, rå	V021003	Kød og sp. aff. af hornkvæg m.v.
(indsat af forfatterne)	V020801	Kød og sp. affald af dyr ian.
Lever, svin, rå	V020603	Spiseligt slagteaffald af svin
Leverpostej	V160203	Kødvarer af dyr tilb. el kons.
Løg, rå	V070300	Løg og porrer friske el kølet
Majs, kerner, dybfrost	V071009	Sukkermais, frossen
Majs, kerner, konserveres	V200507	Sukkermais, konserveret ej fros
Majsmel	V110200	Mel ej af hvede og hvede+rug
Majsstivelse	V190300	Topioka og -erstatninger

Makaroni, spaghetti, kogt	V190203	Pastaprod., med fyld, også kogte
Makaroni, spaghetti, rå	V190201	Pastaprod. ej kogt, fyld el tilb
Makrel i tomat, konserveres	V160400	Fisk tilberedt el konserveret
Makrel, røget	V030500	Fisk tørret, salt, røg også kogt
Makrel, rå	V030401	Fiskefilet, fersk/kølet
Mandel, rå	V080200	Nødder (val, hassel), mandler m.v.
Mangofrugt, mangoblomme, mangga, rå	V081000	Jordbær, andre friske frugter
(indsat af forfatterne)	V080900	Abrikoser kirsebær ferskner m.v.
Marcipan	V170403	Sukkervarer u. indh af kakao
Margarine, 80 %, bordbrug, vegetabilsk fedt	V151701	Margarine, ej flydende margari.
Margarine, 80 %, stegn./bagn., animalsk og veg	V151701	Margarine, ej flydende margari.
Margarine, 80 %, stegning/bagning, veget. fedt	V151701	Margarine, ej flydende margari.
Mariekiks	V190505	Kiks, biscuits, småkager, vafler
Mayonnaise	V151800	Fedtstoffer/olie samt dele ian
Mayonnaise, fedtreduceret	V151800	Fedtstoffer/olie samt dele ian
(indsat af forfatterne)	V210604	Tilberedte næringsmidler (fat)
Medisterpølse, rå	V160100	Pølser o l varer af kød mm
Minarine, 40 %, vegetabilsk fedt	V151703	Blandinger af fedtstoffer/olier
(indsat af forfatterne)	V151701	Margarine, ej flydende margari.
Mineralvand, dansk vand o.lign.	V220101	Mineralvand, vand med kulsyre
Mineralvand, sodavand, tilsat sukker, uspec.	V220201	Vand, sødet, aromati. med kulsyre
Mineralvand, sodavand, u. tilsat sukker, uspec.	V220101	Mineralvand, vand med kulsyre
Morgenmadsprodukt, Guldkorn (Ota)	V190401	Ristede el ekspanderede korn
Müsli, uspec.	V110400	Korn valset, flager (havregryn)
	V190401	Ristede el ekspanderede korn
Mørk chokolade	V180605	Chokoladevarer, i pakn max 2 kg
Nektarin, rå	V080900	Abrikoser kirsebær ferskner m.v.
Netmelon, rå	V080700	Meloner, friske
Nøddepasta, Nutella	V170403	Sukkervarer u. indh af kakao
Oksekød, højrebsfilet med kappe, rå	V020100	Kød af hornkvæg, fersk/kølet
Oksekød, højrebsfilet, afpudset, rå	V020100	Kød af hornkvæg, fersk/kølet
Oksekød, inderlår med kappe, rå	V020100	Kød af hornkvæg, fersk/kølet
Oksekød, mørbrad, afpudset, rå	V020100	Kød af hornkvæg, fersk/kølet
Oksekød, spidsbryst, rå	V020100	Kød af hornkvæg, fersk/kølet
Oksekød, tykstegsfilet med kappe, rå	V020100	Kød af hornkvæg, fersk/kølet
Oksekød, tyndbryst, rå	V020100	Kød af hornkvæg, fersk/kølet
Oksekød, yderlår, rå	V020100	Kød af hornkvæg, fersk/kølet
Oliven, grønne, marinerede, konserveres	V200803	Frugt m.v. på dåse
Oliven, sorte, saltede, i olie	V200803	Frugt m.v. på dåse
Olivenolie	V150903	Olivenolie m.v., rensel el raff.
Papaya, mamaja, træmelon, rå	V080700	Meloner, friske
Parmesan, revet	V040601	Ost
Pastinak, rå	V071400	Rødder og rodknolde
Peber, sort	V090400	Peber tørrede knuste el formal
Peberfrugt, grøn, rå	V070900	Andre grøntsager friske/kølet
Peberfrugt, rød, rå	V070900	Andre grøntsager friske/kølet
Persille, rå	V070900	Andre grøntsager friske/kølet
Pinjefrø, tørrede	V200801	Nødder, kerner, frø, konserveret
Pop Corn (poppede majs-kærner)	V190401	Ristede el ekspanderede korn
Porre, rå	V070300	Løg og porrer friske el kølet
Portvin	V220407	Sherry, portvin, druevin, o lign.
Purløg, rå	V070300	Løg og porrer friske el kølet
Pære, konserveres	V200803	Frugt m.v. på dåse
Pære, rå	V080800	Æbler pærer og kvæder friske
Rabarber, rå	V070900	Andre grøntsager friske/kølet
Rapsolie	V151401	Raps-rybs- sennepsolie, rå olie
Rasp	V190507	Tvebak, krydder, ristet brød o l
Reje, dybfrost	V030603	Hummer, rejer, krabber, frosset
Reje, konserveres	V160400	Fisk tilberedt el konserveret

Remoulade, fedtreduceret, uspec.	V151800	Fedtstoffer/olie samt dele ian
Remoulade, uspec.	V151800	Fedtstoffer/olie samt dele ian
(indsat af forfatterne)	V210604	Tilberedte næringsmidler (fat)
Ris, parboiled, rå	V100603	Ris, afskallet (hinderis)
Ris, polerede, rå	V100605	Ris, brudris
Risengryn, grødris, polerede, rå	V100605	Ris, brudris
Rismel	V100605	Ris, brudris
Rosenkål, dybfrost	V070400	Hvidkål blomkål grønkål m.v.
Rosin uden kerner	V080603	Druer, tørrede
Rugbrød med fedtrige frø og hele kerner	V190511	Rug-,fransk-,sigtebrød m.v.
Rugbrød, fuldkorn	V190511	Rug-,fransk-,sigtebrød m.v.
Rugbrød, lyst	V190511	Rug-,fransk-,sigtebrød m.v.
Rugbrød, mørkt	V190511	Rug-,fransk-,sigtebrød m.v.
Rugkerner, hele/knækkede	V110303	Gryn og groft mel, andre korns.
Rugmel, groft, fuldkornsrugmel	V110303	Gryn og groft mel, andre korns.
Rullepølse	V160203	Køddvarer af dyr tilb. el kons.
Rygeost, 40+	V040601	Ost
Rødbede, konserveres	V071100	Grøntsager, forel. konserveret
Rødbede, rå	V070600	Gulerødder turnips rødbeder m.v.
Rødkål, konserveres	V071100	Grøntsager, forel. konserveret
Rødspætte, rå	V030204	Fladfisk, fersk/kølet
Rødvin	V220403	Vin
Røget svinefilet	V160203	Køddvarer af dyr tilb. el kons.
Salat, hovedsalat, rå	V070500	Salat og cikorie friske/kølet
Salat, Iceberg, rå	V070500	Salat og cikorie friske/kølet
Salt kød	V160203	Køddvarer af dyr tilb. el kons.
Salt, bordsalt	V250100	Salt
Salt, stensalt, køkkensalt	V250100	Salt
Sej, filet, dybfrost	V030307	Tun,sild,torsk,sej ol. frosset
Selleri, rod, rå	V071400	Rødder og rodknolde
Sennep, brun, færdiglavet	V210303	Sennepsmel samt tilb. sennep
Sesamfrø, afskallede	V120705	Sesamfrø, også knuste
Sild, marineret	V160400	Fisk tilberedt el konserveret
Sild, røget	V030500	Fisk tørret,salt,røg også kogt
Sild, rå	V030206	Tun,sild,torsk ol.,fersk/kølet
Sirup	V170103	Rør-roesukker,med smag el farv
Skinke, kogt, konserveres	V160203	Køddvarer af dyr tilb. el kons.
Skinke, røget	V160203	Køddvarer af dyr tilb. el kons.
Skinke, røget, kogt	V160203	Køddvarer af dyr tilb. el kons.
Skummetmælk	V040101	Mælk, ej konc.el sød. 1 vægt%
Skummetmælkspulver	V040203	Mælk,fløde, fast form, ej sød.
Smelteost, 30+	V040603	Smelteost ej revet el pulverf.
Smelteost, 45+	V040603	Smelteost ej revet el pulverf.
Smør, saltet	V040500	Smør og andre mælkefedtstoffer
Smørbart blandingsprodukt, 80% fedt	V040503	Blandingsprodukter
Sofrugbrød (uden fedtrige frø)	V190511	Rug-,fransk-,sigtebrød m.v.
Sofrugbrød med fedtrige frø og hele kerner	V190511	Rug-,fransk-,sigtebrød m.v.
Soja sauce	V210301	Sojasauce,tomatetchup m.v.
Sojadrik, kommercielt tilberedt	V220203	Andre drikkevarer, alkoholfrie (fruit)
Sojamel	V071303	Bønner,linser,bælgfrugter tør.
Sojaolie	V150703	Soyabønneolie m.v..ej rå olie
Sojaprotein, koncentrat, Procon 2000	V210601	Proteinkoncentrater
Solsikkefrø, afskallede, tørrede	V120600	Solsikkefrø, også knuste
Spegepølse	V160100	Pølser o l varer af kød mm
Spinat, hakket, dybfrost	V071007	Grøntsager,grøntsagsbland.fros
Spinat, rå	V070900	Andre grøntsager friske/kølet
Spirituosa, gennemsnitlige værdier	V220700	Ethanol o a spiritus i.a.n.
Squash, alle typer, rå	V070700	Agurker,asier,fersk/kølet
	V070900	Andre grøntsager friske/kølet

Sukker, brun farin	V170103	Rør-roesukker, med smag el farv
Sukker, stødt melis (saccharose)	V170105	Ren saccharose, i fast form
Sveske, rå	V081300	Abrikos, svesker ol tør frugt
Svinebov med svær, rå	V020301	Kød af svin, fersk/kølet
Svinebov til fars, ca. 16 % fedt, rå	V020301	Kød af svin, fersk/kølet
Svinebov, helt afpudset, rå	V020301	Kød af svin, fersk/kølet
Svinebryst, kogestykke med svær, rå	V020301	Kød af svin, fersk/kølet
Svinefedt, afsmeltet	V020900	Spæk og fedt af svin, fjerkræ
Svinekam med svær, rå	V020301	Kød af svin, fersk/kølet
Svinekam uden svær, ca. 3 mm spæk, rå	V020301	Kød af svin, fersk/kølet
Svinekød, nakkefilet, helt afpudset (Nakkekot)	V020301	Kød af svin, fersk/kølet
Svinekød, nakkekam med svær, rå	V020301	Kød af svin, fersk/kølet
Svinemørbrad, afpudset, rå	V020301	Kød af svin, fersk/kølet
Sylte	V160203	Kødvarer af dyr tilb. el kons.
Sødmælk	V040103	Mælk, ej konc.el sød. 6 vægt%
Tang, konbu, tørret (kelp)	??	Tang og alger
Te, drikkeklar	V090201	Grøn og sort te vægt max 3 kg
Tebirkes	V190508	Kager, bagværk tils. Sødemidler
Tomat, flået, konserveres	V200200	Tomater, konserveret
Tomat, uspec., rå	V070200	Tomater, fersk/kølet
Tomatjuice, konserveres	V200200	Tomater, konserveret
Tomatketchup	V210301	Sojasauce, tomatketchup m.v.
Tomatpure	V200200	Tomater, konserveret
Torsk, filet, rå	V030206	Tun, sild, torsk ol., fersk/kølet
Torsk, lever, konserveres	V160400	Fisk tilberedt el konserveret
Torsk, levertran	V150400	Fedtstoffer/olie af fisk
Torsk, rogn, konserveres	V160400	Fisk tilberedt el konserveret
Tranebær, rå	V081000	Jordbær, andre friske frugter
Tun i olie, konserveres	V160400	Fisk tilberedt el konserveret
Tun i vand, konserveres	V160400	Fisk tilberedt el konserveret
Tvebakker	V190507	Tvebak, krydder, ristet brød o l
Tyggegummi, med sukker, uspec.	V170401	Tyggegummi, overtruk med sukker
Tyggegummi, uden sukker, uspec.	??	
Vandmelon, rå	V080700	Meloner, friske
Vermouth, sød	V220500	Vermouth o a vin af frisk drue
Vermouth, tør	V220500	Vermouth o a vin af frisk drue
Vindrue, rå	V080601	Druer, friske
Vindrukerneolie	??	
Vingummi	V170403	Sukkervarer u. indh af kakao
Wienerbrød, uspec.	V190508	Kager, bagværk tils. Sødemidler
Wienerpølse	V160100	Pølser o l varer af kød mm
Ylette naturel	V040303	Fermenteret mælk ej yoghurt
Ymer naturel	V040303	Fermenteret mælk ej yoghurt
Yoghurt med frugt, uspec.	V040301	Yoghurt, konc. med smag el sød.
Yoghurt naturel	??	
Æble, uspec., rå	V080800	Æbler pærer og kvæder friske
Æblemost, uspec.	V220203	Andre drikkevarer, alkoholfrie (fruit)
	V200900	Frugt- og grøntsagssaft
Æg, blomme, rå	V040800	Fugleæg uden skal, og æggeblom.
Æg, hele, rå	V040700	Fugleæg med skal fris/kons/kog
Æg, hele, tørret	??	
Æg, hvide, rå	V040800	Fugleæg uden skal, og æggeblom.
Øl, let pilsner, ubeskattet, uspec.	V220300	Øl
Øl, mørkt hvidtøl, ubeskattet, uspec.	V220300	Øl
Øl, pilsner, skatteklasse 1, uspec.	V220300	Øl
Øl, skatteklasse 3, uspec.	V220300	Øl
Ørred, regnbue-, rå	V030202	Laks og ørred m.v., fersk/kølet
Ål, røget	V030500	Fisk tørret, salt, røg også kogt
Ål, rå	V030208	Ål, fersk/kølet

Tablet 7. Dansk gennemsnitskost (indkøbt mængde) ifølge DFV's bearbejdning af kostundersøgelsen

V-numre	varer fra forsyningsstatistikken	LT.nr.	Gruppe	Produkt navn	Mand 13.300 kJ		Kvinde 10.400 kJ		Dreng 9.800 kJ		Pige 7.700 kJ		Familien 11.294 kJ	
					Indkøbt g/dag	Indkøbt g/dag	Indkøbt g/dag	Indkøbt g/dag	Indkøbt g/dag	Indkøbt g/dag	Indkøbt g/dag	Indkøbt g/dag		
V040103	Mælk, ej konc.el sød. 6 vægt%	156	1	Sødmælk, konventionel (ikke-økologisk)	55,65	43,48	66,00	51,88	217,01					
V040303	Fermenteret mælk ej yoghurt	157	1	A38, acidophilus tykmælk	1,61	1,26	1,88	1,48	6,24					
V220203	Andre drikkevarer, alkoholfrie	159	1	Kakaomælk	42,79	33,44	57,26	45,01	178,50					
V040303	Fermenteret mælk ej yoghurt	160	1	Creme fraiche , 18 %	3,69	2,88	2,54	2,00	11,11					
V040303	Fermenteret mælk ej yoghurt	161	1	Creme fraiche 38 %	0,90	0,70	1,08	0,85	3,52					
V040105	Fløde, ej konc.el sød. 6 vægt %	165	1	Fløde 13 %	8,41	6,57	4,45	3,50	22,94					
V040105	Fløde, ej konc.el sød. 6 vægt%	166	1	Fløde 38 %, piskefløde	7,67	5,99	3,68	2,89	20,23					
V040303	Fermenteret mælk ej yoghurt	168	1	Kærnemælk	24,75	19,34	26,08	20,50	90,67					
V040101	Mælk, ej konc.el sød. 1 vægt%	170	1	Letmælk, konventionel (ikke-økologisk)	160,61	125,51	266,56	209,54	762,22					
V040101	Mælk, ej konc.el sød. 1 vægt%	251	1	Skummetmælk	99,54	77,78	104,21	81,92	363,45					
V040303	Fermenteret mælk ej yoghurt	332	1	Ymer naturel	0,35	0,27	0,20	0,15	0,96					
??		333	1	Yoghurt naturel	17,87	13,97	8,41	6,61	46,85					
V040301	Yoghurt, konc. med smag el sød.	334	1	Letmælksyoghurt med saft	7,53	5,88	4,44	3,49	21,35					
V040301	Yoghurt, konc. med smag el sød.	335	1	Yoghurt med frugt, uspec.	18,85	14,73	22,98	18,07	74,64					
V040203	Mælk, fløde, fast form, ej sød.	366	1	Skummetmælkspulver	0,01	0,01	0,11	0,08	0,20					
V040601	Ost	260	2	Hytteost, 20+	0,55	0,43	0,20	0,16	1,34					
V040601	Ost	261	2	Kvark, 5+	0,26	0,20	0,09	0,07	0,62					
V040601	Ost	264	2	Rygeost, 40+	0,21	0,17	0,08	0,06	0,52					
V040603	Smelteost ej revet el pulverf.	265	2	Smelteost, 45+	1,83	1,43	2,03	1,60	6,88					
V040601	Ost	363	2	Feta, 40+	0,13	0,10	0,06	0,05	0,35					
V040601	Ost	364	2	Flødeost, 70+	0,91	0,71	0,16	0,13	1,91					
V040601	Ost	365	2	Parmesan, revet	0,02	0,01	0,00	0,00	0,03					
V040601	Ost	755	2	Danablu 60+	0,78	0,61	0,14	0,11	1,64					
V040601	Ost	759	2	Brie, 60+	0,91	0,71	0,16	0,13	1,91					
V040603	Smelteost ej revet el pulverf.	760	2	Smelteost, 30+	0,78	0,61	0,22	0,17	1,78					
V040601	Ost	769	2	Danbo, 45+	27,34	21,36	17,66	13,88	80,24					

V040601	Ost		775	2	Danbo, 30+	4,76	3,72	1,34	1,06	10,87
V040601	Ost		776	2	Danbo, 20+	1,56	1,22	0,44	0,34	3,56
V040601	Ost		779	2	Havarti, 60+	0,99	0,77	0,26	0,20	2,21
V040601	Ost		787	2	Feta, 50+	0,50	0,39	0,18	0,14	1,21
V040601	Ost		1300	2	Frugtkvark	2,71	2,12	4,40	3,46	12,69
V210500	Konsumis også indhold af kakao		848	3	Flødeis	10,32	8,07	16,19	12,73	47,31
V190401	Ristede el ekspanderede korn		43	4	Cornflakes, uspec.	4,46	3,48	6,15	4,83	18,92
V110301	Gryn og groft mel, af hvede		86	4	Hvedeklid	0,38	0,30	0,18	0,14	1,01
V110501	Kartoffelmel		116	4	Kartoffelmel	0,28	0,22	0,15	0,11	0,76
V110200	Mel ej af hvede og hvede+rug		172	4	Majsmel	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01
V190300	Topioka og -erstatninger		173	4	Majsstivelse	0,09	0,07	0,05	0,04	0,23
V190201	Pastaprod.ej kogt,fyld el tilb		174	4	Makaroni, spaghetti, rå	10,08	7,87	9,40	7,39	34,74
V100605	Ris, brudris		222	4	Risemel	0,01	0,01	0,01	0,01	0,03
V100603	Ris, afskallet (hinderis)		223	4	Ris, parboiled, rå	4,35	3,40	2,75	2,16	12,66
V100603	Ris, afskallet (hinderis)		224	4	Ris, polerede, rå	4,99	3,90	3,03	2,38	14,31
V190203	Pastaprod.,m. fyld, også kogte		398	4	Makaroni, spaghetti, kogt	0,45	0,35	0,25	0,20	1,25
V190401	Ristede el ekspanderede korn		469	4	Pop Corn (poppede majs-kærner)	0,71	0,56	1,39	1,09	3,75
V110400	Korn valset, flager (havregryn)		530	4	Havregryn, uspec.	9,35	7,31	8,96	7,05	32,68
V110100	Hvedemel og mel af hvede+rug		531	4	Hvedemel	29,55	23,09	25,40	19,97	98,01
V190505	Kiks, biscuits, småkager, vaffer		532	4	Mariekiks	0,27	0,21	0,46	0,36	1,30
V190501	Knækbrød		533	4	Knækbrød, hvede-, fint	0,21	0,17	0,21	0,16	0,75
V190507	Tvebak, krydder, ristet brød o l		534	4	Rasp	0,71	0,55	0,35	0,27	1,88
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v.		535	4	Rugbrød, lyst	0,02	0,01	0,02	0,02	0,07
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v.		536	4	Rugbrød, mørkt	9,63	7,53	5,52	4,34	27,03
V110303	Gryn og groft mel, andre korns.		541	4	Rugmel, groft, fuldkornsrugmel	0,04	0,03	0,01	0,01	0,08
V190403	Korn, forkogt el tilberedt		594	4	Bulgur (hvedekerner, knæk./parboiled), rå	0,11	0,09	0,00	0,00	0,20
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v.		732	4	Rugbrød, fuldkorn	24,60	19,22	14,17	11,13	69,13
V190505	Kiks, biscuits, småkager, vaffer		854	4	Kiks, fuldkorns-, digestive type	0,53	0,41	0,89	0,70	2,53
V190507	Tvebak, krydder, ristet brød o.l.		984	4	Tvebakker	0,80	0,62	0,25	0,20	1,87
V190508	Kager, bagværk tils. Sødemedler		988	4	Wienerbrød, uspec.	9,03	7,06	5,01	3,94	25,04
V190401	Ristede el ekspanderede korn		1011	4	Cornflakes, frosted	1,04	0,81	5,36	4,21	11,42
V110400	Korn valset, flager (havregryn)		1012	4	Müsli, uspec.	2,81	2,20	1,34	1,06	7,41
V100605	Ris, brun ris		1013	4	Risengryn, grødris, polerede, rå	0,46	0,36	0,43	0,34	1,59

V190501	Knækbrød	1016	4	Fladbrød	0,11	0,09	0,08	0,06	0,34
V190501	Knækbrød	1018	4	Knækbrød, hvede-, grahamstype	1,23	0,96	0,86	0,68	3,73
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v.	1132	4	Croissant	2,91	2,27	1,94	1,52	8,65
V190508	Kager, bagværk tils. Sødemidler	1133	4	Tebirkes	1,31	1,02	0,71	0,56	3,60
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v.	1309	4	Rugbrød med fedtrige frø og hele kerner	16,64	13,00	10,69	8,40	48,74
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v.	1310	4	Hvedebrød, groft u. fedtrige frø, u. kerner	3,23	2,52	1,93	1,52	9,20
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v.	1311	4	Flûte, fint, industrifremstillet	10,33	8,07	9,62	7,56	35,57
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v.	1313	4	Flûte, groft, industrifremstillet	1,66	1,30	1,11	0,87	4,95
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v.	1314	4	Sofrugbrød (uden fedtrige frø)	24,60	19,22	14,17	11,13	69,13
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v.	1315	4	Sofrugbrød m. fedtrige frø og hele kerner	16,64	13,00	10,69	8,40	48,74
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v.	1317	4	Bondebrød, u. fedtrige frø, industrifremst.	0,02	0,01	0,02	0,02	0,07
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v.	1318	4	Bondebrød m. fedtrige frø, industrifremst.	0,02	0,01	0,02	0,02	0,07
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v.	1456	4	Hvedebrød, fint, store	32,55	25,43	23,60	18,55	100,13
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v.	1457	4	Hvedebrød, bolle, grov, industrifremstillet	2,42	1,89	1,45	1,14	6,90
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v.	1458	4	Hvedebrød/bolle, grov m. fedtr. Frø. Indus.	1,34	1,05	0,80	0,63	3,83
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v.	1463	4	Hvedebrød, store, med fedtrige frø	17,75	13,87	10,62	8,35	50,58
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v.	1465	4	Hvedebrød, toastbrød, fint, industrifremst.	27,24	21,29	21,77	17,12	87,41
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v.	1466	4	Hvedebrød, toastbrød, groft, industrifrem.	3,69	2,88	4,01	3,16	13,73
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v.	1467	4	Hvedebr., sandwi./toastbr. m. fedtr. frø, in.	2,98	2,33	3,35	2,64	11,31
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v.	1468	4	Flûte, med fedtrige frø, industrifremstillet	1,66	1,30	1,11	0,87	4,95
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v.	1469	4	Hvedebrød, bolle, fin, industrifremstillet	21,47	16,78	18,11	14,24	70,60
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød m.v.	1470	4	Hvedebrød, bolle, italiensk, industrifremst.	8,14	6,36	5,90	4,64	25,03
V070700	Agurker, asier, fersk/kølet	2	5	Agurk, rå	30,39	23,75	35,41	27,83	117,38
V070900	Andre grøntsager friske/kølet	8	5	Asparges, uspec., rå	0,31	0,24	0,04	0,03	0,62
V071100	Grøntsager, forel. konserveret	9	5	Asparges, konserveres	0,88	0,69	0,10	0,08	1,75
V070900	Andre grøntsager friske/kølet	10	5	Aubergine, rå	0,96	0,75	0,18	0,14	2,03
V080900	Abrikoser kirsebær ferskner m.v.	11	5	Avocado, rå	1,49	1,17	0,46	0,36	3,48
V070900	Andre grøntsager friske/kølet	15	5	Bladselleri, rå	1,05	0,82	0,22	0,17	2,27
V070400	Hvidkål blomkål grønkål m.v.	17	5	Blomkål, uspec., rå	4,18	3,27	1,07	0,84	9,37
V070400	Hvidkål blomkål grønkål m.v.	21	5	Broccoli, rå	3,41	2,67	1,00	0,79	7,86
V071303	Bønner, linser, bælgfrugter tør.	25	5	Hvide bønner, tørrede	0,17	0,13	0,06	0,05	0,41
V200403	Grøntsager, -blandinger frosne	27	5	Grønne bønner, cybfrost	1,48	1,15	0,74	0,58	3,95
V071005	Bønner (art vigna, phaseolus)	28	5	Grønne bønner, grønne, rå	0,20	0,16	0,10	0,08	0,54

V071303	Bønner, linser, bælgfrugter tør.	29	5	Brune bønner, tørrede	0,37	0,29	0,18	0,14	0,98
V200300	Svampe, trøfler ej med eddike	37	5	Champignon, rå	5,57	4,35	2,45	1,93	14,30
V070900	Andre grøntsager friske/kølet	45	5	Dild, rå	0,04	0,03	0,02	0,01	0,10
V070400	Hvidkål blomkål grønkål m.v.	64	5	Grønkål, dybfrost	0,47	0,37	0,21	0,17	1,22
V070600	Gulerødder turnips rødbeder m.v.	65	5	Gulerod, uspec., rå	56,42	44,09	38,54	30,30	169,34
V070400	Hvidkål blomkål grønkål m.v.	88	5	Hvidkål, rå	8,30	6,48	2,60	2,05	19,43
V070300	Løg og porrer friske el kølet	89	5	Hvidløg, rå	0,13	0,10	0,04	0,04	0,31
V071400	Rødder og rodknolde	101	5	Jordskok, rå	0,08	0,06	0,01	0,01	0,16
V070100	Kartofler friske el kølet, ian.	115	5	Kartoffel, uspec., rå	183,44	143,35	90,51	71,15	488,46
V070400	Hvidkål blomkål grønkål m.v.	120	5	Kinakål, pe-tsai, rå	1,74	1,36	0,55	0,43	4,08
V070300	Løg og porrer friske el kølet	148	5	Løg, rå	19,70	15,40	10,64	8,37	54,11
V200507	Suktermajs, konserv. ej fros	151	5	Majs, kerner, konserver	2,70	2,11	2,25	1,77	8,84
V200507	Suktermajs, konserv. ej fros	152	5	Majs, kerner, dybfrost	1,12	0,88	1,17	0,92	4,09
V071303	Bønner, linser, bælgfrugter tør.	155	5	Sojamel	0,17	0,13	0,00	0,00	0,31
V071100	Grøntsager, forel. konserveret	171	5	Champignon, konserver	0,08	0,06	0,03	0,03	0,19
V200803	Frugt m.v. på dåse	203	5	Oliven, grønne, marinerede, konserver	0,27	0,21	0,11	0,09	0,68
V200803	Frugt m.v. på dåse	204	5	Oliven, sorte, saltede, i olie	0,21	0,17	0,09	0,07	0,55
V071400	Rødder og rodknolde	205	5	Pastinak, rå	0,10	0,08	0,00	0,00	0,17
V070900	Andre grøntsager friske/kølet	206	5	Peberfrugt, grøn, rå	5,95	4,65	3,85	3,03	17,48
V070900	Andre grøntsager friske/kølet	207	5	Peberfrugt, rød, rå	8,36	6,53	3,93	3,09	21,91
V070900	Andre grøntsager friske/kølet	209	5	Persille, rå	0,07	0,05	0,03	0,02	0,18
V070300	Løg og porrer friske el kølet	212	5	Porre, rå	6,63	5,18	2,44	1,91	16,15
V070300	Løg og porrer friske el kølet	213	5	Purløg, rå	0,09	0,07	0,04	0,03	0,22
V070400	Hvidkål blomkål grønkål m.v.	226	5	Rosenkål, dybfrost	1,11	0,87	0,33	0,26	2,56
V070600	Gulerødder turnips rødbeder m.v.	232	5	Rødbede, rå	1,72	1,34	0,38	0,30	3,74
V071100	Grøntsager, forel. konserveret	233	5	Rødbede, konserver	4,80	3,75	1,24	0,97	10,75
V071100	Grøntsager, forel. konserveret	235	5	Rødkål, konserver	0,88	0,69	0,23	0,18	1,99
V070500	Salat og cikorie friske/kølet	239	5	Salat, hovedsalat, rå	19,24	15,03	9,68	7,61	51,56
V071400	Rødder og rodknolde	243	5	Selleri, rod, rå	3,01	2,35	1,58	1,24	8,19
V071007	Grøntsager, grøntsagsbland. fros	276	5	Spinat, hakket, dybfrost	1,48	1,16	0,85	0,67	4,16
V070200	Tomater, fersk/kølet	306	5	Tomat, uspec., rå	44,36	34,66	23,60	18,55	121,17
V200200	Tomater, konserveret	307	5	Tomat, flået, konserver	14,54	11,36	10,97	8,62	45,49
V200200	Tomater, konserveret	308	5	Tomatjuice, konserver	1,19	0,93	0,00	0,00	2,13

V210301	Sojasauce, tomatketchup m.v.	309	5	Tomatketchup	3,17	2,48	4,63	3,64	13,92
V200200	Tomater, konserveret	310	5	Tomatpure	0,47	0,37	0,22	0,17	1,23
V200505	Surkål, ærter, bønner o.l. ej fro	342	5	Grønne ærter, rå	0,15	0,12	0,07	0,06	0,39
V071003	Ærter (art pisum sativum), fros	343	5	Grønne ærter, dybfrost	10,65	8,32	3,73	2,93	25,64
V071301	Ærter, hestebøn. m.v. udbælt.tør	345	5	Gule ærter (flækærter), rå	0,06	0,04	0,02	0,02	0,14
V220203	Andre drikkevarer, alko.fri (frugt)	403	5	Sojadrrik, komercielt tilberedt	0,40	0,31	0,01	0,01	0,73
V110503	Kartoffelflager	443	5	Kartoffel, chips (franske kartofler)	3,58	2,79	4,92	3,87	15,16
V200101	Agurker, asier og spiseløg	452	5	Asier, syltede	5,20	4,06	1,35	1,06	11,68
V120705	Sesamfrø, også knuste	463	5	Sesamfrø, afskallede	0,01	0,01	0,00	0,00	0,02
V070900	Andre grøntsager friske/kølet	470	5	Squash, alle typer, rå	1,51	1,18	0,29	0,23	3,21
V120600	Solsikkefrø, også knuste	479	5	Solsikkefrø, afskallede, tørrede	0,01	0,01	0,00	0,00	0,02
V120400	Hørfrø, også knuste	480	5	Hørfrø, rå	0,01	0,01	0,00	0,00	0,02
V210601	Proteinkoncentrater	512	5	Sojaprotein, koncentrat, Procon 2000	0,03	0,02	0,03	0,03	0,11
V110503	Kartoffelflager	583	5	Kartoffel, pommes frites, friturestegte	7,07	5,52	8,19	6,43	27,21
V200801	Nødder, kerner, frø, konserv.	654	5	Pinjefrø, tørrede	0,01	0,01	0,00	0,00	0,03
V200801	Nødder, kerner, frø, konserv.	668	5	Salat, Iceberg, rå	1,70	1,33	0,54	0,42	3,99
??		830	5	Løg, ristede	0,11	0,08	0,17	0,14	0,50
V081300	Abrikos, svesker ol tør frugt	1	6	Abrikos, tørret	0,19	0,15	0,07	0,05	0,45
V080400	Dadler figner ananas m.v.	3	6	Ananas, rå	1,36	1,06	0,98	0,77	4,16
V200803	Frukt m.v. på dåse	4	6	Ananas, konserver	0,95	0,74	0,45	0,35	2,49
V080500	Citrusfrugter frisk el tørrede	5	6	Appelsin, rå	37,69	29,45	24,25	19,06	110,45
V080300	Bananer, friske el tørrede	14	6	Banan, rå	66,64	52,07	38,28	30,09	187,09
V081000	Jordbær, andre friske frugter	18	6	Blomme, rå	2,33	1,82	1,11	0,87	6,14
V080500	Citrusfrugter frisk el tørrede	41	6	Citronsaft, friskpresset	0,70	0,54	0,32	0,25	1,80
V080400	Dadler figner ananas m.v.	44	6	Daddel, tørret	0,27	0,21	0,00	0,00	0,49
V080900	Abrikos kirsebær fersken m.v.	49	6	Fersken, rå	6,16	4,81	3,59	2,83	17,40
V200803	Frukt m.v. på dåse	50	6	Fersken, konserver	0,36	0,28	0,17	0,13	0,95
V081000	Jordbær, andre friske frugter	76	6	Hindbær, rå	0,27	0,21	0,16	0,13	0,76
V130201	Plantesaffer og -ekstrakter	95	6	Hyben pulver, tørret	0,01	0,01	0,00	0,00	0,02
V081000	Jordbær, andre friske frugter	100	6	Jordbær, rå	4,31	3,37	3,55	2,79	14,02
V080900	Abrikoser kirsebær ferskner m.v.	121	6	Kirsebær, rå	0,53	0,41	0,48	0,38	1,80
V080100	Nødder fra kokos, para, akajou	126	6	Kokosmel	0,08	0,07	0,25	0,20	0,59
V080200	Valnød, hasseln, mandel, m.v.	181	6	Mandel, rå	0,67	0,53	0,45	0,35	2,00

V080700	Meloner, friske	185	6	Netmelon, rå	19,91	15,56	19,16	15,06	69,68
V080700	Meloner, friske	186	6	Vandmelon, rå	6,10	4,77	5,87	4,62	21,36
V080200	Valnød, hasselnød, mandl. m.v.	192	6	Hasselnød, tørret	0,77	0,60	0,58	0,45	2,40
V071303	Bønner, linser, bælgfrugter tør.	193	6	Jordnød, tørret	1,74	1,36	1,28	1,01	5,39
V080100	Nødder fra kokos, para, akajou	196	6	Kokosnød, rå	0,11	0,08	0,42	0,33	0,94
V080800	Æbler pærer og kvæder friske	214	6	Pære, rå	25,74	20,11	17,55	13,80	77,20
V200803	Frugt m.v. på dåse	215	6	Pære, konserver	0,33	0,26	0,15	0,12	0,86
V070900	Andre grøntsager friske/kølet	216	6	Rabarber, rå	0,49	0,38	0,19	0,15	1,21
V080603	Druer, tørrede	227	6	Rosin uden kerner	2,12	1,66	1,89	1,48	7,15
V081300	Abrikos, svesker ol tør frugt	280	6	Sveske, rå	0,54	0,43	0,12	0,09	1,18
V080601	Druer, friske	329	6	Vindruer, rå	9,07	7,09	4,54	3,57	24,27
V080800	Æbler pærer og kvæder friske	336	6	Æble, uspec., rå	93,54	73,10	57,15	44,92	268,70
V200900	Frugt- og grøntsagssaft	337	6	Æblemost, uspec.	36,43	28,47	36,62	28,79	130,31
V200900	Frugt- og grøntsagssaft	355	6	Appelsinjuice, konserver	65,52	51,20	67,13	52,77	236,61
V200900	Frugt- og grøntsagssaft	390	6	Frugtsaft, blandet, sødet, koncentreret	22,16	17,31	34,54	27,15	101,17
V200900	Frugt- og grøntsagssaft	391	6	Frugtsaft, blandet, usødet, koncentreret	12,88	10,07	17,15	13,48	53,58
V080700	Meloner, friske	464	6	Papaya, mamaja, træmelon, rå	0,11	0,08	0,06	0,04	0,29
V081000	Jordbær, andre friske frugter	465	6	Kiwi, rå	3,49	2,73	3,16	2,49	11,87
V081101	Jordbær, frosne, også sødede	467	6	Jordbær, dybfrost, usukrede	0,51	0,40	0,31	0,25	1,47
V081000	Jordbær, andre friske frugter	523	6	Mangofrugt, mangoblomme, mangga, rå	0,64	0,50	0,33	0,26	1,74
V080900	Abrikoser kirsebær ferskner mv	625	6	Nektarin, rå	5,89	4,60	3,44	2,70	16,63
V081000	Jordbær, andre friske frugter	629	6	Tranebær, rå	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01
V080400	Dadler figner ananas m.v.	632	6	Figen, rå	0,38	0,30	0,03	0,02	0,72
V081000	Jordbær, andre friske frugter	634	6	Kakifrugt (Sharon), rå	0,25	0,20	0,13	0,10	0,68
V081300	Abrikos, svesker ol tør frugt	685	6	Frugtpåæg, figen	0,17	0,13	0,29	0,23	0,81
V200705	Marmelade m.v. ej af citrusfrugt	1118	6	Hindbærmarmelade	12,75	9,96	6,56	5,16	34,43
V200803	Frugt m.v. på dåse	1143	6	Kirsebær, syltede	0,03	0,02	0,08	0,06	0,19
V021001	Svinekød saltet, tørret eller røg	13	7	Bacon, stegestykke, rå	1,51	1,18	0,91	0,71	4,31
V160100	Pølser o l vater af kød mm	16	7	Blodpølse	0,01	0,01	0,01	0,01	0,05
V020403	Lamme- og fårekød, frosset	139	7	Lammekød, bov, rå	2,13	1,67	0,92	0,73	5,44
V021003	Kød og sp. aff. af hornkvæg m.v.	144	7	Lever, kalv, rå	0,26	0,20	0,03	0,02	0,51
V020603	Spiseligt slagteaffald af svin	146	7	Lever, svin, rå	1,00	0,78	0,12	0,09	2,00
V160203	Kødvarer af dyr tilb. el kons.	248	7	Skinke, kogt, konserver	8,17	6,39	6,28	4,94	25,77

V160203	Kødvarer af dyr tilb. el kons.	250	7	Skinke, røget, kogt	2,65	2,07	2,16	1,69	8,57
V160100	Pølser o l varer af kød mm	274	7	Spegepølse	4,03	3,15	3,96	3,12	14,26
V160100	Pølser o l varer af kød mm	292	7	Wienerpølse	11,83	9,24	11,13	8,75	40,95
V160100	Pølser o l varer af kød mm	294	7	Medisterpølse, rå	4,89	3,82	4,47	3,52	16,70
V160203	Kødvarer af dyr tilb. el kons.	295	7	Rullepølse	4,59	3,59	2,69	2,11	12,98
V160100	Pølser o l varer af kød mm	296	7	Kødpølse	1,58	1,23	0,93	0,73	4,47
V160203	Kødvarer af dyr tilb. el kons.	297	7	Leverpostej	8,69	6,79	7,07	5,56	28,12
V160203	Kødvarer af dyr tilb. el kons.	298	7	Røget svinefilet	1,03	0,81	0,60	0,47	2,92
V160203	Kødvarer af dyr tilb. el kons.	299	7	Sylte	0,13	0,10	0,04	0,03	0,31
V020301	Kød af svin, fersk/kølet	374	7	Svinebryst, kogestykke med svær, rå	0,06	0,04	0,00	0,00	0,10
V020301	Kød af svin, fersk/kølet	376	7	Svinebov til fars, ca. 16 % fedt, rå	2,34	1,83	1,97	1,55	7,69
V020301	Kød af svin, fersk/kølet	378	7	Svinemørbrad, afpudset, rå	5,41	4,23	1,80	1,42	12,85
V020301	Kød af svin, fersk/kølet	379	7	Svinekam med svær, rå	13,35	10,43	6,08	4,78	34,63
V020301	Kød af svin, fersk/kølet	380	7	Svinekam uden svær, ca. 3 mm spæk, rå	19,62	15,33	12,23	9,61	56,79
V020301	Kød af svin, fersk/kølet	381	7	Svinekød/nakkefil, helt afpuds (nak.kot)	3,00	2,34	2,52	1,98	9,84
V020301	Kød af svin, fersk/kølet	382	7	Svinekød, nakkekam med svær, rå	0,66	0,51	0,39	0,30	1,86
V020100	Kød af hornkvæg, fersk/kølet	418	7	Oksekød, inderlår med kappe, rå	10,94	8,55	4,61	3,63	27,72
V020100	Kød af hornkvæg, fersk/kølet	420	7	Oksekød, yderlår, rå	1,36	1,06	1,01	0,79	4,22
V020100	Kød af hornkvæg, fersk/kølet	424	7	Oksekød, tykstsfilet med kappe, rå	6,87	5,37	5,11	4,02	21,38
V020100	Kød af hornkvæg, fersk/kølet	428	7	Oksekød, mørbrad, afpudset, rå	2,64	2,06	0,99	0,78	6,48
V020100	Kød af hornkvæg, fersk/kølet	429	7	Oksekød, højrebsfilet med kappe, rå	7,17	5,60	5,33	4,19	22,28
V020100	Kød af hornkvæg, fersk/kølet	436	7	Oksekød, spidsbryst, rå	27,31	21,34	17,04	13,39	79,08
V020100	Kød af hornkvæg, fersk/kølet	438	7	Oksekød, tyndbryst, rå	1,51	1,18	0,61	0,48	3,78
V160203	Kødvarer af dyr tilb. el kons.	548	7	Hamburgerryg, kogt	3,49	2,72	2,04	1,60	9,85
V160203	Kødvarer af dyr tilb. el kons.	549	7	Salt kød	1,73	1,35	1,07	0,84	4,98
V020301	Kød af svin, fersk/kølet	925	7	Svinebov, helt afpudset, rå	0,33	0,26	0,28	0,22	1,08
V020403	Lamme- og fårekød, frosset	941	7	Lammekød, kølle, afpudset, rå	1,23	0,96	0,53	0,42	3,14
V020301	Kød af svin, fersk/kølet	1247	7	Svinebov med svær, rå	13,90	10,86	6,95	5,46	37,17
V030702	Muslinger,blæksp.lev.fersk/køl	19	8	Blæksprutte, rå	0,16	0,13	0,01	0,01	0,31
V030401	Fiskefilet,fersk/kølet	82	8	Hornfisk, rå	0,49	0,38	0,19	0,15	1,20
V030209	Fiskelev.,rogn el mælk,fer/køl	118	8	Kaviar, uægte (stenbiderrogn)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01
V030202	Laks og ørred m.v., fersk/kølet	135	8	Laks, rå	4,75	3,71	1,16	0,91	10,53
V030500	Fisk tørret,salt,røg også kogt	137	8	Laks, røget, udskåret	0,48	0,38	0,21	0,16	1,24

V030401	Fiskefilet, fersk/kølet	175	8	Makrel, rå	0,74	0,58	0,27	0,21	1,81
V030500	Fisk tørret, salt, røg også kogt	177	8	Makrel, røget	0,54	0,42	0,23	0,18	1,37
V160400	Fisk tilberedt el konserveret	178	8	Makrel i tomat, konserveres	0,15	0,12	0,12	0,09	0,49
V030603	Hummer, rejer, krabber, frosset	218	8	Reje, dybfrost	0,30	0,23	0,07	0,06	0,66
V160400	Fisk tilberedt el konserveret	219	8	Reje, konserveres	2,73	2,14	0,89	0,70	6,46
V030204	Fladfisk, fersk/kølet	236	8	Rødspætte, rå	12,13	9,48	6,89	5,42	33,91
V160400	Fisk tilberedt el konserveret	244	8	Sild, marineret	4,19	3,28	1,82	1,43	10,71
V030206	Tun, sild, torsk ol., fersk/kølet	246	8	Sild, rå	0,93	0,73	0,08	0,07	1,81
V030206	Tun, sild, torsk ol., fersk/kølet	312	8	Torsk, filet, rå	3,58	2,80	1,68	1,32	9,39
V160400	Fisk tilberedt el konserveret	314	8	Torsk, lever, konserveres	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01
V150400	Fedstoffer/olie af fisk	315	8	Torsk, levertran	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
V160400	Fisk tilberedt el konserveret	317	8	Torsk, rogn, konserveres	0,99	0,77	1,35	1,06	4,17
V160400	Fisk tilberedt el konserveret	318	8	Tun i vand, konserveres	3,62	2,83	3,40	2,68	12,52
V160400	Fisk tilberedt el konserveret	319	8	Tun i olie, konserveres	0,49	0,39	0,24	0,19	1,31
V030208	Ål, fersk/kølet	353	8	Ål, rå	0,28	0,22	0,03	0,02	0,56
V030500	Fisk tørret, salt, røg også kogt	354	8	Ål, røget	0,30	0,23	0,13	0,10	0,76
V030202	Laks og ørred m.v., fersk/kølet	886	8	Ørred, regnbue-, rå	0,73	0,57	0,19	0,15	1,63
V030202	Laks og ørred m.v., fersk/kølet	908	8	Sej, filet, dybfrost	0,25	0,19	0,28	0,22	0,93
V020703	Fjerkræ, sp. affald frosset	6	9	And, kød og skind, rå	1,01	0,79	0,59	0,46	2,85
V020703	Fjerkræ, sp. affald frosset	7	9	And, kød, rå	2,14	1,67	1,24	0,98	6,03
V020703	Fjerkræ, sp. affald frosset	66	9	Gås, kød og skind, rå	0,22	0,18	0,13	0,10	0,63
V020703	Fjerkræ, sp. affald frosset	67	9	Gås, kød, rå	0,39	0,30	0,23	0,18	1,09
V020703	Fjerkræ, sp. affald frosset	97	9	Høne, kød, rå	0,48	0,38	0,13	0,10	1,09
V020701	Fjerkræ, sp. affald fersk/køl	110	9	Kalkun, kød, rå	18,39	14,37	9,84	7,74	50,35
V020701	Fjerkræ, sp. affald fersk/køl	131	9	Kylling, kød, rå	35,23	27,53	21,49	16,89	101,14
V020701	Fjerkræ, sp. affald fersk/køl	132	9	Kylling, kød og skind, rå	13,48	10,53	8,25	6,48	38,74
V040800	Fugleæg uden skal og æggeblomme	339	10	Æg, blomme, rå	0,91	0,71	0,53	0,41	2,56
V040700	Fugleæg med skal frisk/kons./kogt	340	10	Æg, hele, rå	24,97	19,51	16,16	12,70	73,34
V040800	Fugleæg uden skal og æggeblomme	341	10	Æg, hvide, rå	0,40	0,31	0,36	0,28	1,36
??		1032	10	Æg, hele, tørret	0,00	0,00	0,01	0,01	0,02
V151800	Fedstoffer/olie samt dele ian	184	11	Mayonnaise	3,97	3,10	2,90	2,28	12,24
V200801	Nødder, kerner, frø, konserveret	195	11	Jordnøddesmør	0,03	0,02	0,05	0,04	0,13
V040500	Smør og andre mælkfedtstoffer	269	11	Smør, saltet	8,47	6,62	5,33	4,19	24,60

V150703	Soyabønneolie m.v.. Ej rå olie	271	11	Sojaolie	0,03	0,02	0,01	0,07
V020900	Spæk og fedt af svin, fjerkræ	281	11	Svinefedt, afsmeltet	-1,12	-0,72	-0,56	-3,28
??		328	11	Vindrukerneolie	0,85	0,84	0,66	3,01
V210604	Tilberedte næringsmidler (fedt)	357	11	Remoulade, uspec.	2,33	2,33	1,83	8,30
V150903	Olivenolie m.v., rensset el raff.	482	11	Olivenolie	0,16	0,05	0,04	0,37
V210604	Tilberedte næringsmidler (fedt)	991	11	Remoulade, fedtreduceret, uspec.	0,26	0,20	0,16	0,82
V151303	Kokosolie m.v. + dele ej rå olie	1093	11	Kokosfedt	0,01	0,00	0,00	0,02
V151800	Fedtstoffer/olie samt dele ian	1094	11	Mayonnaise, fedtreduceret	0,26	0,20	0,16	0,82
V151401	Raps-rybs- sennepsolie, rå olie	1100	11	Rapsolie	0,05	0,04	0,02	0,14
V040503	Blandingsprodukter	1235	11	Smørbart blandingsprodukt, 80% fedt	15,07	11,77	8,58	46,34
V151701	Margarine, ej flydende margari.	1249	11	Minarine, 40 %, vegetabilisk fedt	1,15	0,90	0,49	3,18
V151701	Margarine, ej flydende margari.	1250	11	Margarine, 80 %, bordbrug, vegetabilisk	0,88	0,68	0,48	2,65
V151701	Margarine, ej flydende margari.	1253	11	Margarine, 80 %, stegn./bagn., vegetab.	19,95	15,59	10,88	60,26
V151800	Fedtstoffer/olie samt dele ian	1279	11	Dressing, mayonnaise	0,05	0,04	0,06	0,22
V071303	Bønner, linser, bælgfrugter tør.	35	12	Kakao, pulver	0,32	0,25	0,20	1,03
V180605	Chokoladevarer, i pakn max 2 kg	38	12	Flødechokolade	6,36	4,97	5,47	23,75
V180605	Chokoladevarer, i pakn max 2 kg	39	12	Mørk chokolade	6,36	4,97	4,50	21,56
V040900	Naturlig honning	81	12	Honning	0,20	0,16	0,08	0,53
V170105	Ren saccharose, i fast form	154	12	Sukker, stødt melis (saccharose)	15,73	12,30	9,62	49,88
V170403	Sukkerverer u. indh af kakao	441	12	Karameller, blandede	1,07	0,84	0,88	3,92
V170403	Sukkerverer u. indh af kakao	444	12	Bolcher, blandede	3,92	3,07	4,57	17,37
V170403	Sukkerverer u. indh af kakao	445	12	Lakridskonfekt	1,31	1,02	0,41	3,26
V170403	Sukkerverer u. indh af kakao	448	12	Vingummi	3,86	3,01	4,83	17,85
V170103	Rør-roesukker, med smag el farv	502	12	Sukker, brun farin	0,11	0,08	0,02	0,23
V170403	Sukkerverer u. indh af kakao	596	12	Nøddepasta, Nutella	0,81	0,63	2,15	6,32
V170403	Sukkerverer u. indh af kakao	1103	12	Marcipan	0,85	0,66	0,18	1,91
V170403	Sukkerverer u. indh af kakao	1104	12	Lakrids, uspec.	4,04	3,16	3,28	14,65
??		1234	12	Pastiller, sukkerfri, uspec.	0,01	0,01	0,00	0,02
V170401	Tyggegummi, overtruk m. sukker	1236	12	Tyggegummi, med sukker, uspec.	0,60	0,47	0,39	1,95
??		1237	12	Tyggegummi, uden sukker, uspec.	0,61	0,47	0,39	1,97
V220403	Vin	91	13	Hvidvin, medium	29,06	22,71	0,18	52,18
V090105	Kaffe, brændt		13	Kaffe, bønner, pulver	54,20	42,35	0,14	96,86
V220403	Vin	237	13	Rødvin	113,52	88,71	0,00	202,24

V090201	Grøn og sort te vægt max 3 kg		13	Te, blade	3,95	3,09	0,50	0,39	7,93
		327	13	Vand, drikke-, vejl. værdier	1196,81	935,27	627,23	493,06	3252,37
V220300	Øl	348	13	Øl, skattekasse 3, uspec.	16,26	12,70	0,59	0,47	30,02
V220300	Øl	349	13	Øl, pilsner, skattekasse 1, uspec.	250,56	195,80	2,50	1,97	450,84
V220300	Øl	350	13	Øl, let pilsner, ubeskattet, uspec.	8,14	6,36	0,79	0,62	15,91
V220407	Sherry, portvin, druevin, o lign.	407	13	Portvin	0,56	0,44	0,01	0,01	1,00
V220500	Vermouth o a vin af frisk drue	411	13	Vermouth, tør	0,59	0,46	0,01	0,01	1,07
V220500	Vermouth o a vin af frisk drue	412	13	Vermouth, sød	0,59	0,46	0,01	0,01	1,07
V220700	Ethanol o a spiritus i.a.n.	416	13	Spirituosa, gennemsnitlige værdier	6,59	5,15	0,13	0,10	11,97
V220201	Vand, sødet, aromati. m. kulsyre	472	13	Mineralvand, sodav., tilsat sukker, uspec.	174,49	136,36	205,52	161,56	677,93
V220101	Mineralvand, vand med kulsyre	473	13	Mineralvand, sodav., u. tils. sukker, uspec.	67,15	52,48	43,32	34,06	197,00
V220101	Mineralvand, vand med kulsyre	474	13	Mineralvand, dansk vand o. lign.	90,32	70,58	12,05	9,47	182,43
V220900	Eddike og eddikeerstatninger	46	14	Eddike	0,17	0,13	0,08	0,06	0,45
V210201	Levende gær	68	14	Bagegær, presset, rå	0,88	0,69	0,86	0,68	3,11
V210301	Sojasauce, tomatketchup m.v.	385	14	Soja sauce	0,03	0,02	0,02	0,01	0,08
V250100	Salt	387	14	Salt, stensalt, køkkensalt	4,79	3,74	3,20	2,51	14,24
V250100	Salt	388	14	Salt, bordsalt	0,26	0,21	0,14	0,11	0,71
V090400	Peber tørrede knuste el formål	405	14	Peber, sort	0,07	0,06	0,05	0,04	0,21
V091000	Ingefær, karry o a krydderier	406	14	Karry, pulver	0,02	0,01	0,01	0,01	0,04
V210303	Sennepsmel samt tilberedt sennep	587	14	Sennep, brun, færdiglavet	0,77	0,61	1,20	0,95	3,53
??	Tang og alger	1049	14	Tang, konbu, tørret (kelp)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Sum af alle ovenstående fødevarer (gram/dag)				4163,99	3254,01	2645,72	2079,77	
	Vægtet med personkategoriens andel i familien				1686,42	1438,27	235,47	174,70	3534,85
	Samlet indkøb per dag og gennemsnitsperson								1290,22

Personkategorier betyder mand, kvinde, dreng eller pige. Gennemsnitsfamiliens sammensætning er taget fra Danmarks Statistik 1995: 40,5 % mænd, 42,2 % kvinder, 8,9 % drenge og 8,4 % piger.

Table 8. Anbefalet kost (indkøbt mængde) beregnet af DFVF under hensyn til de officielle kostråd (Nordic Council of Ministers, 2004)

V-numre	Varer fra forsyningsstatistikken	LI.nr.	Gruppe	Produkt navn	Mand 13.300 kJ		Kvinde 10.400 kJ		Dreng 9.800 kJ		Pige 7.700 kJ		Familien 11.294 kJ	
					Indkøbt g/dg	Indkøbt g/dg	Indkøbt g/dg	Indkøbt g/dg	Indkøbt g/dg	Indkøbt g/dg	Indkøbt g/dg	Indkøbt g/dg		
V040103	Mælk, ej konc. el sød. 6 vægt%	156	1	Sødmælk, konventionel (ikke-økologisk)	3,87	2,77	3,62	3,39	3,62	3,39	3,39	3,39	13,65	
V040303	Fermenteret mælk ej yoghurt	160	1	Creme fraiche 18 %	0,00	0,00	0,54	0,38	0,54	0,38	0,38	0,38	0,93	
V040105	Fløde, ej konc. el sød. 6 vægt %	165	1	Fløde 13 %	0,70	0,60	1,69	1,24	1,69	1,24	1,24	1,24	4,24	
V040105	Fløde, ej konc. el sød. 6 vægt %	166	1	Fløde 38 %, piskefløde	0,00	0,00	0,08	0,06	0,08	0,06	0,06	0,06	0,14	
V040303	Fermenteret mælk ej yoghurt	168	1	Kærnemælk	17,63	8,82	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	26,45	
V040101	Mælk, ej konc. el sød. 1 vægt %	170	1	Letmælk, konventionel (ikke-økologisk)	215,58	142,78	177,40	176,91	177,40	176,91	176,91	176,91	712,67	
V040101	Mælk, ej konc. el sød. 1 vægt %	251	1	Skummetmælk	279,24	208,32	343,33	343,33	343,33	343,33	343,33	343,33	1174,23	
V040303	Fermenteret mælk ej yoghurt	331	1	Ylette naturel	5,36	2,68	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	8,03	
V040601	Ost	260	2	Hytteost, 20+	2,32	1,94	0,86	0,86	0,86	0,86	0,86	0,86	5,98	
V040601	Ost	261	2	Kvark, 5+	0,03	0,02	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,05	
V040601	Ost	264	2	Rygeost, 40+	0,90	0,75	0,33	0,33	0,33	0,33	0,33	0,33	2,33	
V040603	Smelteost ej revet el pulverf.	760	2	Smelteost, 30+	3,00	2,50	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	7,49	
V040601	Ost	775	2	Danbo, 30+	18,24	15,20	6,10	6,10	6,10	6,10	6,10	6,10	45,65	
V040601	Ost	776	2	Danbo, 20+	6,33	5,28	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	15,62	
V210500	Konsumis også indh. af kakao	848	3	Flødeis	10,30	7,21	10,30	7,21	10,30	7,21	7,21	7,21	35,02	
V190401	Ristede el ekspanderede korn	43	4	Cornflakes, uspec.	6,55	5,24	9,65	7,72	9,65	7,72	7,72	7,72	29,15	
V110501	Kartoffelmel	116	4	Kartoffelmel	0,12	0,11	0,33	0,28	0,33	0,28	0,28	0,28	0,84	
V190201	Pastaprod. ej kogt, fyld el tilb	174	4	Makaroni, spaghetti, rå	17,33	11,55	16,52	11,56	16,52	11,56	11,56	11,56	56,96	
V100603	Ris, afskallet (hinderis)	223	4	Ris, parboiled, rå	8,31	5,54	5,17	3,62	5,17	3,62	3,62	3,62	22,64	
V100603	Ris, afskallet (hinderis)	224	4	Ris, polerede, rå	8,31	5,54	5,17	3,62	5,17	3,62	3,62	3,62	22,64	
V190401	Ristede el ekspanderede korn	469	4	Pop Corn (poppede majs-kærner)	0,00	0,00	5,15	3,09	5,15	3,09	3,09	3,09	8,24	
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød mv	528	4	Franskbrød	182,37	145,89	139,01	111,21	139,01	111,21	111,21	111,21	578,48	
V110400	Korn valset, flager (havregryn)	530	4	Havregryn, uspec.	14,10	11,27	13,51	10,89	13,51	10,89	10,89	10,89	49,77	
V110100	Hvedemel og mel af hvede+rug	531	4	Hvedemel	7,22	4,81	5,51	4,57	5,51	4,57	4,57	4,57	22,12	
V190507	Tvebak, krydder, ristet brød o.l.	534	4	Rasp	1,44	1,23	1,02	0,95	1,02	0,95	0,95	0,95	4,64	
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød mv	535	4	Rugbrød, lyst	0,13	0,10	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,23	

V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød mv	536	4	Rugbrød, mørkt	0,00	0,00	5,20	4,16	9,36
V110303	Gryn og groft mel, andre korns.	541	4	Rugmel, groft, fuldkornsrugmel	73,06	58,45	36,54	29,23	197,29
V110303	Gryn og groft mel, andre korns.	862	4	Rugkerner, hele/knækkede	7,82	6,26	4,20	3,36	21,63
V190507	Tvebak, krydder, ristet brød o.l.	984	4	Tvebakker	0,11	0,09	0,08	0,06	0,35
V190511	Rug-, fransk-, sigtebrød mv	1009	4	Grovfranskrød	35,72	28,57	17,34	13,87	95,50
V110400	Korn valset, flager (havregryn)	1012	4	Müsli, uspec.	4,51	3,61	0,00	0,00	8,12
V190501	Knækbrød	1016	4	Fladbrød	0,18	0,14	0,13	0,10	0,55
V190501	Knækbrød	1018	4	Knækbrød, hvede-, granhamstype	1,96	1,56	1,39	1,11	6,01
V070700	Agurker, asier, fersk/kølet	2	5	Agurk, rå	44,07	40,68	80,42	53,61	218,79
V070900	Andre grøntsager friske/kølet	8	5	Asparges, uspec., rå	0,44	0,41	0,03	0,02	0,90
V071100	Grøntsager, forel. Konserv.	9	5	Asparges, konserver	1,23	1,13	0,09	0,06	2,51
V070900	Andre grøntsager frisk/kølet	10	5	Aubergine, rå	1,50	1,39	0,00	0,00	2,89
V080900	Abrikos kirsebær ferskner m.v.	11	5	Avocado, rå	2,17	2,00	0,44	0,29	4,90
V070900	Andre grøntsager friske/kølet	15	5	Bladselleri, rå	1,49	1,38	0,90	0,60	4,37
V070400	Hvidkål blomkål grønkål m.v.	17	5	Blomkål, uspec., rå	7,51	6,93	2,94	1,96	19,35
V070400	Hvidkål blomkål grønkål m.v.	21	5	Broccoli, rå	6,17	5,70	2,04	1,36	15,27
V200403	Grøntsager, -blandinger frosne	27	5	Grønne bønner, dybfrost	2,71	2,50	1,88	1,25	8,35
V071005	Bønner (art vigna, phaseolus)	28	5	Grønne bønner, grønne, rå	0,37	0,34	0,26	0,17	1,14
V071303	Bønner, linser, bælgfrugt tør.	29	5	Bruene bønner, tørrede	0,61	0,57	0,66	0,44	2,27
V200300	Svampe, trøfler ej med eddike	37	5	Champignon, rå	6,36	5,87	0,95	0,64	13,82
V070900	Andre grøntsager friske/kølet	45	5	Dild, rå	0,07	0,07	0,04	0,03	0,20
V070400	Hvidkål blomkål grønkål m.v.	64	5	Grønkål, dybfrost	1,22	1,13	0,96	0,64	3,95
V070600	Gulerødder turnips rødbeder m.v.	65	5	Gulerod, uspec., rå	76,85	70,94	88,09	58,73	294,60
V070400	Hvidkål blomkål grønkål m.v.	88	5	Hvidkål, rå	12,32	11,37	6,75	4,50	34,95
V070300	Løg og porrer, frisk eller kølet	89	5	Hvidløg, rå	0,10	0,09	0,00	0,00	0,20
V070100	Kartofler friske el kølet, ian.	115	5	Kartoffel, uspec., rå	331,22	220,81	197,35	138,14	887,53
V070400	Hvidkål blomkål grønkål m.v.	120	5	Kinakål, pe-tsai, rå	2,82	2,60	2,10	1,40	8,92
V070300	Løg og porrer friske el kølet	148	5	Løg, rå	21,80	20,12	8,07	5,39	55,38
V200507	Sukkermais, konserv. ej frosne	152	5	Majs, kerner, dybfrost	5,35	4,94	6,59	4,39	21,27
V200803	Frugt m.v. på dåse	203	5	Oliven, grønne, marinerede, konserver	0,34	0,32	0,19	0,13	0,98
V200803	Frugt m.v. på dåse	204	5	Oliven, sorte, saltede, i olie	0,34	0,32	0,19	0,13	0,98
V071400	Rødder og rodknolde	205	5	Pastinak, rå	0,08	0,08	0,00	0,00	0,16
V070900	Andre grøntsager friske/køl	206	5	Peberfrugt, grøn, rå	6,02	5,55	4,69	3,13	19,39

V070900	Andre grøntsager friske/kølet	207	5	Peberfrugt, rød, rå	13,80	12,74	10,35	6,90	43,80
V070900	Andre grøntsager friske/kølet	209	5	Persille, rå	0,07	0,06	0,04	0,02	0,19
V070300	Løg og porrer friske el kølet	212	5	Porre, rå	7,73	7,13	2,73	1,82	19,41
V070300	Løg og porrer friske el kølet	213	5	Purløg, rå	0,07	0,06	0,05	0,04	0,22
V070400	Hvidkål blomkål grønkål mv	226	5	Rosenkål, dybfrost	2,06	1,90	0,68	0,46	5,11
V070600	Gulerødder turnips rød. mv	232	5	Rødbede, rå	4,37	4,04	1,73	1,16	11,30
V071100	Grøntsager, forel. Konserv.	233	5	Rødbede, konserver	6,82	6,29	3,88	2,59	19,58
V071100	Grøntsager, forel. Konserv.	235	5	Rødkål, konserver	0,40	0,37	0,00	0,00	0,77
V070500	Salat og cikorie friske/kølet	239	5	Salat, hovedsalat, rå	29,17	26,93	14,52	9,68	80,30
V071400	Rødder og rodknolde	243	5	Selleri, rod, rå	4,03	3,72	0,00	0,00	7,76
V071007	Grøntsager, grøntsagsbl. frosne	276	5	Spinat, hakket, dybfrost	2,37	2,19	1,87	1,25	7,67
V070200	Tomater, fersk/kølet	306	5	Tomat, uspec., rå	68,77	63,48	43,25	28,84	204,33
V200200	Tomater, konserveret	308	5	Tomatjuice, konserver	0,93	0,86	0,00	0,00	1,78
V200505	Surkål, ærter, bønner o.l. ej frosne	342	5	Grønne ærter, rå	0,27	0,25	0,19	0,13	0,83
V071003	Ærter (art pismus sativum), frosne	343	5	Grønne ærter, dybfrost	14,95	13,80	8,33	5,55	42,63
V110503	Kartoffelflager	443	5	Kartoffel, chips (franske kartofler)	3,09	1,03	0,00	0,00	4,12
V200101	Agurker, asier og spiseløg	452	5	Asier, syltede	8,00	7,39	4,56	3,04	22,99
V070900	Andre grøntsager friske/kølet	470	5	Squash, alle typer, rå	2,33	2,15	0,00	0,00	4,49
V120600	Solsikkefrø, også knuste	479	5	Solsikkefrø, afskallede, tørrede	2,08	1,66	1,36	1,09	6,19
V200801	Nødder, kerner, frø, konserv.	668	5	Salat, iceberg, rå	2,76	2,54	2,06	1,37	8,73
V081300	Abrikos, svesker ol tør frugt	1	6	Abrikos, tørret	0,01	0,01	1,85	1,24	3,10
V080400	Dadler figner ananas mv	3	6	Ananas, rå	1,75	1,61	1,75	1,17	6,28
V200803	Frugt mv på dåse	4	6	Ananas, konserver	1,93	1,78	1,85	1,23	6,79
V080500	Citrusfrugter frisk el tørrede	5	6	Appelsin, rå	62,30	57,51	64,26	42,84	226,90
V080300	Bananer, friske el tørrede	14	6	Banan, rå	101,68	93,86	88,93	59,28	343,75
V081000	Jordbær, andre friske frugter	18	6	Blomme, rå	3,58	3,30	3,51	2,34	12,72
V080500	Citrusfrugter frisk el tørrede	41	6	Citronsaft, friskpresset	0,00	0,00	0,35	0,24	0,59
V080400	Dadler figner ananas m.v.	44	6	Daddel, tørret	0,42	0,38	0,00	0,00	0,80
V080900	Abrikos kirsebær ferskner m.v.	49	6	Fersken, rå	10,33	9,54	10,77	7,18	37,82
V200803	Frugt m.v. på dåse	50	6	Fersken, konserver	0,67	0,62	0,70	0,47	2,46
V081000	Jordbær, andre friske frugter	76	6	Hindbær, rå	0,45	0,42	1,79	1,19	3,85
V081000	Jordbær, andre friske frugter	100	6	Jordbær, rå	6,83	6,31	6,90	4,60	24,64
V080900	Abrikoser kirsebær ferskner m.v.	121	6	Kirsebær, rå	1,25	1,15	0,00	0,00	2,39

V080200	Valnød + hasselnød + mandler m.v.	181	6	Mandel, rå	0,66	0,61	0,00	0,00	0,00	1,28
V080700	Meloner, friske	185	6	Netmelon, rå	30,55	28,20	55,10	36,74	150,60	
V080700	Meloner, friske	186	6	Vandmelon, rå	9,37	8,65	16,89	11,26	46,17	
V080200	Valnød + hasselnød + mandler m.v.	192	6	Hasselnød, tørret	1,37	1,27	0,00	0,00	2,64	
V071303	Bønner, linser, bælgfrugt tørret	193	6	Jordnød, tørret	2,89	2,66	0,00	0,00	5,55	
V080800	Æbler pærer og kvæder friske	214	6	Pære, rå	40,21	37,11	39,10	26,07	142,49	
V200803	Frugt m.v. på dåse	215	6	Pære, konserver	0,61	0,56	0,64	0,43	2,24	
V070900	Andre grøntsager friske/kølet	216	6	Rabarber, rå	0,89	0,82	0,00	0,00	1,72	
V080603	Druer, tørrede	227	6	Rosin uden kerner	3,06	2,82	2,92	1,95	10,76	
V081300	Abrikos, svesker o.l. tør frugt	280	6	Sveske, rå	0,53	0,49	0,00	0,00	1,01	
V080601	Druer, friske	329	6	Vindruer, rå	14,56	13,44	12,59	8,39	48,97	
V080800	Æbler pærer og kvæder friske	336	6	Æble, uspec., rå	141,04	130,19	132,86	88,57	492,67	
V200900	Frugt- og grøntsagssaft	337	6	Æblemost, uspec.	16,20	15,62	55,75	55,75	143,32	
V200900	Frugt- og grøntsagssaft	355	6	Appelsinjuice, konserver	29,18	29,18	108,22	108,22	274,80	
V200900	Frugt- og grøntsagssaft	390	6	Frugtsaft, blandet, sødet, koncentreret	0,00	0,00	14,63	14,63	29,25	
V080700	Meloner, friske	464	6	Papaya, mamaja, træmelon, rå	0,19	0,17	0,17	0,11	0,64	
V081000	Jordbær, andre friske frugter	465	6	Kiwi, rå	5,52	5,09	8,62	5,75	24,98	
V081101	Jordbær, frosne, også sødede	467	6	Jordbær, dybfrost, usukrede	0,87	0,80	3,46	2,31	7,45	
V081000	Jordbær, andre friske frugter	523	6	Mangofrugt, mangoblomme, mangga, rå	1,12	1,03	1,00	0,67	3,81	
V080900	Abrikos, Kirsebær, fersken, m.v.	625	6	Nektarin, rå	9,73	8,98	10,30	6,87	35,88	
V081000	Jordbær, andre friske frugter	629	6	Tranebær, rå	0,02	0,02	0,00	0,00	0,05	
V080400	Dadler figner ananas m.v.	632	6	Figen, rå	0,76	0,70	0,00	0,00	1,45	
V081000	Jordbær, andre friske frugter	634	6	Kakifrugt (Sharon), rå	0,44	0,40	0,39	0,26	1,49	
V081300	Abrikos, svesker ol tør frugt	685	6	Frugtpålæg, figen	0,28	0,26	0,67	0,45	1,66	
V200705	Marmelade mv. ej af citrusfrugt	1118	6	Hindbærmarmelade	20,60	15,45	10,30	10,30	56,65	
V020603	Spiseligt slagteaffald af svin	80	7	Hjerte, svin, rå	0,14	0,10	0,00	0,00	0,24	
V021003	Kød og sp. aff. af hornkvæg m.v.	144	7	Lever, kalv, rå	0,29	2,15	2,53	1,32	6,28	
V020603	Spiseligt slagteaffald af svin	146	7	Lever, svin, rå	1,12	8,40	9,90	5,18	24,61	
V160203	Kødvarer af dyr tilb. el kons.	250	7	Skinke, røget, kogt	5,94	4,37	3,34	3,52	17,17	
V160203	Kødvarer af dyr tilb. el kons.	295	7	Rullepølse	5,58	4,11	0,00	0,00	9,68	
V160100	Pølser o l varer af kød mm	296	7	Kødpølse	1,97	1,45	0,00	0,00	3,42	
V160203	Kødvarer af dyr tilb. el kons.	297	7	Leverpostej	10,30	10,30	7,51	7,93	36,03	
V160203	Kødvarer af dyr tilb. el kons.	298	7	Røget svinefilet	2,19	1,61	1,23	1,30	6,32	

V020301	Kød af svin, fersk/kølet	376	7	Svinebov til fars, ca. 16 % fedt, rå	2,77	2,04	3,51	3,71	12,03
V020301	Kød af svin, fersk/kølet	378	7	Svinemørbrad, afpudset, rå	19,89	14,64	15,03	15,86	65,42
V020301	Kød af svin, fersk/kølet	380	7	Svinekam uden svær, ca. 3 mm spæk, rå	7,33	5,39	0,00	0,00	12,72
V020301	Kød af svin, fersk/kølet	381	7	Svinekød, nakkefilet, helt afpudset (Nakkeko-	3,57	2,63	4,51	4,77	15,47
V020301	Kød af svin, fersk/kølet	382	7	Svinekød, nakkekam med svær, rå	0,82	0,60	0,00	0,00	1,42
V020100	Kød af hornkvæg, fersk/kølet	420	7	Oksekød, yderlår, rå	1,07	0,79	0,86	0,90	3,62
V020100	Kød af hornkvæg, fersk/kølet	424	7	Oksekød, tykstegsfilet med kappe, rå	5,42	3,99	4,33	4,57	18,32
V020100	Kød af hornkvæg, fersk/kølet	428	7	Oksekød, mørbrad, afpudset, rå	3,37	2,48	3,85	4,07	13,77
V020100	Kød af hornkvæg, fersk/kølet	429	7	Oksekød, højrebsfilet med kappe, rå	5,65	4,16	4,52	4,77	19,10
V020100	Kød af hornkvæg, fersk/kølet	431	7	Oksekød, højrebsfilet, afpudset, rå	13,44	9,89	13,38	14,12	50,83
V160203	Kødvarer af dyr tilb. el kons.	548	7	Hamburgerryg, kogt	7,39	5,44	4,16	4,39	21,38
V160203	Kødvarer af dyr tilb. el kons.	549	7	Salt kød	2,73	2,01	0,85	0,90	6,49
V020301	Kød af svin, fersk/kølet	925	7	Svinebov, helt afpudset, rå	0,36	0,26	0,45	0,48	1,55
V020301	Kød af svin, fersk/kølet	1247	7	Svinebov med svær, rå	14,92	10,98	5,18	5,47	36,55
V030702	Musling, blæks. lev. fer./køl	19	8	Blæksprutte, rå	0,15	0,14	0,00	0,00	0,28
V030401	Fiskefilet, fersk/kølet	82	8	Hornfisk, rå	0,61	0,57	0,00	0,00	1,18
V030202	Laks, ørred mv., fersk/kølet	135	8	Laks, rå	22,56	22,31	21,82	19,85	86,54
V030500	Fisk tørret, salt, røg også kogt	137	8	Laks, røget, udskåret	0,64	0,60	0,55	0,46	2,25
V030401	Fiskefilet, fersk/kølet	175	8	Makrel, rå	0,60	0,56	0,39	0,32	1,87
V030500	Fisk tørret, salt, røg også kogt	177	8	Makrel, røget	0,71	0,66	0,62	0,51	2,50
V160400	Fisk tilberedt el konserveret	219	8	Reje, konserveres	3,56	3,34	2,57	2,14	11,61
V030204	Fladfisk, fersk/kølet	236	8	Rødspætte, rå	12,95	12,14	14,31	11,93	51,33
V160400	Fisk tilberedt el konserveret	244	8	Sild, marineret	5,51	5,17	4,81	4,01	19,50
V030206	Tun, sild, torsk ol., fersk/kølet	246	8	Sild, rå	1,06	1,00	0,44	0,37	2,87
V030206	Tun, sild, torsk ol., fersk/kølet	312	8	Torsk, filet, rå	4,54	4,25	5,53	4,61	18,93
V160400	Fisk tilberedt el konserveret	317	8	Torsk, rogn, konserveres	1,25	1,17	2,40	2,00	6,81
V160400	Fisk tilberedt el konserveret	318	8	Tun i vand, konserveres	3,59	3,37	1,86	1,55	10,37
V160400	Fisk tilberedt el konserveret	319	8	Tun i olie, konserveres	1,20	1,12	0,62	0,52	3,46
V030208	Ål, fersk/kølet	353	8	Ål, rå	0,33	0,30	0,00	0,00	0,63
V030500	Fisk tørret, salt, røg også kogt	354	8	Ål, røget	0,39	0,37	0,34	0,29	1,39
V030202	Laks, ørred mv., fersk/kølet	886	8	Ørred, regnbue-, rå	0,92	0,86	0,53	0,45	2,77
V030202	Laks, ørred mv., fersk/kølet	908	8	Sej, filet, dybfrost	0,32	0,30	0,00	0,00	0,62
V020701	Fjerkræ, sp. affald fersk/køl	110	9	Kalkun, kød, rå	16,43	12,09	15,54	16,40	60,45

V020701	Fjerkræ, sp. affald fersk/køl	131	9	Kylling, kød, rå	36,76	27,05	24,58	25,94	114,33
V020701	Fjerkræ, sp. affald fersk/køl	132	9	Kylling, kød og skind, rå	24,53	18,05	16,09	16,98	75,65
V040800	Fugleæg u. skal, og æggeblom.	339	10	Æg, blomme, rå	0,16	0,16	0,00	0,00	0,32
V040700	Fugleæg m. skal fris/kons./kogt	340	10	Æg, hele, rå	40,52	38,02	33,31	27,50	139,35
V151800	Fedstoffer/olie samt dele ian	184	11	Mayonnaise	0,00	0,00	0,08	0,06	0,14
V040500	Smør o.a. mælkefedtstoffer	269	11	Smør, saltet	1,74	1,29	0,39	0,39	3,81
V020900	Spæk og fedt af svin, fjerkræ	281	11	Svinefedt, afsmeltet	0,07	0,07	0,00	0,00	0,14
??		328	11	Vindrukerneolie	4,47	3,32	0,33	0,23	8,35
V150903	Olivolie m.v., renset el raff.	482	11	Olivolie	14,43	10,31	13,39	5,15	43,27
V040503	Blandingsprodukter	1235	11	Smørbart blandingsprodukt, 80% fedt	3,72	3,72	0,00	0,00	7,44
V151701	Margarine, ej flydende margari.	1249	11	Minarine, 40 %, vegetabilsk fedt	0,26	0,26	0,00	0,00	0,52
V151701	Margarine, ej flydende margari.	1250	11	Margarine, 80 %, bordbrug, vegetabilsk fedt	20,81	15,66	15,45	13,39	65,32
V151701	Margarine, ej flydende margari.	1253	11	Margarine, 80 %, stegning/bagning, vegeta-	0,31	0,22	0,31	0,00	0,83
V151701	Margarine, ej flydende margari.	1254	11	Margarine, 80 %, stegning/bagning, animalsk	6,72	5,11	13,69	10,67	36,19
V071303	Bønner, linser, bælgfrugt tør.	35	12	kakao, pulver	0,34	0,16	0,16	0,16	0,81
V180605	Chokoladevarer, i pakn max 2 kg	38	12	Flødechokolade	6,18	6,18	3,61	2,58	18,54
V180605	Chokoladevarer, i pakn max 2 kg	39	12	Mørk chokolade	6,18	6,18	3,61	2,58	18,54
V170105	Ren saccharose, i fast form	154	12	Sukker, stødt melis (sakarose)	12,45	7,73	10,38	2,08	32,64
V220403	Vin	91	13	Hvidvin, medium	13,75	6,88	0,00	0,00	20,63
V090105	Kaffe, brændt		13	Kaffe, bønner, pulver	24,37	24,37	0,00	0,00	48,74
V220403	Vin	237	13	Rødvin	54,55	27,27	0,00	0,00	81,82
V090201	Grøn og sort te vægt max 3 kg	-	13	Te, løs	1,77	1,77	0,00	0,00	3,54
		327	13	Vand, drikke-, vejledende værdier	539,59	502,89	706,24	681,98	2430,69
V220300	Øl	348	13	Øl, skattekasse 3, uspec.	7,27	3,64	0,00	0,00	10,91
V220300	Øl	349	13	Øl, pilsner, skattekasse 1, uspecificeret	120,80	60,40	0,00	0,00	181,20
V220300	Øl	350	13	Øl, let pilsner, ubeskattet, uspecificeret	3,42	1,71	0,00	0,00	5,13
V220407	Sherry, portvin, druevin, o lign.	407	13	Portvin	0,37	0,18	0,00	0,00	0,55
V220500	Vermouth o.a. vine af frisk drue	411	13	Vermouth, tør	0,39	0,20	0,00	0,00	0,59
V220500	Vermouth o.a. vine af frisk drue	412	13	Vermouth, sød	0,39	0,20	0,00	0,00	0,59
V220700	Ethanol o.a. spiritus i.a.n.	416	13	Spirituosa, gennemsnitlige værdier	3,30	1,65	0,00	0,00	4,94
V220201	Vand, sød, aromatisk. med kulsyre	472	13	Mineralvand, sodavand, tilsat sukker, uspec.	77,25	51,50	0,00	0,00	128,75
V220101	Mineralvand, vand med kulsyre	474	13	Mineralvand, dansk vand o. lign.	38,26	37,97	0,00	0,00	76,23
V220900	Eddike og eddikeerstatninger	46	14	Eddike	0,00	0,00	0,08	0,06	0,14

V350300	Gelatine og gelatinederivater	58	14	Gelatine	0,21	0,14	0,21	0,00	0,56
V210201	Levende gær	68	14	Bage gær, presset, rå	1,88	1,50	0,95	0,76	5,10
V250100	Salt	387	14	Salt, stensalt, køkkensalt	5,65	4,36	4,24	3,17	17,42
Sum af alle ovenstående fødevarer (gram/dag)					3428,22	2773,92	2975,31	2535,99	
Vægtet med personkategoriens andel i familien					1388,43	1226,07	264,80	213,02	3092,33
Samlet indkøb per dag og gennemsnitsperson i familien*									1128,70

*Personkategorier betyder mand, kvinde, dreng eller pige. Gennemsnitsfamiliens sammensætning er taget fra Danmarks Statistik 1995: 40,5 % mænd, 42,2 % kvinder, 8,9 % drenge og 8,4 % piger.

11.2 Appendiks 2: Data fra KVL, marts 2005

Institut for Human Ernæring ved Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole har leveret data for 3 kostprofiler. De tre kostgrupper er henholdsvis en kontrolgruppe (25 personer, 3676 kostdage), en nordisk kost gruppe (49 personer, 6996 kostdage) og en Willett-gruppe (53 personer, 6835 kostdage). Alle personer har spist fra den såkaldte MUFObes butik i løbet af en ca. 6 måneders periode. Institut for Human Ernæring har etableret en butik på KVL hvor deltagere i MUFObes projektet køber deres dagligvarer. Krydderurter, sodavand, saft og alkoholiske drikke er ikke tilgængelige i butikken, men man kan få juice.

MUFObes står for Mono Unsaturated Fatty Acids in Obesity (umættede fedtsyrer i forbindelse med overvægt) – en sammenligning af tre kosttypers effekt på vægtvedligeholdelse og forebyggelse af livsstilssygdomme hos overvægtige.

Data er for hver kostprofil splittet op så man kan se fødevarergruppidentiteten, vægt for indtaget af produkter fra hver fødevarergruppe, samt energiindtag for hver fødevarergruppe.

Data i Tabel 9 er korrigeret med antal kostdage, omregnet til kg/forsøgsperson/ år, og udfyldt med manglende grupper. Data er viderebearbejdet af 2.-0 LCA Consultants i appendiks 4.

Tabel 9. Kostprofil for tre grupper (indkøbt mængde) beregnet af Institut for Human Ernæring, KVL

Type	Fødevarergruppe	Fødevarergruppe kodebeskrivelser	total vægt, kg	total energi (KJ)	kg/person/år	Energi (KJ)/person/år
Willett	01-10	Ustyrnede mælkeprodukter	1.264.949	1.967.012	67,550	105,042
Willett	01-20	Syrnede mælkeprodukter	416.878	1.238.194	22,262	66,122
Willett	02-20	Blød surmælksost	5.074	21.917	0,271	1,170
Willett	02-30	Fast løbeost	36.252	442.384	1,936	23,624
Willett	02-40	Blød løbeost	13.949	137.075	0,745	7,320
Willett	02-50	Halvfast løbeost	16.141	175.119	0,862	9,352
Willett	02-70	Smelteost	580	7.845	0,031	0,419
Willett	03-20	Mælkeis	17.030	142.621	0,909	7,616
Willett	04-10	Kornsorter	162.099	2.021.091	8,656	107,929
Willett	04-20	Gryn	88.604	1.271.467	4,732	67,898
Willett	04-30	Mel	50.001	795.674	2,670	42,490
Willett	04-40	Brød	707.664	6.485.770	37,790	346,351
Willett	04-50	Andet bagværk	37.639	701.382	2,010	37,455
Willett	04-55	Kager, andet	8.830	184.917	0,472	9,875
Willett	04-60	Morgenmadsprodukter	160.882	2.596.391	8,591	138,651
Willett	04-70	Pastaprodukter	139.868	1.885.502	7,469	100,689

Willett	04-90	Majskerner og raps	43.992	156.366	2,349	8,350
Willett	05-10	Rod- og knoldgrøntsager	673.851	1.240.127	35,985	66,225
Willett	05-20	Blad- og stængelgrøntsager	681.638	786.680	36,401	42,010
Willett	05-30	"Frugt"-grøntsager	1416.398	1.383.674	75,638	73,890
Willett	05-40	Bælgplanter	245.780	1.668.222	13,125	89,086
Willett	05-60	Svampe	137.030	153.964	7,318	8,222
Willett	05-70	Krydderurter	19.040	129.471	1,017	6,914
Willett	05-90	Grøntsagsprodukter	464.702	1.254.190	24,816	66,976
Willett	06-10	Kernefrugt	1056.770	2.348.056	56,433	125,390
Willett	06-20	Stenfrugt	831.371	5.123.652	44,397	273,611
Willett	06-30	Bærfrugt	87.703	157.301	4,683	8,400
Willett	06-40	Sydfrugt	910.957	1.703.999	48,647	90,996
Willett	06-50	Fedtrig frugt og frø	317.291	7.613.999	16,944	406,600
Willett	06-80	Frugtsaft og juice	16.000	36.184	0,854	1,932
Willett	06-90	Frugtprodukter	565.223	2.148.538	30,184	114,735
Willett	07-10	Oksekød	56.792	337.788	3,033	18,038
Willett	07-20	Kalvekød	6.034	42.179	0,322	2,252
Willett	07-30	Svinekød	30.937	163.140	1,652	8,712
Willett	07-70	Charcuterivarer	55.817	409.127	2,981	21,848
Willett	07-71	Pålægsvarer	16.860	75.049	0,900	4,008
Willett	07-80	Indmad	295	1.535	0,016	0,082
Willett	08-20	Saltvandsfisk	224.030	1.083.372	11,964	57,854
Willett	08-30	Skaldyr	72.232	236.488	3,857	12,629
Willett	08-40	Bløddyr	6.175	23.743	0,330	1,268
Willett	08-90	Fiskeprodukter	205.834	1.348.170	10,992	71,994
Willett	09-10	Hønefugle	395.461	1.944.154	21,118	103,821
Willett	09-80	Indmad	4.025	59.163	0,215	3,159
Willett	10-10	Friske æg	95.020	623.036	5,074	33,271
Willett	11-20	Vegetabiliske fedtstoffer	191.988	7.019.092	10,252	374,831
Willett	11-30	Margariner	10.240	223.120	0,547	11,915
Willett	11-40	Smør	660	20.538	0,035	1,097
Willett	11-50	Mayonnaiser	51.520	1464.189	2,751	78,190
Willett	11-60	Dressings	22.018	107.152	1,176	5,722
Willett	12-00	Marcipan, saccharin, sirup	702	14.567	0,037	0,778
Willett	12-10	Sukker	4.628	78.326	0,247	4,183
Willett	12-20	Honning	1.979	27.520	0,106	1,470
Willett	12-90	Sukkervarer	61.688	1.002.309	3,294	53,525
Willett	13-10	Kaffe, te, kakao og chokolade	83.398	66.542	4,454	3,553
Willett	13-20	Limonade, mineralv., saftdrik ol	140.423	247.897	7,499	13,238
Willett	13-90	Drikkevand	8.343	28.792	0,446	1,538
Willett	14-10	Krydderier	3.773	46.563	0,201	2,487
Willett	14-20	Industrielle hjælpestoffer	22.756	8.000	1,215	0,427
Willett	14-30	Gær og gærprodukter	1.642	22.195	0,088	1,185
Willett	14-40	Bagepulver ol	44	322	0,002	0,017
Willett	14-50	Bouillon ol	11.150	67.457	0,595	3,602
Willett	14-60	Eddike	12.750	36.631	0,681	1,956
Willett	15-00	Andre smn.satte levnedsmidler	53.988	289.443	2,883	15,457

Willett	15-13	Færdigretter (klassiske)	74.035	620.453	3,954	33,133
Willett	15-40	Sandwicher	3.155	28.044	0,168	1,498
Willett	17-10	Snacks	74.850	2.017.809	3,997	107,754
Willett	N.A.	N.A.	35.352	139640	1,888	7,457
Nordisk	01-10	Usyrnede mælkeprodukter	1.886.869	3.068.338	98,443	160,083
Nordisk	01-20	Syrnede mælkeprodukter	826.786	2.443.416	43,136	127,480
Nordisk	02-20	Blød surmælksost	15.275	66.086	0,797	3,448
Nordisk	02-30	Fast løbeost	71.936	866.661	3,753	45,216
Nordisk	02-40	Blød løbeost	47.906	436.205	2,499	22,758
Nordisk	02-50	Halvfast løbeost	28.955	314.143	1,511	16,390
Nordisk	02-70	Smelteost	1.140	15.419	0,059	0,804
Nordisk	03-20	Mælkeis	27.249	241.462	1,422	12,598
Nordisk	04-10	Kornsorter	141.380	1.088.565	7,376	56,793
Nordisk	04-20	Gryn	132.773	1.945.856	6,927	101,520
Nordisk	04-30	Mel	99.043	1.634.204	5,167	85,261
Nordisk	04-40	Brød	864.767	8.403.616	45,117	438,439
Nordisk	04-50	Andet bagværk	61.644	1.097.467	3,216	57,258
Nordisk	04-55	Kager, andet	6.978	141.843	0,364	7,400
Nordisk	04-60	Morgenmadsprodukter	204.481	3.330.288	10,668	173,750
Nordisk	04-70	Pastaprodukter	192.019	2.840.055	10,018	148,173
Nordisk	04-90	Majskerner og raps	128.712	443.566	6,715	23,142
Nordisk	05-10	Rod- og knoldgrøntsager	1232.192	2.590.583	64,287	135,158
Nordisk	05-20	Blad- og stængelgrøntsager	811.053	968.984	42,315	50,554
Nordisk	05-30	"Frugt"-grøntsager	1465.381	1.400.921	76,453	73,090
Nordisk	05-40	Bælgplanter	141.358	410.870	7,375	21,436
Nordisk	05-60	Svampe	191.174	212.410	9,974	11,082
Nordisk	05-70	Krydderurter	15.463	105.148	0,807	5,486
Nordisk	05-90	Grøntsagsprodukter	453.242	1.449.569	23,647	75,628
Nordisk	06-10	Kernefrugt	1236.692	2.789.264	64,522	145,523
Nordisk	06-20	Stenfrugt	296.272	1.278.878	15,457	66,722
Nordisk	06-30	Bærfrugt	117.234	214.334	6,116	11,182
Nordisk	06-40	Sydfrugt	1751.291	4.288.213	91,370	223,728
Nordisk	06-50	Fedtrig frugt og frø	71.403	1.525.817	3,725	79,606
Nordisk	06-80	Frugtsaft og juice	16.250	36.164	0,848	1,887
Nordisk	06-90	Frugtprodukter	778.859	2.602.293	40,635	135,769
Nordisk	07-10	Oksekød	128.522	811.058	6,705	42,315
Nordisk	07-20	Kalvekød	29.574	206.722	1,543	10,785
Nordisk	07-30	Svinekød	92.113	477.834	4,806	24,930
Nordisk	07-70	Charcuterivarer	97.081	725.232	5,065	37,837
Nordisk	07-71	Pålægsvarer	31.674	143.065	1,653	7,464
Nordisk	07-80	Indmad	2.269	11.806	0,118	0,616
Nordisk	08-20	Saltvandsfisk	93.104	485.886	4,857	25,350
Nordisk	08-30	Skaldyr	36.856	120.667	1,923	6,295
Nordisk	08-40	Bløddyr	3.000	11.535	0,157	0,602
Nordisk	08-90	Fiskeprodukter	133.763	1.024.584	6,979	53,455
Nordisk	09-10	Hønsefugle	271.471	1.311.038	14,163	68,400
Nordisk	09-80	Indmad	600	8.819	0,031	0,460

Nordisk	10-10	Friske æg	55.320	361.817	2,886	18,877
Nordisk	11-20	Vegetabiliske fedtstoffer	40.791	1.519.609	2,128	79,282
Nordisk	11-30	Margariner	13.881	275.862	0,724	14,392
Nordisk	11-40	Smør	4.950	154.037	0,258	8,037
Nordisk	11-50	Mayonnaiser	10.914	272.511	0,569	14,218
Nordisk	11-60	Dressings	33.296	146.535	1,737	7,645
Nordisk	12-00	Marcipan, sakkarin, sirup	1.242	25.772	0,065	1,345
Nordisk	12-10	Sukker	4.131	69.675	0,216	3,635
Nordisk	12-20	Honning	5.480	76.205	0,286	3,976
Nordisk	12-90	Sukkervarer	75.212	1.259.153	3,924	65,693
Nordisk	13-10	Kaffe, te, kakao og chokolade	66.742	147.177	3,482	7,679
Nordisk	13-20	Limonade, mineralv., saftdrik ol	166.436	304.288	8,683	15,876
Nordisk	13-90	Drikkevand	15.947	55.033	0,832	2,871
Nordisk	14-10	Krydderier	4.356	44.986	0,227	2,347
Nordisk	14-20	Industrielle hjælpestoffer	9.337	3.212	0,487	0,168
Nordisk	14-30	Gær og gærprodukter	2.025	27.380	0,106	1,428
Nordisk	14-50	Bouillon ol	19.980	94.815	1,042	4,947
Nordisk	14-60	Eddike	13.050	37.493	0,681	1,956
Nordisk	15-00	Andre smn.satte levnedsmidler	66.443	495.856	3,467	25,870
Nordisk	15-13	Færdigretter (klassiske)	151.001	1.133.505	7,878	59,138
Nordisk	15-40	Sandwicher	10.405	91.223	0,543	4,759
Nordisk	17-10	Snacks	12.369	322.246	0,645	16,812
Nordisk	N.A.	N.A.	43.396	171.414	2,264	8,943
Kontrol	01-10	Usyrnede mælkeprodukter	1.144.862	2.838.238	113,676	281,816
Kontrol	01-20	Syrnede mælkeprodukter	552.617	2.012.104	54,871	199,787
Kontrol	02-20	Blød surmælksost	5.800	25.036	0,576	2,486
Kontrol	02-30	Fast løbeost	92.451	1.262.804	9,180	125,387
Kontrol	02-40	Blød løbeost	38.069	478.018	3,780	47,464
Kontrol	02-50	Halvfast løbeost	38.572	418.481	3,830	41,552
Kontrol	02-70	Smelteost	5.730	77.503	0,569	7,695
Kontrol	03-20	Mælkeis	41.380	386.354	4,109	38,362
Kontrol	04-10	Kornsorser	76.793	558.998	7,625	55,504
Kontrol	04-20	Gryn	35.719	528.875	3,547	52,513
Kontrol	04-30	Mel	60.664	1.019.257	6,023	101,205
Kontrol	04-40	Brød	456.892	4.500.532	45,366	446,870
Kontrol	04-50	Andet bagværk	63.511	1.225.301	6,306	121,663
Kontrol	04-55	Kager, andet	12.043	244.475	1,196	24,275
Kontrol	04-60	Morgenmadsprodukter	86.261	1.429.745	8,565	141,963
Kontrol	04-70	Pastaprodukter	76.007	1.086.831	7,547	107,914
Kontrol	04-90	Majskerner og raps	35.722	128.677	3,547	12,777
Kontrol	05-10	Rod- og knoldgrøntsager	491.928	1.174.770	48,845	116,646
Kontrol	05-20	Blad- og stængelgrøntsager	312.546	343.769	31,034	34,134
Kontrol	05-30	"Frukt"-grøntsager	533.306	512.084	52,953	50,846
Kontrol	05-40	Bælgplanter	43.136	108.585	4,283	10,782
Kontrol	05-60	Svampe	73.536	81.550	7,302	8,097
Kontrol	05-70	Krydderurter	7881	53.591	0,783	5,321
Kontrol	05-90	Grøntsagsprodukter	249.901	954.689	24,813	94,794

Kontrol	06-10	Kernefrugt	361.852	816.610	35,929	81,083
Kontrol	06-20	Stenfrugt	134.399	573.212	13,345	56,916
Kontrol	06-30	Bærfrugt	39.465	69.576	3,919	6,908
Kontrol	06-40	Sydfrugt	622.699	1.507.859	61,829	149,719
Kontrol	06-50	Fedtrig frugt og frø	35.384	378.370	3,513	37,569
Kontrol	06-80	Frugtsaft og juice	72.500	163.541	7,199	16,238
Kontrol	06-90	Frugtprodukter	312.230	863.992	31,002	85,788
Kontrol	07-10	Oksekød	137.108	941.363	13,614	93,470
Kontrol	07-20	Kalvekød	16.319	114.072	1,620	11,327
Kontrol	07-30	Svinekød	81.829	472.267	8,125	46,893
Kontrol	07-70	Charcuterivarer	106.285	1126.129	10,553	111,816
Kontrol	07-71	Pålægsvarer	18.311	85.796	1,818	8,519
Kontrol	07-80	Indmad	2.261	11.764	0,225	1,168
Kontrol	08-20	Saltvandsfisk	42.226	196.631	4,193	19,524
Kontrol	08-30	Skaldyr	18.750	61.388	1,862	6,095
Kontrol	08-40	Bløddyr	1.400	5.383	0,139	0,534
Kontrol	08-90	Fiskeprodukter	53.058	375.210	5,268	37,256
Kontrol	09-10	Hønefugle	87.858	439.204	8,724	43,610
Kontrol	09-80	Indmad	1.980	29.104	0,197	2,890
Kontrol	10-10	Friske æg	64.813	425.220	6,435	42,221
Kontrol	11-20	Vegetabiliske fedtstoffer	6.877	246.278	0,683	24,454
Kontrol	11-30	Margariner	20.607	627.457	2,046	62,302
Kontrol	11-40	Smør	30.633	953.258	3,042	94,652
Kontrol	11-50	Mayonnaiser	6.619	147.244	0,657	14,620
Kontrol	11-60	Dressings	19.961	104.056	1,982	10,332
Kontrol	12-00	Marcipan, sakkarin, sirup	448	9.296	0,044	0,923
Kontrol	12-10	Sukker	5.639	95.462	0,560	9,479
Kontrol	12-20	Honning	4.820	67.027	0,479	6,655
Kontrol	12-90	Sukkervarer	78.499	1.470.898	7,794	146,049
Kontrol	13-10	Kaffe, te, kakao og chokolade	44.525	140.071	4,421	13,908
Kontrol	13-20	Limonade, mineralv., saftdrik ol	64.691	120.130	6,423	11,928
Kontrol	13-90	Drikkevand	4.688	16.178	0,465	1,606
Kontrol	14-10	Krydderier	2.962	26.301	0,294	2,612
Kontrol	14-20	Industrielle hjælpestoffer	3.021	1.137	0,300	0,113
Kontrol	14-30	Gær og gærprodukter	1.256	16.982	0,125	1,686
Kontrol	14-40	Bagepulver o.l.	21	154	0,002	0,015
Kontrol	14-50	Bouillon o.l.	6.629	42.508	0,658	4,221
Kontrol	14-60	Eddike	3.638	10.451	0,361	1,038
Kontrol	15-00	Andre smn.satte levnedsmidler	65.006	456.086	6,455	45,286
Kontrol	15-13	Færdigretter (klassiske)	86.200	765.765	8,559	76,035
Kontrol	15-40	Sandwicher	5.057	44.403	0,502	4,409
Kontrol	17-10	Snacks	3.830	98.013	0,380	9,732
Kontrol	N.A.	N.A.	12.199	48.186	1,211	4,785

KVL har også oplyst indkøbspris – disse oplysninger er dog ikke relevante at medtage på dette sted. Data er viderebearbejdet af 2.-0 LCA consultants i appendiks 4.

11.3 Appendiks 3: Data fra Svensk undersøgelse

Data er fundet af IMV, og viderebearbejdet af 2.-0 LCA consultants i appendiks 4.

Tabel 10. Det nuværende kostindtag i Sverige og en anbefalet kostsammensætning (gram per person per dag).

	Nuværende dagligt	Anbefalet kost
Brød	100	200
Kornprodukter	15	45
Kartofler	140	270
Grøntsager	150	190
Rodgrøntsager	25	100
Tørrede bælgfrugter	5	50
Frugt	150	175
Snacks/slik	200	140
Søde drikke	150	80
Margarine, smør, olier	50	50
Mælkeprodukter	400	300
Ost	45	20
Æg	25	10
Kød, fjerkræ, pølse	145	35
Fisk	30	30
Nødder	-	-

Kilde: Tim Lang and Geof Rayner, 2002.

11.4 Appendiks 4: Miljødata for dansk forbrugte fødevarer og udv. kostvarianter

- Et bidrag leveret af Bo Weidema, 2.-0 LCA consultants ApS. 10. juni, 2005.

11.4.1 Datakilder

Nedenstående beregninger er baseret på den danske NAMEA for 1999 (Miljøregnskab for Danmark, Danmarks Statistik 2003a) som udvidet og modificeret af Weidema m.fl. (2005). Produktgrupperne er yderligere blevet detaljeret til varenummerniveau ved hjælp af forsyningsstatistikken, som den er opgjort i den danske tilgang-anvendelses-matrice (Danmarks Statistik 2003b). For grupperne "Brød og kornprodukter" og "Frukt og grønt, undtagen kartofler" er miljødata for metan, energi- og kvælstof-relaterede miljøpåvirkninger blevet yderligere differentieret for de enkelte varenumre ved hjælp af relative emissionsintensiteter fra Kramer (2000). For friske sukkerrør er der anvendt amerikanske data for "sugar crops" fra Suh (2003). For honning fra dansk landbrug er regnet med samme data som for sukker.

11.4.2 Validering af forsyningsstatistikens data ud fra kostundersøgelsen

Oplysningerne fra Fødevaredirektoratets kostundersøgelse om indkøbte fødevarer per dag for henholdsvis drenge, piger, kvinder og mænd (den registrerede gennemsnitskost) er blevet omregnet til en gennemsnitspersons årlige indkøb i 1995 (det år hvor DFVF's kostundersøgelse er gennemført), idet vi har regnet med 8,9 % drenge, 8,4 % piger, 40,5 % mænd og 42,2 % kvinder = 100 % af befolkningen. Vi har derefter aggregeret Fødedirektoratets data for hvert varenummer i forsyningsstatistikken på basis af Fødedirektoratets egen allokering af kostundersøgelsens varegrupper på varegrupperne i forsyningsstatistikken. Disse aggregerede data per varegruppe er derefter fordelt ud på forsyningsstatistikens leverancegrupper (især på dansk og udenlandsk forsyning, men også på forskellige brancher), hvorefter man direkte kan sammenligne den registrerede gennemsnitskost med forsyningsstatistikens data, når disse divideres med befolkningstallet (= 5.313.577 personer i 1999). I visse tilfælde har vi yderligere aggregeret nogle af tallene fra kostundersøgelsen før de igen er opdelt, for at få den bedst mulige mængdemæssige overensstemmelse mellem kostundersøgelsens mængder og forsyningsstatistikens mængder (da disse jo principielt bør være identiske, da det blot er to måder at estimere det samme forbrug).

Forskelle mellem forsyningsstatistikens data og kostundersøgelsen kan have flere årsager:

1) Forsyningsstatistikken medtager også fødevarer, der indgår som råvarer hos detailbagere og i catering, mens kostundersøgelsen opgør det endelige forbrug. Dette kan forklare at forsyningsstatistikken har en større mængde mel og en mindre mængde brød end kostundersøgelsen. Endvidere kan det forklare merforbruget i forsyningsstatistikken af fritureolie, blandingsprodukter (såsom Kærgården), og sukker, som bruges mere i catering end i privaten (se Weidema m.fl. 2005, kapitel 6.2), og som formodentlig derfor er underrapporteret i kostundersøgelsen.

2) Sandsynlige mangler i kostundersøgelsen, dels:

2a) grundet afgrænsninger til bestemte aldersgrupper, hvilket gør at fx færdigtilberedt baby mad ikke indgår i kostundersøgelsen.

2b) grundet underrapportering af fødevarer der opfattes som usunde: kager, kød, og øl og i et mindre omfang en tilsvarende overrapportering af fødevarer der opfattes som sunde, især frugt og grønt.

2c) grundet manglende rapportering af spild, hvilket især er af betydning for olie/fedtstof, ost, smør, saucer, ketchup, krydderier, kød og mælk, kaffe og te.

3) Usikkerhed i mængdeangivelserne i kostundersøgelsen grundet estimering af mængder ud fra drikkeklar kaffe og te.

4) Reelle forskydninger i forbruget mellem 1995 og 1999.

5) Usikkerhed i mængderne fra forsyningsstatistikken grundet estimering af visse dansk producerede mængder via priserne på tilsvarende importerede varer, eller grundet fejlallokeringer. Vi har især konstateret et uforklarligt stort forbrug af salt og tørrede ærter, og har derfor for disse to varegrupper har antaget at kostundersøgelsens data er mere korrekte.

Efter at have korrigeret forsyningsstatistikens tal for salt og tørrede ærter, mener vi at alle øvrige afvigelser mellem kostundersøgelsen og forsyningsstatistikken kan forklares med årsagerne i pkt. 1-4, og at vi derfor kan betragte forsyningsstatistikken som et pålideligt udgangspunkt for de videre beregninger af miljøpåvirkninger.

11.4.3 Miljødata

Miljøpåvirkningspotentialerne ved en gennemsnitsdanskers årlige forbrug af fødevarer fremgår af Tabel 11, opgjort for 8 miljøpåvirkningskategorier. Hele fødevarer-

nes livscyklus er medtaget, til og med levnedsmiddelindustrien. Det betyder at en gros- og detailhandel samt selve måltidstilberedningen ikke er omfattet.

Fødevarerforbruget, som det er opgjort her, omfatter også fødevarer forbrugt i restauranter, hoteller og på hospitaler, institutioner og andre kantiner, dvs. også forbrug som ikke falder indenfor den nationaløkonomiske definition af privatforbrug.

Til sammenligning er der i Tabel 11 også medtaget tilsvarende data for en gennemsnitsdanskers samlede årlige privatforbrug samt for kørsel i privatbil, boligopvarmning og elforbrug og vandforbrug i privatboligen.

Tabel 11. Miljøpåvirkningspotentialerne ved en gennemsnitsdanskers årlige forbrug af fødevarer sammenlignet med en danskers samlede årlige privatforbrug og forbruget af udvalgte varegrupper.

	Drivhus-effekt	Ozonlags-nedbrydning	Forsuring	Nærings-salts-belastning	Fotoke-misk O ₃	Øko-toksicitet	Human toksicitet	Areal-beslag
	g CO ₂ -ækv.	g CFC11-ækv.	g SO ₂ -ækv.	g NO ₃ -ækv.	g ethen-ækv.	Person-ækv.	Person-ækv.	PDF m ² yr ⁻¹
Samlet privatforbrug	1.4E+07	1.3E+01	6.4E+04	2.0E+05	2.4E+04	2.1E-01	4.2E-01	1.4E+04
Alle fødevarer	2.2E+06	1.7E+00	1.6E+04	1.0E+05	2.5E+03	9.2E-02	5.2E-02	8.3E+03
Egen privatbil	2.8E+06	1.5E+00	1.2E+04	1.9E+04	8.7E+03	5.3E-03	6.6E-02	6.7E+02
Egen privatbil, kun kørsel	1.5E+06	0.0E+00	6.8E+03	1.3E+04	6.5E+03	9.9E-04	1.7E-02	4.7E+02
Boligopvarmning	8.8E+05	1.6E-01	1.5E+03	2.1E+03	4.4E+02	5.9E-04	9.0E-03	6.4E+01
Elforbrug i privatbolig	1.3E+06	7.3E-02	2.0E+03	3.7E+03	1.8E+02	5.0E-04	5.8E-03	1.3E+01
Vandforbrug, privat	3.2E+04	2.6E-02	1.3E+02	1.8E+02	3.4E+01	2.0E-04	1.3E-03	5.6E+00

Tabel 12 er de samme data vist i procent af en gennemsnitsdanskers privatforbrug.

Tabel 12. Miljøpåvirkningspotentialerne ved en gennemsnitsdanskers forbrug af fødevarer og andre udvalgte varegrupper, i procent af miljøpåvirkningen af en danskers samlede privatforbrug

	Drivhus-effekt	Ozonlags-nedbrydning	Forsuring	Nærings-salts-belastning	Fotoke-misk O ₃	Øko-toksicitet	Human toksicitet	Areal-beslag
Samlet privatforbrug	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Alle fødevarer	16 %	13 %	25 %	50 %	10 %	44 %	12 %	59 %
Egen privatbil	20 %	11 %	18 %	9,4 %	37 %	2,5 %	16 %	4,7 %
Egen privatbil, kun kørsel	11 %	0,0 %	11 %	6,8 %	27 %	0,47 %	4,2 %	3,3 %
Boligopvarmning	6,2 %	1,2 %	2,4 %	1,1 %	1,8 %	0,28 %	2,1 %	0,45 %
Elforbrug i privatbolig	8,9 %	0,6 %	3,2 %	1,9 %	0,75 %	0,24 %	1,4 %	0,09 %
Vandforbrug, privat	0,23 %	0,20 %	0,20 %	0,09 %	0,14 %	0,09 %	0,31 %	0,04 %

I Tabel 13 er fødevarerne opdelt på fødevarergrupper, og i tabel 14 er de samme data opgivet i procent.

Tabel 13. Miljøpåvirkningspotentialerne ved en gennemsnitsdanskers årlige forbrug af fødevarer, opdelt på fødevarergrupper.

	Drivhus- effekt	Ozonlags- nedbryd- ning	Forsuring	Nærings- salts- belastning	Fotoke- misk O ₃	Øko- toksicitet	Human toksicitet	Areal - beslag
	g CO ₂ - ækv.	g CFC11- ækv.	g SO ₂ - ækv.	g NO ₃ - ækv.	g ethen- ækv.	Person- ækv.	Person- ækv.	PDF m ² år ⁻¹
Alle fødevarer	2.2E+06	1.7E+00	1.6E+04	1.0E+05	2.5E+03	9.2E-02	5.2E-02	8.3E+03
Drikkevarer u. alkohol	1.1E+05	8.5E-02	5.4E+02	2.8E+03	1.4E+02	3.3E-03	3.2E-03	2.8E+02
Fisk	1.2E+05	6.3E-02	1.1E+03	7.0E+03	1.1E+02	5.8E-03	2.4E-03	5.1E+02
Frugt og grønt, u. kartofler	3.5E+05	2.6E-01	1.1E+03	6.5E+03	3.0E+02	1.1E-02	7.4E-03	4.3E+02
Is, chokolade, sukkervarer	1.7E+05	1.8E-01	9.1E+02	4.8E+03	2.6E+02	5.3E-03	4.3E-03	4.5E+02
Kaffe, te og kakao	1.1E+05	4.4E-02	2.7E+02	1.7E+03	9.3E+01	2.2E-03	2.4E-03	8.4E+01
Kartofler	4.4E+04	3.0E-02	2.5E+02	1.7E+03	5.3E+01	2.7E-03	9.5E-04	1.4E+02
Kornprodukter:								
- Brød og bagværk	2.1E+05	2.1E-01	1.1E+03	6.0E+03	2.8E+02	6.8E-03	5.7E-03	6.1E+02
- Pasta	6.9E+03	6.9E-03	3.6E+01	3.1E+02	1.0E+01	3.1E-04	1.4E-04	3.0E+01
- Ris	1.5E+04	6.0E-03	2.9E+01	1.9E+02	1.2E+01	2.0E-04	1.3E-04	1.8E+01
- Kornprodukter, øvrige	5.7E+04	5.0E-02	3.2E+02	2.1E+03	7.8E+01	2.8E-03	1.2E-03	2.4E+02
Kød:								
- Oksekød	1.7E+05	7.4E-02	2.2E+03	1.9E+04	1.5E+02	1.1E-02	2.8E-03	1.4E+03
- Svinekød	3.0E+05	1.5E-01	3.8E+03	2.8E+04	2.8E+02	2.0E-02	5.0E-03	2.0E+03
- Kød fra andre dyr	1.1E+05	5.3E-02	1.2E+03	8.5E+03	1.1E+02	5.9E-03	1.9E-03	6.7E+02
Mejeriprodukter:								
- Ost	1.1E+04	3.8E-02	8.2E+01	3.1E+02	2.1E+01	3.7E-04	6.9E-04	2.3E+01
- Smør	1.8E+03	1.3E-03	1.2E+01	7.2E+01	1.7E+00	9.3E-05	3.8E-05	5.4E+00
- Mejeriprodukter, øvrige	2.1E+04	8.7E-02	1.6E+02	5.1E+02	4.3E+01	4.3E-04	1.5E-03	3.2E+01
Olie og fedt	5.1E+04	8.3E-02	3.8E+02	2.1E+03	7.1E+01	2.4E-03	1.4E-03	2.3E+02
Sukker	2.2E+03	7.5E-04	2.9E+01	7.2E+01	3.0E+00	7.4E-05	4.1E-05	4.2E+00
Vin og alkohol	1.5E+05	1.2E-01	6.5E+02	4.5E+03	2.2E+02	4.4E-03	4.5E-03	4.3E+02
Æg	1.4E+04	6.6E-03	1.3E+02	6.4E+02	1.0E+01	6.9E-04	2.4E-04	7.3E+01
Øl	9.4E+04	7.5E-02	5.0E+02	2.6E+03	1.3E+02	3.1E-03	3.1E-03	2.9E+02
Øvrige fødevarer	1.1E+05	1.0E-01	7.2E+02	4.3E+03	1.6E+02	4.1E-03	2.6E-03	3.7E+02

Tabel 14. Miljøpåvirkningspotentialerne ved en gennemsnitsdanskers forbrug af fødevarer; procentvis fordeling på fødevarergrupper.

	Drivhus-effekt	Ozonlags-nedbryd-ning	Forsuring	Nærings-salts-belastning	Fotoke-misk O ₃	Øko-toksicitet	Human toksicitet	Areal-beslag
Alle fødevarer	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Drikkevarer uden alkohol	4,8 %	4,9 %	3,5 %	2,7 %	5,6 %	3,6 %	6,1 %	3,4 %
Fisk	5,5 %	3,7 %	7,2 %	6,8 %	4,4 %	6,3 %	4,6 %	6,2 %
Frugt og grønt, u. kartofler	16 %	15 %	7,1 %	6,3 %	12 %	12 %	14 %	5,2 %
Is, chokolade, sukkervarer	7,7 %	11 %	5,9 %	4,6 %	10 %	5,7 %	8,3 %	5,5 %
Kaffe, te og kakao	4,9 %	2,6 %	1,7 %	1,7 %	3,7 %	2,4 %	4,6 %	1,0 %
Kartofler	2,0 %	1,7 %	1,6 %	1,7 %	2,1 %	3,0 %	1,8 %	1,7 %
Kornprodukter								
- Brød og bagværk	9,2 %	12 %	7,1 %	5,7 %	11 %	7,4 %	11 %	7,4 %
- Pasta	0,31 %	0,40 %	0,23 %	0,30 %	0,40 %	0,33 %	0,27 %	0,36 %
- Ris	0,69 %	0,35 %	0,19 %	0,18 %	0,47 %	0,21 %	0,26	0,22 %
- Kornprodukter, øvrige	2,6 %	2,9 %	2,1 %	2,0 %	3,1 %	3,0 %	2,4	2,9 %
Kød								
- Oksekød	7,8 %	4,3 %	14 %	19 %	6,0 %	11 %	5,5	16 %
- Svinekød	14 %	8,5 %	24 %	27 %	11 %	22 %	9,7	24 %
- Kød fra andre dyr	4,9 %	3,1 %	7,8 %	8,1 %	4,3 %	6,4 %	3,6	8,1 %
Mejeriprodukter								
- Ost	0,51 %	2,2 %	0,52 %	0,30 %	0,81 %	0,40 %	1,3	0,27 %
- Smør	0,079 %	0,07 %	0,079 %	0,069 %	0,069 %	0,10 %	0,074	0,065
- Mejeriprodukter, øvrige	0,96 %	5,0 %	1,0 %	0,49 %	1,7 %	0,47 %	3,0	0,38 %
Olie og fedt	2,3 %	4,8 %	2,4 %	2,0 %	2,8 %	2,6 %	2,7	2,8 %
Sukker	0,10 %	0,043 %	0,18 %	0,070 %	0,12 %	0,080 %	0,079	0,051
Vin og alkohol	6,7 %	6,8 %	4,1 %	4,3 %	8,7 %	4,8 %	8,7	5,2 %
Æg	0,62 %	0,38 %	0,83 %	0,61 %	0,41 %	0,75 %	0,47	0,88 %
Øl	4,2 %	4,3 %	3,2 %	2,5 %	5,2 %	3,4 %	6,0	3,5 %
Øvrige fødevarer	5,1 %	6,0 %	4,6 %	4,2 %	6,2 %	4,4 %	5,0	4,4 %

I Tabel 15 er gruppen "Frugt og grønt" yderligere underopdelt.

Data i Tabel 11 til 15 viser de miljøpåvirkningspotentialer som umiddelbart knytter sig til en gennemsnitsdanskers forbrug. Imidlertid er der en væsentlig del af produktionen, der ikke umiddelbart er forbrugsafhængig. Det gælder fx mælkeproduktionen, der er bestemt af kvoter, og miljøeffektpotentialerne herfra er derfor ikke

medtaget i de viste data. I stedet er medtaget miljøeffektpotentialerne fra de alternative produktionsveje, der faktisk påvirkes af en forbrugsændring.

Antager man i stedet at alle dele af produktionen er ubegrænset og dermed kan påvirkes gennem forbruget, vil miljøpåvirkningspotentialerne for det meste være større. Hvor meget større kan ses i Tabel 16. Det fremgår at det særligt er mejeriprodukterne og sukker, som i dag ikke kan påvirkes gennem forbruget.

Tabel 15. Miljøpåvirkningspotentialerne fra produktgrupper under "Frukt og grønt uden kartofler" sorteret efter betydning og angivet i procentdele af værdien for hele gruppen (se Tabel 13)

	Drivhus- effekt	Ozonlags- nedbrydning	Forsuring	Nærings- salts- belastning	Fotoke- misk O ₃	Øko- toksicitet	Human toksicitet	Areal- beslag
	g CO ₂ -ækv.	g CFC11 -ækv.	g SO ₂₂ -ækv.	g NO ₃₃ -ækv.	g ethen -ækv.	Person -ækv.	Person -ækv.	PDF m ² år ⁻¹
Total	3,5E+05	2,6E-01	1,1E+03	6,5E+03	3,0E+02	1,1E-02	7,4E-03	4,3E+02
Æbler pærer o.l., friske, udl. 11,0 %	10,6 %	5,3 %	11,3	5,6 %	7,4 %	6,9 %	4,8 %	
Tomater, fersk/kølet, DK	8,2 %	2,2 %	11,2 %	4,8 %	6,3 %	8,2 %	5,8 %	7,4 %
Banener, udl.	7,2 %	10,3 %	3,4 %	7,5 %	3,5 %	7,2 %	4,8 %	4,7 %
Tomater, friske, udl.	6,3 %	5,8 %	6,1 %	3,8 %	11,2 %	4,1 %	11,3 %	2,7 %
Grøntsager i.a.n., friske,	6,0 %	7,1 %	5,1 %	4,3 %	8,7 %	5,0 %	9,2 %	3,2 %
Citrusfrugter, udl.	6,1 %	8,2 %	3,2 %	6,1 %	3,8 %	5,7 %	4,8 %	3,7 %
Sojasauce, ketchup m.v. ,	2,5 %	2,7 %	4,0 %	3,9 %	3,2 %	2,8 %	3,1 %	5,1 %
Grøntsager i.a.n., friske, DK	3,1 %	1,3 %	4,5 %	2,5 %	2,3 %	4,8 %	2,4 %	4,3 %
Salat, friske, udl.	2,6 %	3,3 %	2,6 %	1,5 %	4,8 %	2,3 %	4,9 %	1,5 %
Salat, friske, DK	3,4 %	1,6 %	4,7 %	2,4 %	2,9 %	4,4 %	2,8 %	4,5 %
Agurker, friske, udl.	2,7 %	3,2 %	2,3 %	1,9 %	3,9 %	2,2 %	4,1 %	1,4 %
Kål, udl.	3,3 %	2,4 %	1,6 %	3,4 %	1,6 %	1,7 %	1,9 %	1,1 %
Ærter, bønner, tørrede, DK	0,6 %	0,4 %	2,1 %	1,4 %	0,8 %	3,1 %	0,5 %	5,9 %
Surkål, ærter o.l., kons.,	2,7 %	2,8 %	3,2 %	2,4 %	4,5 %	1,6 %	3,0 %	2,8 %
Druer, friske, udl.	2,3 %	3,3 %	1,1 %	2,4 %	1,3 %	2,3 %	1,7 %	1,5 %
Meloner, friske, udl.	2,7 %	2,4 %	1,4 %	2,6 %	1,8 %	1,7 %	2,0 %	1,1 %
Nødder, udl.	2,2 %	2,2 %	1,6 %	1,8 %	2,5 %	1,6 %	2,7 %	1,0 %
Æbler pærer o.l., friske, DK	1,1 %	0,8 %	2,2 %	2,5 %	0,6 %	2,9 %	0,9 %	2,6 %
Grøntsager, frosne, DK	1,3 %	1,4 %	2,1 %	2,1 %	1,7 %	1,5 %	1,6 %	2,7 %
Kål, DK	1,1 %	0,6 %	2,3 %	2,6 %	0,6 %	2,4 %	0,8 %	2,1 %

Frugt m.v.. på dåse, DK	1,2 %	1,3 %	1,9 %	1,8 %	1,5 %	1,3 %	1,4 %	2,4 %
Frugt m.v.. på dåse, ROW	1,6 %	1,7 %	1,9 %	1,4 %	2,7 %	0,9 %	1,8 %	1,7 %
Surkål, ærter o.l., kons., DK	2,4 %	2,8 %	4,4 %	4,1 %	3,3 %	3,0 %	3,0 %	5,4 %
Agurker, friske, DK	1,5 %	0,6 %	2,1 %	1,2 %	1,1 %	2,3 %	1,1 %	2,0 %
Grøntsager, frosne, udl.	1,3 %	1,4 %	1,6 %	1,2 %	2,2 %	0,8 %	1,4 %	1,4 %
Abrikoser, ferskner, bær,	1,3 %	2,4 %	0,7 %	1,3 %	0,8 %	1,7 %	1,1 %	1,1 %
Løg og porrer, friske, DK	1,3 %	0,9 %	2,4 %	2,5 %	1,1 %	2,1 %	1,2 %	2,3 %
Dadler figner ananas o.l.,	1,4 %	2,2 %	0,4 %	1,6 %	0,0 %	1,6 %	0,4 %	1,0 %
Rodfrugter, udl.	1,2 %	1,6 %	0,7 %	1,2 %	0,9 %	1,1 %	1,1 %	0,7 %
Ærter, frosne, DK	0,7 %	0,8 %	1,2 %	1,1 %	0,9 %	0,8 %	0,9 %	1,5 %
Tomater, konserveret, udl.	1,0 %	1,0 %	1,2 %	0,9 %	1,7 %	0,6 %	1,1 %	1,0 %
Rodfrugter, DK	0,6 %	0,5 %	1,1 %	1,0 %	0,4 %	1,7 %	0,5 %	1,6 %
Jordbær o.a. frisk frugt, udl.	0,4 %	2,0 %	0,3 %	0,4 %	0,4 %	1,4 %	0,7 %	0,9 %
Druer, tørrede, udl.	0,8 %	0,8 %	1,0 %	0,7 %	1,3 %	0,5 %	0,9 %	0,8 %
Svampe, friske, udl.	0,7 %	0,7 %	0,8 %	0,6 %	1,2 %	0,4 %	0,8 %	0,7 %
Agurk, asier, løg, kons., DK	0,5 %	0,5 %	0,8 %	0,8 %	0,6 %	0,6 %	0,6 %	1,0 %
Spiseløg, svampe, tørret,	0,6 %	0,6 %	0,7 %	0,5 %	1,0 %	0,3 %	0,6 %	0,6 %
Jordbær o.a. frisk frugt, DK	0,1 %	0,3 %	0,2 %	0,2 %	0,1 %	1,2 %	0,3 %	1,1 %
Sukkermajs, konserveret,	0,5 %	0,5 %	0,6 %	0,4 %	0,8 %	0,3 %	0,5 %	0,5 %
Agurk, asier, løg, kons., udl.	0,5 %	0,5 %	0,6 %	0,4 %	0,8 %	0,3 %	0,5 %	0,5 %
Marmelade af citrusfrugt,	0,3 %	0,3 %	0,5 %	0,5 %	0,4 %	0,4 %	0,4 %	0,7 %
Kirsebær, DK	0,3 %	0,3 %	0,5 %	0,5 %	0,4 %	0,3 %	0,4 %	0,6 %
Ærter, bønner, tørrede, udl.	0,2 %	0,2 %	0,3 %	0,3 %	0,1 %	0,8 %	0,2 %	0,7 %
Nødder og kerner, kons.,	0,2 %	0,1 %	0,3 %	0,4 %	0,2 %	0,4 %	0,2 %	0,9 %
Øvrigt frugt og grønt	2,8 %	3,0 %	3,7 %	3,5 %	3,9 %	2,6 %	3,3 %	4,2 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Tabel 16. Miljøpåvirkningspotentialerne ved en gennemsnitsdanskers forbrug af fødevarer ved antagelse af et ubegrænset marked, angivet i procent af de i Tabel 13 anførte miljøvirkningspotentialer.

	Drivhus- effekt	Ozonlags- nedbrydning	Forsuring	Nærings- salts- belastning	Fotoke- misk O ₃	Øko- toksicitet	Human toksicitet	Areal- beslag
Alle fødevarer	126 %	103 %	134 %	122 %	113 %	114 %	111 %	111 %
Drikkevarer u. alkohol	111 %	105 %	123 %	117 %	105 %	105 %	106 %	97 %
Fisk	101 %	96 %	105 %	103 %	88 %	116 %	104 %	85 %
Frugt og grønt, u. kartofler	103 %	101 %	108 %	111 %	102 %	103 %	101 %	107 %
Is, chokolade, sukkervarer	120 %	103 %	133 %	137 %	108 %	125 %	110 %	127 %
Kaffe, te og kakao	100 %	100 %	101 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Kartofler	129 %	113 %	162 %	163 %	119 %	120 %	115 %	150 %
Kornprodukter								
- Brød og bagværk	116 %	106 %	129 %	132 %	108 %	119 %	105 %	118 %
- Pasta	101 %	100 %	101 %	99 %	100 %	99 %	100 %	99 %
- Ris	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
- Kornprodukter, øvrige	109 %	102 %	121 %	128 %	104 %	100 %	104 %	102 %
Kød								
- Oksekød	103 %	95 %	100 %	82 %	98 %	78 %	94 %	80 %
- Svinekød	103 %	100 %	102 %	83 %	103 %	85 %	99 %	81 %
- Kød fra andre dyr	102 %	99 %	101 %	90 %	101 %	89 %	99 %	89 %
Mejeriprodukter								
- Ost	875 %	97 %	1066 %	1686 %	359 %	788 %	210 %	1369 %
- Smør	717 %	380 %	877 %	905 %	551 %	442 %	501 %	724 %
- Mejeriprodukter, øvrige	1156 %	99 %	1374 %	2576 %	419 %	1570 %	230 %	2456 %
Olie og fedt	228 %	100 %	257 %	279 %	153 %	177 %	140 %	189 %
Sukker	506 %	629 %	335 %	491 %	285 %	732 %	469 %	866 %
Vin og alkohol	106 %	102 %	112 %	113 %	103 %	107 %	103 %	107 %
Æg	218 %	207 %	227 %	250 %	268 %	263 %	202 %	232 %
Øl	116 %	108 %	132 %	119 %	107 %	104 %	108 %	92 %
Øvrige fødevarer	110 %	101 %	116 %	110 %	105 %	106 %	104 %	106 %

11.4.4 Usikkerhed

Usikkerheden på data er estimeret i Tabel 17, baseret på Weidema m.fl. (2005).

Usikkerheden omfatter aggregeringsusikkerhed (det forhold at hver produktgruppe indeholder meget forskellige produkter), geografisk usikkerhed (for udenlandske produkter, idet der er regnet med samme emissioner uanset faktisk oprindelsesland) samt usikkerhed på estimering af emissioner.

Det skal bemærkes at data er frembragt på et relativt højt aggregeringsniveau og primært er anvendelige til overordnede prioriteringer og som baggrundsdata. Til konkrete produktsammenligninger bør disse data suppleres med mere system- og processpecifikke data. Dette forbehold gælder særligt data i Tabel 15, hvor detaljeringniveauet er meget højt på trods af at der ikke er anvendt detaljerede processpecifikke data.

Tabel 17. Variationskoefficienter for miljøpåvirkningerne fra de enkelte fødevarergrupper

	Drivhus- effekt	Ozonlags- nedbrydning	Forsuring	Næringssalt- belastning	Fotoke- misk O ₃	Øko- toksicitet	Human toksicitet
Brød og kornprodukter	17 %	4 %	10 %	16 %	14 %	18 %	12 %
Drikkevarer u. alkohol	14 %	3 %	7 %	10 %	11 %	13 %	10 %
Fisk	25 %	4 %	24 %	22 %	17 %	22 %	14 %
Frugt og grønt, u. kartofler	49 %	6 %	13 %	23 %	20 %	19 %	29 %
Is, chokolade, sukkervarer	31 %	5 %	18 %	33 %	23 %	35 %	21 %
Kaffe, te og kakao	63 %	5 %	18 %	40 %	37 %	28 %	35 %
Kartofler	19 %	3 %	6 %	5 %	10 %	14 %	10 %
Kød	22 %	3 %	30 %	25 %	12 %	22 %	10 %
Mejeriprodukter	20 %	3 %	5 %	5 %	7 %	10 %	14 %
Ost	17 %	3 %	5 %	5 %	7 %	10 %	12 %
Smør, olie og fedt	20 %	4 %	8 %	10 %	12 %	18 %	14 %
Sukker	9 %	3 %	5 %	5 %	9 %	14 %	8 %
Vin og alkohol	44 %	6 %	20 %	34 %	26 %	39 %	36 %
Æg	23 %	5 %	9 %	7 %	13 %	14 %	9 %
Øl	8 %	3 %	7 %	6 %	10 %	10 %	10 %
Øvrige fødevarer	22 %	3 %	16 %	20 %	16 %	22 %	14 %

11.4.5 Kostvarianter

Miljøpåvirkningspotentialerne ved en gennemsnitsdanners årlige forbrug af fødevarer (fra forsyningsstatistikken 1999) er blevet sammenlignet med forskellige kostvarianter:

- ”Registreret gennemsnitskost” fra Fødevaredirektoratets kostundersøgelse 1995 (se appendiks 1). Forskellen i miljøpåvirkningspotentiale antages udelukkende at stamme fra forskelle i opgørelsesmetoden, jf. afsnit 11.4.2.
- ”Anbefalet kost” fra DFVF’s kostundersøgelse (se appendiks 1), der oplyser at der er taget ”udgangspunkt i den registrerede gennemsnitskost, idet der så vidt muligt er taget hensyn til de præferencer, som denne udtrykker”. Endvidere er kosten ”tilpasset de kostråd, som gives fra officielt hold (Astrup m.fl., 2005), således at den opfylder de retningslinier, der gives i de Nordiske Næringsstofanbefalinger (Nordic Council of Ministers, 2004). Det betyder, at der inden for hver fødevarergruppe er foretaget en udbytning af fede produkter med mere magre varianter. Smør er i vidt omfang erstattet med bløde margariner og olier. Sukker og alkoholholdige varer er begrænset, og kostfiberrige produkter er forøget.”
- ”Kontrolkost” fra projektet MUFObes (se appendiks 2 og www.mufobes.dk) på Institut for Human Ernæring, Den Kgl. Veterinær og Landbohøjskole. Drikkevarer, krydderurter, sodavand, saft og alkoholiske drikke var ikke tilgængelige i MUFObes butik, er medregnet med samme mængde som i forsyningsstatistikken.
- ”Nordisk kost” fra MUFObes projektet, med mere frugt og grønt og færre animalske produkter i forhold til ”Kontrol”
- ”Willett kost” fra MUFObes projektet, der går videre end ”Nordisk kost” med nedbringelse af kostens glykæmiske indeks (ved udskiftning af kulhydrater med umættede plantefedtstoffer).
- ”Svensk normal kost” (se appendiks 3) fra den svenske Policy Commission on the Future of Farming and Food, idet der er suppleret fra den danske forsyningsstatistik for de varegrupper der ikke var omfattet (nødder, animalsk fedt, alkoholiske drikkevarer, samt restgruppen ”øvrige fødevarer”, der bl.a. omfatter dressinger, babymad og færdigvarer).

- ”Low-meat kost” (se appendiks 3) fra den svenske Policy Commission on the Future of Farming and Food, idet der er suppleret på samme måde som for ”Svensk normalkost” samt regnet med en fordobling af mængden af nødder.

Sammensætningen af de 7 kostvarianter fremgår af Tabel 18 (og appendiks 1, 2 og 3). Sammenligningen af deres miljøpåvirkningspotentialer fremgår af Tabel 19. I Tabel 20 ses den relative ændring i miljøpåvirkningspotentialer i forhold til de tre ”reference”-varianter: den danske kostundersøgelse, MUFObes Kontrol, og Svensk normalkost som reference for low-meat kosten.

Tabel 18. En gennemsnitsdanskers forbrug af fødevarer (jf. forsyningsstatistikken) samt syv kostvarianter fordelt på fødevaregrupper (Kg per år).

	Forsynings- statistikken 99	Kost- undersø- gelsen 95	Kost- anbefaling	MUFObes Kontrol	MUFObes Nordisk	MUFObes Willett	Svensk normal- kost	Svensk Low- meat
Alle fødevarer	971	911	907	918	983	874	794	811
Drikkevarer u. alkohol	79	149	54	63	56	56	62	42
Fisk	22	11	21	11	14	27	11	11
Frugt og grønt, u. kartofler	138	178	283	279	395	355	112	176
Is, chokolade, sukkervarer	28	17	13	12	6	4	39	28
Kaffe, te og kakao	11	16	8	4	3	4	16	11
Kartofler	42	58	94	43	57	36	56	103
Kornprodukter:								
Brød og bagværk	99	75	70	51	48	41	19	38
Pasta	3	3	5	8	10	7	1	4
Ris	3	3	5	8	7	9	1	3
Kornprodukter, øvrige	52	16	35	23	27	30	30	54
Kød:								
Oksekød	19	19	11	17	9	4	11	3
Svinekød	58	30	25	17	10	4	32	8
Kød fra andre dyr	19	25	26	11	15	22	10	3
Mejeriprodukter:								
Ost	17	13	9	18	9	4	34	15
Smør	3	3	0	3	0	0	2	2
Mejeriprodukter, øvrige	168	149	167	178	151	99	145	109
Olie og fedt	33	12	16	11	11	19	24	24
Sukker	8	5	3	1	0	0	19	14
Vin og alkohol	33	40	16	32	32	32	32	32
Æg	7	8	14	6	3	5	9	4
Øl	102	74	30	102	102	102	102	102
Øvrige fødevarer	27	6	2	20	17	13	27	27

Af Tabel 18 og Tabel 19 fremgår at:

Forskellene i opgørelsesmåde for forsyningsstatistikken og kostundersøgelsen, jf. afsnit 11.4.2, indebærer at forsyningsstatistikken omfatter flere fødevarer. Samlet set betyder dette at kostundersøgelsens ”Registreret gennemsnitskost” har ca. 20 % mindre miljøbelastningspotentialer set i forhold til gennemsnitsdanskerens fødevareforbrug.

”Anbefalet kost” fra Fødevederedirektoratet er generelt mindre miljøbelastende, i gennemsnit 12 % i forhold til kostundersøgelsens ”Registreret gennemsnitskost”.

Der er ikke væsentlige miljøforskelle mellem de tre MUFObes varianter.

Tabel 19. Miljøpåvirkningspotentialerne per person per år fra syv kostvarianter sammenlignet med en gennemsnitsdanskers forbrug af fødevarer (jf. forsyningsstatistikken)

Kostvariant	Drivhus-effekt	Ozonlags-nedbrydning	Forsuring	Nærings-salts-belastning	Fotoke-misk O ₃	Øko-toksicitet	Human toksicitet	Areal-beslag
	g CO ₂ -ækv.	g CFC11-ækv.	g SO ₂ -ækv.	g NO ₃ -ækv.	g ethen-ækv.	Person-ækv.	Person-ækv.	PDF m ² yr ⁻¹
Forsyningsstatistikken 99	2.2E+06	1.7E+00	1.6E+04	1.0E+05	2.5E+03	9.2E-02	5.2E-02	8.3E+03
Kostundersøgelsen 95	2.0E+06	1.4E+00	1.2E+04	8.4E+04	2.1E+03	7.8E-02	4.6E-02	6.6E+03
Kostanbefaling	1.8E+06	1.4E+00	1.1E+04	7.1E+04	1.8E+03	7.4E-02	3.9E-02	5.5E+03
MUFObes Kontrol	2.0E+06	1.5E+00	1.2E+04	7.7E+04	2.1E+03	7.7E-02	4.5E-02	6.3E+03
MUFObes Nordisk	2.1E+06	1.6E+00	1.1E+04	6.9E+04	2.2E+03	8.1E-02	4.8E-02	6.0E+03
MUFObes Willett	2.1E+06	1.5E+00	1.1E+04	6.5E+04	2.2E+03	8.5E-02	4.7E-02	6.2E+03
Svensk normalkost	1.8E+06	1.4E+00	1.1E+04	7.2E+04	2.1E+03	7.0E-02	4.2E-02	5.9E+03
Low-meat	1.7E+06	1.4E+00	9.8E+03	5.8E+04	2.0E+03	8.1E-02	4.1E-02	6.2E+03

Den svenske ”low meat” kost betyder en 20 % lavere nærings-saltbelastning, især som følge af det mindre omfang af animalsk produktion. Til gengæld giver den øgede vegetabiliske produktion anledning til et større pesticidforbrug, der viser sig i tallene for økotoksicitet.

Tabel 20. Relative miljøpåvirkningspotentialer fra de syv kostvarianter sammenlignet med deres egne referenceværdier.

Kostvariant	Drivhus-effekt	Ozonlags-nedbrydning	Forsuring	Næringssalt-belastning	Fotoke-misk O ₃	Øko-toksicitet	Human toksicitet	Areal-beslag
	g CO ₂ -ækv.	g CFC11-ækv.	g SO ₂ -ækv.	g NO ₃ -ækv.	g ethen-ækv.	Person-ækv.	Person-ækv.	PDF m ² år ⁻¹
Forsyningsstatistikken 99	113 %	119 %	126 %	125 %	118 %	119 %	112 %	125 %
Kostundersøgelsen 95	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Kostanbefaling	92 %	95 %	85 %	85 %	83 %	95 %	85 %	84 %
MUFObes Kontrol	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
MUFObes Nordisk	108 %	107 %	95 %	90 %	104 %	105 %	106 %	94 %
MUFObes Willett	105 %	100 %	94 %	84 %	102 %	110 %	104 %	98 %
Svensk normal kost	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Low-meat	99 %	96 %	88 %	80 %	99 %	117 %	98 %	104 %

Tidligere IMV rapporter

2006

Getting Proportions Right – How far should EU Impact Assessments go?

Nielsen, Uffe; Lerche, Dorte Bjerregaard; Kjellingbro, Peter Marcus & Jeppesen, Lykke Mulvad

Havbrug – Samfundsøkonomiske fordele og ulemper ved øget produktion af ørred i danske farvande.
Morten Kohl.

2005

Motorways versus Nature – A Welfare Economic Valuation of Impacts.

Olsen, Søren Boye (KVL), Ladenburg, Jacob (KVL), Petersen, Mads Lyngby (IMV), Lopdrup, Ulrich (IMV), Hansen, Anja Skjoldborg (IMV) & Dubgaard, Alex (KVL).

Environmental Harmful Subsidies - Linkages between subsidies, the environment and the economy.
Kjellingbro, Peter Marcus & Skotte, Maria.

Looking Beyond Kyoto – Trade-offs and Disagreements in Climate Policy.

Wrang, Kasper; Busk, Rico; Abildgaard, Jørgen & Stowell, Debbie (ECON Analysis).

Rethinking the Waste Hierarchy.

Rasmussen, Clemen; Vigsø, Dorte; Ackerman, Frank (Tufts University); Porter, Richard (University of Michigan); Pearce, David (University College London and Imperial College London); Dijkgraaf, Elbert & Vollebergh, Herman (begge fra Erasmus University Rotterdam).

2004

Forsigtighedsprincippet i praksis – Konkrete anvendelser af forsigtighedsprincippet i Danmark.

Hansen, Anja Skjoldborg; Busk, Rico & Larsen, Thommy.

Nyttiggørelse af brændbart affald – Velfærdsøkonomisk analyse af medforbrænding ved cementproduktion på Aalborg Portland A/S.

Rasmussen, Clemen & Reimann, Per.

Pesticidstop på offentlige arealer – En økonomisk vurdering af udvalgte områder.

Petersen, Mads Lyngby & Lassen, Rasmus Brandt.

Økologi og Økonomi – Fordele og omkostninger ved økologisk fødevarerproduktion.

Wrang, Kasper; Hansen, Anja Skjoldborg & Egense, Andreas.

A Review of the North Atlantic Circulation, Marine Climate Change and its Impact on North European Climate.

Olsen, Steffen M.; Buch, Erik (begge fra Danmarks Meteorologiske Institut) & Busk, Rico.

2003

Globale økonomiske tab ved vejrkatastrofer – Årsager til stigende tabsomkostninger i det 20. århundrede.

Busk, Rico; Wrang, Kasper & Strandbjerg Pedersen, Jesper.

Reduktion af radon – En samfundsøkonomisk cost-benefit analyse.

Petersen, Mads Lyngby & Larsen, Thommy.

Dansk miljøstøtte – Udgifter og fordele ved miljøstøtte til Central- og Østeuropa.

Vigsø, Dorte & Hussain, Zubair Butt.

Miljøeffektvurdering for Havmiljøet del 1: Empirisk modellering af miljøtilstanden i de åbne indre farvande.

Markager, Stiig & Storm, Lars (begge fra DMU).

Miljøeffektvurdering for Havmiljøet del 2: 3D procesbaseret modellering af miljøtilstanden i de åbne farvande.

Hansen, Ian Sehested, Uhrenholdt, Thomas & Dahl-Madsen, Karl Iver (alle fra DHI).

Miljøeffektvurdering for Havmiljøet del 3: Miljøeffektvurdering ud fra empirisk og procesbaseret modellering.

Hansen, Ian Sehested & Markager, Stiig (begge fra DHI).

Viden, værdier og valg. Debatoplæg om mål og midler for Vandmiljøplan III.

Hansen, Anja Skjoldborg; Furu, Anita; Kjellingbro, Peter Marcus; Skotte, Maria & Vigsø, Dorte.

Studie af omkostningerne ved regulering af næringsstofforureningen af vandmiljøet – Baggrundsnotat til Viden, værdier og valg – Debatoplæg om mål og midler for Vandmiljøplan III.

Kjellingbro, Peter Marcus.

Litteraturstudie af de samfundsøkonomiske værdier af fordelene ved et renere vandmiljø – Baggrundsnotat til Viden, værdier og valg – Debatoplæg om mål og midler for Vandmiljøplan III.

Skotte, Maria.

BAM-forurening af drikkevandet – Skal vi rense?

Kristoffersen, Anders & Lassen; Rasmus Brandt.

2002

Miljøets pris – Danske miljøudgifter og indtægter.

Vigsø, Dorte; Lyng, Morten Toft; Larsen, Thommy & Jørgensen, Andreas Egense.

Evaluation of the “Global Environmental Outlook – 3” Report by UNEP.

Saxe, Henrik; Rubin, Olivier & Hansen, Anja Skjoldborg.

Assessing the Ecological Footprint – A look at the WWF's Living Planet Report.

Jørgensen, Andreas Egense; Vigsø, Dorte; Kristoffersen, Anders & Rubin, Olivier.

Danmarks omkostninger ved reduktion af CO₂ – En analyse af de forskellige muligheder.

Kristoffersen, Anders.

Pant på engangsemballage? – En samfundsøkonomisk analyse af pantordningen for engangsemballage til øl og sodavand.

Vigsø, Dorte & Andersen, Henrik Thormod.

Tillægsnotat til rapporten “Pant på engangsemballage”.

Vigsø, Dorte & Højgaard, Betina.

Samfundsøkonomisk vurdering af partikelfiltre – En cost-benefit analyse af partikelfiltre på dieselmotortøjer.

Larsen, Thommy; Kristoffersen, Anders & Andersen, Henrik Thormod.

Knallerter – Samfunds- og miljøøkonomiske fordele og ulemper.

Saxe, Henrik.

Nyttigørelse af returpapir – En samfundsøkonomisk analyse.

Petersen, Mads Lyngby; Andersen & Henrik Thormod.

Om rapporten

Der er i dag kraftigt fokus på mad og drikke, fordi kosten og den måde vi lever på bidrager til en hastig forøgelse af de såkaldte livsstilssygdomme. Sundhed er noget, der vedkommer os alle.

Forbrugerens kostvalg styres vel især af smag og vaner, og nogle tænker på sundhed. Men hvem tænker over, hvordan kostvalget påvirker miljøet? Det har Institut for Miljøvurdering undersøgt i denne rapport. Miljøet er noget, der vedkommer os alle.

Rapporten viser, at forskellige kosttyper påvirker miljøet så forskelligt, at kostvalget er et effektivt instrument for miljøbevarelse på linie med at skrue ned for varmen, spare på strømmen, og valg af transportform. Den gode nyhed er, at vælger man sund mad, så kan man samtidig være med til at tage vare på miljøet, og det er oven i købet billigere.

Om IMV

IMV er et uafhængigt politik-analyseinstitut. Instituttets hovedformål er at informere den miljøpolitiske debat via kritiske velfærdsøkonomiske analyser af miljøspørgsmål.

IMV blev grundlagt i 2002. Instituttet arbejder tværfagligt, og medarbejderstaben består af eksperter i både naturvidenskab og miljøøkonomi. I 2006 vil Instituttet fokusere på sammenhænge mellem miljø og økonomisk vækst, på EU-politik og på praktisk anvendelighed af velfærdsøkonomiske metoder. Instituttet vil fremover lægge større vægt på økonomiske analyser og mindre på tværfagligheden.

Alle IMV-rapporter kan hentes på www.imv.dk.